

O'ZBEKISTON

TALABASI

2025.7. № 7-8 (28-29)

**ILMNI
QUVIB
HAYDAYOTGAN
PUL**

**KOINOTGA
BOG'LANGAN
RISHTA**

O'QITUVCHINING SARTAROSHGA HISOBOTI

Har bir mijoz bilan "avvalgi va keyingi holat" haqida selfi qilib, rasm chiqarib, uni hisobotga qo'shib tikib, komissiyaga topshirasiz va bu haqiqat ekanligini og'zaki suhbat orqali o'zingiz yoki salon rahbari bilan birga isbotlab berishingiz kerak.

ASLINGIZNI METRODA BILDIKI!

Men o'tirishga loyiqmanmi, degan savol sizni ham qiynab turadimi? Mabodo mazangiz bo'lmay tursa, biror kishidan joy so'rasangiz, bu bezbetlikka kirmaydi. Lekin atay o'zingizni uxlaganga solib ketishingiz ham yaxshi emas.

BUXORO, BUXORO, BUXORO...

Bu yerda ko'p ishlashning oxiri sil, sil esa meni akam va onamning oldiga olib ketishini bilardim. Shuning uchun ingliz tilini o'rganishni va tozaroq bo'limga o'tishni istardim. U yerda oylik ham, ish ham durust edi. Buning uchun inglizcha oddiy so'zlarni bilishning o'zi kifoya.

BU OLANGA XABARDIR ODOM

Bir avtobus. 50 ta yo'lovchi. Turfa tashvish, turfa taqdirlar. Aqliy imkoniyati cheklangan bolasini yetaklab avtobusga chiqqan onaning nigohi e'tiboringni tortadi.

SIRTDAN O'QIGANLAR DANGASA EDIMI?

Menimcha, sirtqi ta'limni tugatish qarori biroz shoshilinch qilingan. Ko'pchilik yoshlar ishlash bilan birga o'qib, hayotiy tajriba orttiradi. Endi bu imkoniyat kamayadi. Shu sababli, men bu qarorni qisman xato deb hisoblayman.

"SOG'INMAYLIK DEYSAN BIR-BIRIMIZNI..."

Sen xatlaryozaver mening haqimda, Men ash'oryaratgum ishqimizga xos. Qalbingdan menimas, g'amlarni daf et, Kechirgin, kechirgin, kechir, iltimos!

"MAG'LUBIYATSIZ G'ALABA BO'LMAYDI!"

Ota-onam va yaqinlarimning yonida uyalganman. Lekin ular hech qachon menga "Nimaga yutqizding?" yoki "Sportni tashla" degan gaplarni aytishmagan.

"NEVROZ BILAN CHEGARALANISHYAPTI..."

"Har qanday odamni, unga hech narsani tushuntirmay, o'n yilga qamash mumkin, u ko'ngli tubida nima uchun qamalganini sezadi".

O'ZBEKISTON
TALABASI

Ma'naviy-ma'rifiy, ommaviy-
uslubiy metodik jurnal

Bosh axborot hamkorimiz
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

Jamoat kengashi
Isajon SULTON
Alisher SHODMONOV
Rayshan ERMATOV
Olim TOSHBOYEV
Dilorom KARIMOVA
Nodir JONUZOQ
Nazokat AZIM
Abduvali XOLIQOV
Kamoliddin O'RINBOYEV
Gulmira MUSAJONOVA
Jenisbek PIYAZOV
Ayub SHAHOBIDDINOV
Iqbol QO'SHSHAYEVA
Bahrom IRZAYEV
Shahobiddin SHARIPOV

Muassis
"INTEGRATION CENTR UMID" MCHJ

Direktor
Chorshanbi XOLMATOV

Bosh muharrir
Sirojiddin IBROHIM

Navbatchi muharrirlar
Otash YASHIN
Maqsad OBIDJON

Jurnal tahririyat kompyuter markazida
terildi va sahifalandi

Sahifalovchi-dizayner
Rahmatjon YUNUSOV

Bir yilda 10 son o'zbek, qisman ingliz va rus
tillarida chop etiladi. 2022-yil 11-mayda
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va
ommaviy kommunikatsiyalar agentligida
1590-raqam bilan ro'yxatga olingan.
Obuna indeksi: 1393. Adadi: 850 nusxa.

Jurnalda e'lon qilingan materiallardagi dalil
va raqamlarga mualliflar javobgar. Muallif
fikri tahririyat nuqtai nazaridan farq qilishi
mumkin.

Tahririyat manzili: Toshkent shahri Chilonzor
tumani Novza ko'chasi 14-uy.

"Invest Book" bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Uchtepa tumani Foziltepa ko'chasi
12-B uy.

31.10.2025-yilda chop etishga ruxsat berildi.

Jurnal obunasi, sotuvi hamda reklama
xizmati yuzasidan
+99891 077 75 75
raqami orqali ma'lumot olishingiz mumkin.

Maqolalar quyidagi manzil orqali qabul qilinadi:
@uzb_talabasi

MUNDARIJA

ILMNI QUVIB HAYDAYOTGAN PUL.....	02
ASLINGIZNI METRODA BILDIKI....	10
SIRTDAN O'QIGANLAR DANGASA EDIMI?	16
ERKSIZLIK DAHSHATI.....	19
"ASOSIY FARQ YONDASHUVDA..."	22
FREEDOM OPENS THE DOOR TO LIMITLESS CHANCES	26
"MACHAYLIK YIGIT PORTRETIGA CHIZGILAR"	28
KIM NENI IZLAGAY OLIYTA'LIMDAN?	38

EDUCATION SHAPES GROWTH.....	42
------------------------------	----

GULHAYO JO'RAYEVA: "MAG'LUBIYATSIZ G'ALABA BO'LMAYDI!"	44
--	----

ASRLAR OSHGAN AFSONALAR...	50
----------------------------	----

ВРЕМЯ - ГЛАВНЫЙ РЕСУРС	53
------------------------------	----

TURKIYADA O'QISH QANDAY?....	56
------------------------------	----

OTABEK RAHIM: "SOG'INMAYLIK DEYSAN BIR-BIRIMIZNI..."	60
--	----

O'QITUVCHINING SARTAROSHGA HISOBOTI.....	64
---	----

"LAHZANI TUTIB QOL, YASHAB O'T LAHZANI..."	67
---	----

SAYYOD MIRZOMURODOV: "MUSIQA ORQALI DUNYO BILAN GAPLASHAMANI!"	70
--	----

ESHAKDA YURSA-DA, HURMATI BALAND!	78
--	----

JAVLON JOVLIYEV BUXORO, BUXORO, BUXORO.....	82
--	----

FOTIMA QODIRQULOVA: "YUTQIZIQ - SABOQ, YUTUQ - MAS'ULIYAT!"	94
---	----

"IMKONIYAT BERILGANDA, FIDOYILIK BILAN OQLANG!"	100
--	-----

KOINOTGA BOG'LANGAN RISHTA..	102
------------------------------	-----

"QIROLICHANING YURISHI" UOLTER TEVISNING SHU NOMDAGI ASARI XUSUSIDA	107
---	-----

BU OLAMGA XABARDIR ODAM.....	110
------------------------------	-----

"NEVROZ BILAN CHEGARALANISHYAPTI..."	114
---	-----

UYQU VA SAMARADORLIK	118
----------------------------	-----

02

D'ZBEKISTON TALABASI

Zamondosh mulohazasi

ILMNI QUVIB
HAYDAYOTGAN
FUL

Qashqadaryoda dengiz sathidan 2650 metr balandlikda Maydanak observatoriyasi bor. U noyob astroiqlimi bo'yicha dunyoning uchtdan bitta eng yaxshi observatoriyasi. Astroiqlim osmon jismlarini kuzatish uchun qulay bo'lgan toza atmosfera degani. Ham tog'ning tepasida, ham shahar chiroqlari, shovqini-yu g'uboridan uzoq. Biroq ana shu ilmiy majmua bugun e'tibordan biroz yiroq – yarmini turistik zona qilishmoqchi. Aslini olganda, kamyob astroiqlimga ega ushbu rasadxonaga xavf tobora soya solmoqda. Astronomiya bo'yicha o'z davrining ulug'lari yetishib chiqqan zaminda nahotki ilmga bu qadar loqaydlik bo'lsa!?

Hamma gap siz-u biz nafas olayotgan havoning ifloslanishi, daromad keladi deb ilm bilan shug'ullaniladigan joylarga chang solinishida. Yaqinda borib keldik o'sha go'shaga. Toshkentdan 15 soat deganda yetib bordik. Maydanak tog'ining sharqiy va g'arbiy qismlarida ikkita observatoriya joylashgan. G'arbiy Maydanak observatoriyasi 1990-yildan buyon Astronomiya institutiniki, bu yerda samoshunoslar muntazam kuzatuv ishlarini olib boradi. Sharqiy observatoriya esa avvalboshda harbiy maqsadlar uchun ishlatilgan. 2004-yili harbiy qism tugatilib, eski observatoriya Turizm qo'mitasi tasarrufiga o'tkazilgan. Avtoullovda borish ham mushkul, baland-pastliklar ko'p, yo'l abgor. Bugun esa ana shu turistik manzil qurilishi bahonasida yo'llar ham odambashara bo'ladigandek.

Maydanak observatoriyasi mustahkam va ravshan atmosfera sharoitiga egaligi, yiliga taxminan 2000 soatlik musaffo tungi vaqt mavjudligi bilan astronomik kuzatuvlar uchun yuqori sifatni ta'minlaydi. Qolaversa, observatoriya ko'pincha bulutlardan-da balandda joylashgani uchun osmonni kuzatish oson. Shuning uchun 1960-yillarning ikkinchi yarmida O'zbekistonning turli nuqtalarida astroiqlimlarni o'rganib yurgan atsrnomlarning guruhlar Maydanakdan ko'rinadigan manzaralarga yuqori baho bergan. Oxir-oqibat, 1970-yili Maydanak tog'ida hozirgi kunga qadar ishlab turgan rasadxona (observatoriya) qurilgan.

Yo'l mashaqqati haqida jiddiy o'ylab ko'rilmagan ekan, Maydanakka eltuvchi mikrobusimiz tog' yo'llarida biroz pand berdi – motori qizib ketdi. Haydovchi nosozlikni tuzatgunicha biroz chigal yozib, tog' manzaralarini tomosha qildik. Maydanak “kichik maydon” degan ma'noni anglatarkan (masalan, “do'ng — do'ngalak” bo'lganidek). Ammo, oxiri Maydanak observatoriyasiga yetib borganimizda, ko'z oldimdagi 40 gektar maydonni egallagan majmua hech ham mayda emas, “katta maydon”dek ko'rindi.

Bu yerda kislorod kamligi sabab bosh aylanishi, ko'ngil behuzur bo'lishidan ogohlantirishgandi. Ayrimlarda shunaqa holat bo'ldi ham, lekin tezda moslashib oldik. Observatoriya ishchilari ham oyning o'n beshi ishda, qolgan o'n beshi uyda bo'larkan — kislorod tanqisligi, kosmik nurlar sabab inson organizmi bu muhitga moslashib qolmasligi hamda sog'likda jiddiy muammolar kelib chiqmasligi uchun ham almashib ishlashar ekan.

**Yaponiyaning
osmoni
biznikidek
emas, shuning
uchun bizga
kelishadi**

Maydanakda nima bor?

Bizga Kitob baland tog' observatoriyalar kompleksi mutaxassisi O'ktam Hafizov boshchilik qilib, Maydanak, undagi teleskoplar haqida batafsil gapirib berdi. O'ktam aka ham ko'pgina bolalar singari kosmonavt bo'lish orzusi bilan ulg'aygan. Bugunga kelib orzusining yarmi ushalgan — u astronom. Toshkentdagi Agrar universitetida tahsil olib qaytgan O'ktam aka dastlab, 2003-yili Maydanakdagi harbiylar observatoriyasida ish boshlaydi. Bir yil o'tib, u yer yopilgach, faoliyatini Astronomiya institutiga qarashli (g'arbiy) observatoriyada davom ettiradi. Dastlabki kuzatuv natijalari mutaxassislarni qoniqtirib, O'ktam akani oddiy texnik xodimdan kuzatuvchilar safiga qo'shib olishadi. U hozir Fanlar akademiyasi Astronomiya institutiga qarashli Kitob baland tog' observatoriyalar kompleksida, asosan, kosmik chiqindilarni aniqlash bo'yicha kuzatuvlar olib boradi. Ha, chiqindi ham-mayoqda, hatto kosmosda ham bor.

“Yerning tortishish kuchi chegarasida ishlab turgan sun'iy yo'ldoshlarga xalal beradigan, ularning yo'liga to'g'anoq bo'lib, urilish xavfi bor kosmik chiqindilar mavjud. Masalan, raketalar qoldig'i, ishdan chiqqan sun'iy yo'ldosh bo'laklari. Ular avtomat o'qidan yetti barobar tezroq uchadi. Sun'iy yo'ldoshga borib urilsa bormi, uni ishdan chiqarishi aniq”, — deydi O'ktam aka bu boradagi muntazam kuzatuv zaruratini tushuntirarkan.

Maydanak observatoriyasida o'nga yaqin turli o'lchamdagi teleskoplar bor. Ular yordamida galaktikamizdagi sayyoralar, hatto boshqa galaktikalar, o'zgaruvchan yulduzlar va Yerga xavf tug'dirishi mumkin bo'lgan asteroidlar kuzatiladi. O'ktam Hafizovning aytishicha, hozirda 6 mingta xavfli darajadagi asteroid mavjud, shundan 200 tasining yaqin kelajakda Yer atmosferasiga kirib kelish ehtimoli bor.

O'rta Osiyodagi eng katta teleskoplardan biri — “AZT-22”, ko'zgusining diametri — 1,5 m; boshqacha aytganda — bu teleskop “Maydanakning ko'zi”. Uni yaqindan ko'rdik — juda mahobatli, baland. Unga eng zamonaviy kamera o'rnatilgan. Teleskop o'z o'rnida 360 daraja aylanadi, tom qismi avtomatik tarzda kerakli tomonga qarab ochiladi.

“ZEISS-1000” teleskopi sovet davrida Litvadan keltirilgan. Ko'zgusining diametri 1 metr. Uni 2016-yilda xitoylik muhandislar modernizatsiya qilgan. Teleskopning obyektiviga o'rnatilgan maxsus kamera tasvirni operator xonasiga uzatadi. Ma'lumotlar shu yerda tahlil qilinadi. Aytishdiki, bu tasvirlarni dunyoning istalgan observatoriyasidan kuzatish mumkin. Teleskoplar haqida batafsil ma'lumot berilgandan keyin tungi osmon ostida yulduzlar tomoshasi boshlandi. Biroq kuzatuvlarga Oyning yorug'ligi to'siq bo'layotgandi. Yulduzlar joylashuvini smartfon orqali real vaqt rejimida istalgan joydan kuzatish uchun mobil dastur “Stellarium”dan foydalanishni tavsiya qilishdi. Internetga ulanib, joylashuvni aniqlashga ruxsat bersangiz bas.

Beqiyos osmon

Hozirgi kunda Astronomiya instituti 16 ta xorijiy astronomik observatoriyalar, universitetlar va markazlar bilan ikki tomonlama shartnoma va kelishuvlarga ega. Ular qatoriga AQSh, Rossiya, Xitoy, Germaniya, Koreya, Fransiya davlatlari observatoriya va universitetlari kiradi. “Astronomiya instituti Xitoy Fanlar akademiyasining astronomik observatoriyalari bilan o’zgaruvchan yulduzlar, yulduz to’dalari va o’ta yangi yulduzlar kabi obyektlar bo’yicha fundamental tadqiqotlar olib bormoqda. Institutning Maydanak observatoriyasidagi mavjud teleskoplarni modernizatsiya qilishda ham ular yaqindan yordam beradi”, — deydi Astronomiya instituti ilmiy ishlar bo’yicha direktor o’rinbosari Yusufjon Tillayev

Bundan tashqari, Italiya olimlari bilan blazarlarni ko’prangli kuzatuvlar asosida tadqiq etish, rossiyalik izlanuvchilar bilan Seyfert galaktikalari tadqiqotlari, Ukraina va Tojikiston bilan fotografik arxiv ma’lumotlari asosida kataloglar tuzish, Janubiy Koreya bilan yaqin galaktikalarda sodir bo’ladigan astronomik hodisalarni o’rganish, Shveysariya bilan gravitatsion linzalar kuzatuvlari borasida ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ushbu tadqiqotlar doirasida Maydanak teleskoplarida kuzatuv ma’lumotlari jamlanadi hamda Astronomiya instituti va hamkor xorijiy ilmiy muassasalar olimlari o’rtasida tahlil qilinadi.

Nega shuncha mamlakat olimlari (ular orasida juda rivojlangan davlatlarning vakillari ham bor) aynan Maydanakka kelib tadqiqot qilyapti? O’ktam aka buni shunday tushuntirdi: “Janubiy Koreyaning observatoriya qurilmalari, teleskoplari ancha yaxshi. Masalan, bizdagi eng katta teleskop 1,5 metrli bo’lsa, ularda bundan ham kattarog’i bor, lekin osmoni biznikidek emas. Shuning uchun ham Maydanakka kelib, tadqiqot qilishadi”.

Maktabda astronomiyani tushunmagan bola qanday qilib bu sohani tanlaydi?

Astronomlik osonmi?

“Otamiz ishchi, onamiz biologiya o‘qituvchisi bo‘lgan. Ukam Bahodir ikkalamiz esa tasodifan qiziqib qolib, astronomiyani tanlaganmiz. Ukam hozirgi Toshkent axborot texnologiyalari universitetini tugatgan. U, asosan, Maydanakdagi AZT-22 teleskopida kuzatuvlar olib boradi”, – deydi O‘ktam aka Hafizov. Bahodir Hafizov o‘z nomini astronomiya tarixida qoldirishga ulgurgan olimlardan. Uning eng muvaffaqiyatli ishlaridan biri – nomi O‘zbekiston bilan bog‘liq oltinchi kichik sayyoraning kashf qilinishi (bundan tashqari, nomi O‘zbekiston bilan bog‘liq “O‘zbekistoniya”, “Ibn Sino”, “Ulug‘bek”, “Beruniy”, “Xorazmiy” va “Maydanak” nomli kichik sayyoralar ham bor). U 2007-yili Mars va Yupiter oralig‘idagi Asteroidlar halqasida o‘zgarma nuqtalar orasidan harakatlanayotgan bir nuqtaga diqqat qaratadi. Bahodir aka 2-3 kunlik ma‘lumotlarni ukrainalik astronom Aleksey Sergeyev bilan birga tahlil qilib, xulosalarini oktabr oyida Harvard kichik sayyoralar markaziga jo‘natadi. Harvarddan: “Bizning katalogda bunday orbitadagi obyekt yo‘q, kuzatuvni davom ettiring” degan topshiriq keladi. Shu zayl ikki yil davom etgan kuzatuvlar yakuniga ko‘ra yangi kashf etilgan kichik sayyora nom berish vakolatini

Bahodir Hafizovning o‘ziga qoldirishadi. “O‘shanda taklif qilingan besh variant ichidan „Samarqand“ nomini O‘zbekiston birinchi prezidenti Islom Karimov ham tasdiqlagan”, – deydi O‘ktam aka ukasi-ning ishi haqida gapirarkan.

Bahodir akaning yana bir qilgan kashfi – u 2017-yil 25-may kuni Maydanakdagi 1,5 metr diametrli teleskopdagi kuzatuvlar davomida o‘ta yangi yulduzning chaqnashini aniqlagan. O‘ktam aka o‘sha kuni ukasi bilan bo‘lgan voqeani yaxshi eslaydi: 25-mayda Bahodir aka sinfdoshlari bilan maktabni tamomlaganining 20 yilligini nishonlash o‘rniga Maydanakda qolib, navbatdagi olamshumul voqeaning “ssenariy”-sini yozadi.

O‘ta yangi yulduzlarning chaqnashi juda kamyob hodisa. Umuman, yulduzlarning “tug‘ilishi” koinot changlarining birlashib, gravitatsiyaga duch kelishi hamda siqilish, termoyadro reaksiya natijasida o‘zidan nur chiqarib portlab ketishi kabi bosqichlarni o‘z ichiga oladi. Bu esa bir necha milliard yillik uzoq jarayon. Uni “ushlab” qolish va tadqiq qilish kamdan kam hollarda ro‘y beradi. O‘ktam aka bunga misol qilib “2017-yilgi portlash ham aslida million-million yil avval bo‘lib o‘tgan” deya tushuntirdi.

Astronomlar vazifasiga ko‘ra farqli bo‘ladi: kuzatuvchi astronom; kuzatuv natijalarini tahlil qiluvchi astronom; ana shu natijalarni boshqa kuzatuvlar bilan solishtirib, ilmiy ishlar qiluvchi astronomlar. Asosiy ishini bajaradigan kuzatuvchi astronomga ehtiyoj juda baland. Har kim ham 2600–2700 metr balandlikka chiqib, bir oylab kuzata olmaydi, sog‘ligi ko‘tarmasligi mumkin (kislorod kam, kosmik chiqindilar sabab radiatsiya xavfi bor). Shuning uchun ham observatoriyada kadrlar yetishmovchiligi kuzatiladi. Bundan tashqari, moddiy-texnik baza bilan bog‘liq muammolar ham bor. O‘ktam Hafizov teleskopga o‘rnatiladigan kameralarning narxi ancha qimmatligi, bunga Fanlar akademiyasining ham, Astronomiya institutining ham budjeti yetmasligi, shuning uchun boshqa davlatlar bilan hamkorlik qilishga to‘g‘ri kelishini ta’kidladi.

“Mutaxassislar yetarli emas, lekin yosh kadrlarni tayyorlab, olib kelyapmiz. Ba’zilar sharoitga moslasha olmasa yoki oilaviy vaziyati to‘g‘ri kelmasa, qaytib ketyapti. Ularning o‘rnini mahalliy aholi va institut xodimlari bilan to‘ldirib turamiz. Biroq qo‘nimsizlikka maosh kamligini sabab deb bilmayman. Chunki so‘nggi yillarda injener-texniklarning oyligi biroz ko‘tarildi. To‘g‘ri, u qadar baland emas, lekin almashib ishlagani bois ularda yana 15 kunlik qo‘shimcha ish qilishga fursat bo‘ladi”, – deydi Astronomiya instituti katta ilmiy xodimi Davronbek Mirzaqulov.

Turizm xalal beradimi?

Pulsizlik Maydanakning bir qismi turizm maskaniga aylanib ketishiga ham sabab bo'lyapti. Harbiylar ixtiyorida bo'lgan Sharqiy Maydanak observatoriyasida kuzatuvlar 2004-yili – O'zbekiston Mudofaa vazirligining sun'iy yo'ldoshlar holati haqidagi ma'lumotlarni kuzatib, uzatib turish to'g'risidagi Rossiya bilan imzolagan shartnomasi o'z kuchini yo'qotgach, to'xtatilgan. Ishlatilmayotgan obyekt shunchaki qo'riqlab turishdan manfaat yo'qligi uchun observatoriyaning Fanlar akademiyasiga taklif qilishgan. Lekin akademiya Astronomiya instituti tasarrufidagi G'arbiy Maydanak observatoriyasini zo'rg'a ta'minlab turgani uchun yana bir ulkan obyekt qabul qilib, battar xarajatga ko'milishni istamagan. Shu tariqa, o'sha vaqtda texnik jihatdan mukammal bo'lgan observatoriya necha o'n yillab ishlamay, huvillab yotgan. Vaholanki, uni o'tgan yillar davomida texnik qayta jihozlasa, uning imkoniyatlari yanada oshishi, noyob astroiqlim uvol ketmasligi mumkin edi. Oxir-oqibat, Sharqiy Maydanak observatoriyasi turizmni rivojlantirish bahonasi bilan Turizm qo'mitasiga tortiq qilingan. Va hozir u yerda rostmana sayyohlik zonasi qurilmoqda – yuk mashinalari g'izillab yurib, shu tomon qurilish ashyolarini tashiyapti. “Dacha”lar qurilyapti, archalar kesilyapti, degan gap-so'zlar ham bor, lekin bu gaplarning hozircha tasdig'i yo'q.

“Quruvchilardan yoritish qurilmalarini osmonga qaratgan holda o'rnatmaslikni talab qilganmiz. Ular kelishuvga amal qilsa, observatoriya faoliyatiga xalal bermaydi, degan umidimiz bor. Qurilish qoidalarini prezident imzolagan qarorda ham ko'rsatilgan”, – deydi Davronbek Mirzaqulov.

Nega chiroqlar osmonga qaratilmasligi kerak? Observatoriya kuzatuvlarga salgina shamol, yerdagi kichkina fonar yorug'ligi ham xalaqit beradi. Tongda esa kechki payt ko'rib bo'lmaydigan yana bir holat e'tiborni tortdi – ufq kengliklari xuddi tutun yoki chang bilan qoplangandek edi. Nahotki katta shaharlarimizni bo'g'ayotgan chang (smog) tog'ning tepasigacha yetib borgan bo'lsa? O'ktam Hafizovning ta'kidlashicha, avvallari kuzatish kechalari 280 kungacha davom etardi. Hozir ishlab chiqarish korxonalarining ko'payib, ular chiqarayotgan zaharli moddalar hajmi oshishi, atmosfera ifloslanishi oqibatida bunday kuzatuv kechalari soni ham qisqarib boryapti. “Sharqdan G'arbgacha obyekt ko'rish chegarasi 160 gradus atrofida bo'ladi. Endi shu chegara ham torayyapti, iflos havo 2000 metr balandlikkacha chiqib kelgan. Hech bo'lmasa, mana shu yerdagi toza iqlimni saqlab qolish uchun ham tezroq muqobil energiya manbalariga o'tish lozim”, – deydi O'ktam aka. Qolaversa, turizm maskanidagi yoritish uskunalari, kelishuv va oliy hujjatlarda belgilanganiga zid ravishda, Maydanak observatoriyasi ishiga xalal bersa, kuzatish chegarasi yanada torayishi, oqibatda natijalarning sifatiga ham jiddiy salbiy ta'sir qilishi mumkin.

O'zbekiston qachondir o'z sun'iy yo'ldoshini uchirarmikan?

“O'zbekistonning sun'iy yo'ldosh ishlab chiqish uchun bazasi yo'q. Uni Rossiya, Amerika yoki Xitoy qilib berishi mumkin. Yasab berdi ham deylik, keyin uni orbitaga chiqarish kerak... Bu hammasi juda qimmatga tushadi. Undan ko'ra, Turkiyami, Rossiyami, shularning sun'iy yo'ldoshlaridan bir chastotani ijaraga olsak, qulayroq. Hozir shunday qilyapmiz ham”, – deya tushuntirdi O'ktam aka.

Avvalroq “O'zbekkosmos” o'zbekistonlik yetti nafar talaba Yaponiyaning Kyusyu universitetiga magistratura bosqichiga yo'llanma olgani, ularga 2027-yilgacha sun'iy yo'ldosh loyihasini ishlab chiqish, uni yig'ish va koinotga uchirish vazifasi yuklanganini ma'lum qilgan. Albatta, bu sun'iy yo'ldosh birmuncha soddaroq va kam funksiyali bo'lishi mumkin. Biroq dastlabki qadam sifatida quvonarli.

Sun'iy yo'ldoshni yasab, uchirish o'z yo'lga, keyin uni boshqarish, kosmosdagi chiqindilardan muhofaza ham qilish kerak. Buning uchun mutaxassislar, astronomiyaga qiziquvchi yoshlar kerak. Ammo, O'ktam akaning ta'kidlashicha, “maktabdayoq astronomiyani tushunmagan bola qanday qilib bu sohani tanlaydi?”.

“Astronomiya fanini o'qitish faqat „Temurbeklar“ va „Ulug'bek“ maxsus maktablaridagina yo'lga qo'yilgan”, – deydi u kuyunib. Uning tushuntirishicha, bundan bir necha yillar avval, O'zbekistonda 11 yillik maktab ta'limi o'rniga kasb-hunar kollejlari va akademik litseylarda o'qitish yo'lga qo'yilganida astronomiya fani o'quv dasturidan chiqib ketib qolgan.

O'ktam aka astronomiyaga 4-sinfda o'qiyotganida qiziqib qolgan, shuning uchun ham “bolalarni maktabdan boshlab astronomiyaga qiziqitirish kerak”, deb hisoblaydi. Uning o'zi bu borada qo'l qovushtirib o'tirgani yo'q. Kitob xalqaro kenglik stansiyasida ikki yil avval ochilgan astronomik parkda bolalarni, ularning yoshidan kelib chiqib, astronomiyaga qiziqitirishga harakat qilyapti.

“Meni bu sohada ushlab turgan narsa – qilyotgan ishlarimizning mevasini ko'rish ishtiyoqi. Kam maosh ham bunga to'sqinlik qilmasligi kerak. Shu bolalarning yuragidagi “kosmonavt bo'lanman”, “samoda uchaman” degan top-toza orzularining ushalishi uchun oz bo'lsa-da yordam berish – asosiy maqsadim. Shoyad, bizdan yana Ulug'beklar yetishib chiqsa”, – deydi O'ktam aka umid bilan.

Meni bu sohada ushlab turgan narsa – qilyotgan ishlarimizning mevasini ko'rish ishtiyoqi

ASLINGIRNI METRODA

BILDIK!

Rivojlangan davlatlarning asosiy belgilaridan biri – jamoat transporti tizimining yaxshi yo'lga qo'yilgani. Bu xoh avtobus, xoh tramvay yoki metro. Bunday tizim shahar ko'chalarida mashinalar tirbandligining oldini oladi, yo'lovchilar uchun hamyonbop narxlarni belgilaydi. Ishga, o'qishga qatnovchilar uchun har tomonlama qulaylik yaratadi. Tasavvur qiling, ishga boruvchi kishilar har kuni o'z shaxsiy avtomashinasida yo'lga chiqsa, uch chiziqli avtomagistralda emin-erkin harakatlanish imkonsizga aylanadi, natijada avtobus, tramvay kabi jamoat trans-

porti harakati ham to'sqinliklarga yuz tutishi mumkin. Yagona yechim esa odamlarni jamoat transportlarida harakatlanishga moslashtirish va ular uchun alohida, daxlsiz yo'lak ajratishni taqozo qiladi. Bugun poytaxt yo'llari ana shu tizim asosida qisman ishlashni boshladi. Ya'ni avtobuslar o'ziga ajratilgan maxsus bo'lakda harakatlanmoqda. Bu o'z navbatida ijobiy natijasi bilan ham bo'y ko'rsatyapti.

Vagondan tushayotganda qaqqayib turganlarni yelkam bilan atayin turtib, chetga chiqarib yuboraman

Hozirgi mulohazalarimiz esa metro va undan to'g'ri foydalanish haqida bo'ladi. Talabalarining asosiy qismi aynan metroda harakatlanadi, desak yolg'on so'zlamagan bo'lamiz. Toshkent metropoliteni kunlik 700 mingdan ortiq yo'lovchini belgilangan manzilga yetkazadi. Foydalanuvchilarning yillik ko'rsatkichi ham o'tgan yillar davomida jadal o'sib borgan. Masalan, 2020-yilda 38 mln yo'lovchi metrodan foydalangan bo'lsa, 2024-yilga kelib, ularning soni 270 mln.ga yetgan. Tabiiyki, bunda erkin harakatlanish degan tushuncha o'z-o'zidan yo'qoladi. Vagonlarda tiqilib, ezilib ketaverasan. Shu kunlarda, ayni soat 08:00 – 09:00 lar atrofida 5-6 ta poyezd o'tkazib, keyin joylashib olish mumkin bo'lyapti. Bundan tashqari, tush payti va ish vaqti tugagandan keyin ham ahvol shu. Metro yo'lovchilari soni ortib boryaptimi, demak shunga mos bo'lgan mexanizmlarni ham yo'lga qo'yish zarur. Biroq bu faqatgina yo'lovchilarni itarib vagonga sig'diruvchi qo'shimcha metropoliten xizmatchilari bilangina bitadigan ish emas.

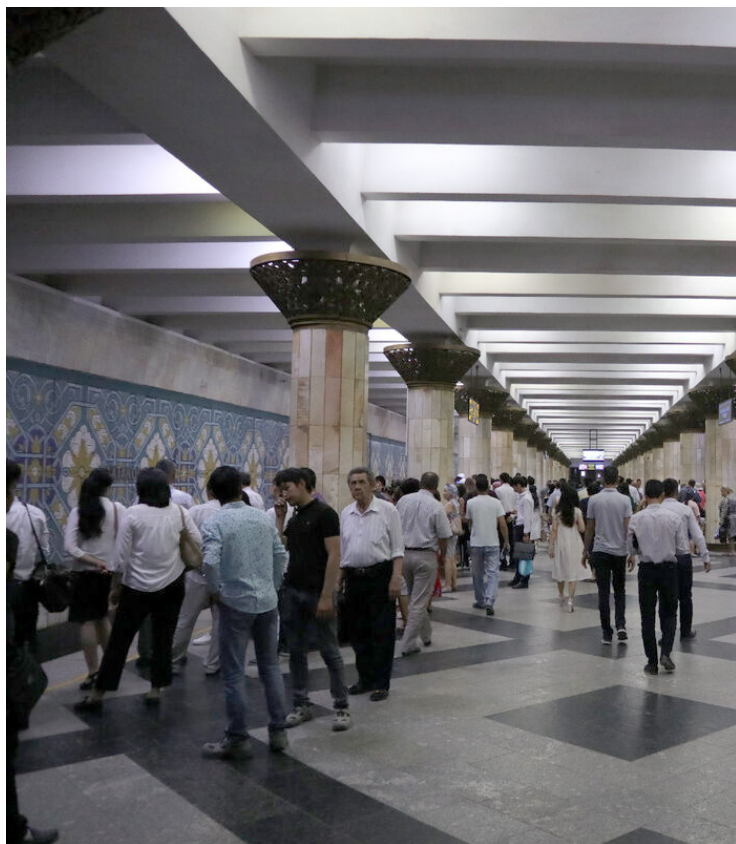
Metro tizimi yaxshi yo'lga qo'yilgan katta shaharlardan andoza olsa bo'ladigan bir necha holatlar bor. Nega bizda unaqa emas degan xayol o'tadi banogoh. Masalan, AQSh, Finlyandiya kabi mamlakatlarning metropolitenida keyingi poyezd necha daqiqada kelishi (countdown) ko'rsatib turiladi. Siz shunga ko'ra tayyorlanib turasiz. Bizda esa hozirgina o'tib ketgan poyezdning bekatdan jo'naganiga qancha bo'lganini sanab o'tirasiz. Bu yo'lovchiga nima beradi? Bu uning keyingi poyezdni qancha kutganini bilib, siqilishiga sabab bo'ladi, xolos.

Poyezd intervallarini qisqartirish ham yaxshi yechim. Buning uchun balki liniyaga yangi poyezdlarni qo'shish kerakdir. Ha, metropoliten bu tashabbusni ham har-har zamon amalga oshirib turadi. Lekin tushunish kerak, yo'lovchilar soni tobora ortib bormoqda. Har tomonlama qulaylik yaratish zarur. Axir kuniga minglab yo'lovchilardan keladigan tushum tizim muammolarini qoplashga yetsa kerak, harholda.

Toshkent metropolitenida yangi metro yo'nalishlarining qurilishi yaxshi. Biroq shoshma-shosharlik, "bayramgacha bitirib beramiz" kabi balandparvoz nutqlar ortiqcha g'alva keltiradi. Masalan, qurilishi 2020-yilda boshlangan "O'zbekiston mustaqilligining 30 yilligi" metro yo'nalishidagi aksariyat bekatlar shu yili salkam 3 oy davomida ta'mirlash uchun yopib qo'yildi. Qurilishiga 422 mln AQSH dollari sarflangan bu temir izlar nahotki 5 yilga chiday olmasa!?

Metropolitenning mavjud muammolari yetmagandek, yo'lovchilarda ham metrodan foydalanish ko'nikmalari yetishmasligi ortiqcha tirbandlik va noqulay harakatlanishga sabab bo'ladi. Masalan, maktab darsligida o'rgatiladigan o'ng qo'l qoidasi. Unga rioya qilinmaslik ortidan bekatning o'zidayoq palapartishlik yuzaga keladi. Yer ustiga olib chiquvchi har ikki yo'laklarda yo'lovchilar istagan tomonlaridan harakatlanadi. Bu esa chiquvchi va kiruvchilar o'rtasida to'qnashuv va tushunmovchiliklar keltirib chiqaradi. Agar har kim o'ng tomondan harakatlana bilsa, bunda muammo o'z-o'zidan hal bo'lib qoladi. Bu qoida nafaqat metroda, balki oddiy yo'laklarda, mashina yo'llarining belgilangan qismidan kesib o'tishda, maktabda, oliy o'quv yurtlarida va hatto umumiy ovqatlanish joylarida ham ishlaydi, aniqrog'i, ishlatish kerak. Bu hammasidan ham ko'proq metroda zarur. Axir noto'g'ri harakat va tiqilinch sabab katta tirbandlik vaqtida yo'lovchi platformaga tushib ketish xavfi bor-ku!

Keling, bir misolni ko'rib chiqamiz. Pechkaga o'tin solishdan avval uning ichidagi yongan kulini tashqariga chiqarib olish kerak, shunday emasmi? O'shanda olov ham yaxshi yonadi, havo ham yaxshi aylanadi. Aks holda ko'zlangan maqsadga erisholmay, sovg'otishingiz mumkin. Metro vagonlarida kirish-chiqish qoidasi ham xuddi shunday ishlaydi. Ya'ni avval bekatda tushib qoladigan yo'lovchilarga yo'l ochish, imkoni bo'lsa eshikka yaqinlashmaslik kerak. Tushadigan kishi erkin va tezroq chiqib olsa, sizga kirish va joylashib olish shuncha oson bo'ladi. Masalan, kamina tushayotganimda oldimda qaqqayib turganlarni yelkam bilan atayin turtib, chetga chiqarib yuboraman. Koshki, ularga bu ilm bo'lsa, degandek. Tushungani tushunadi, boshqasi ortimdan yovqarash qilib qoladi.

“Eshikka suyanmang!” deb yozilgani aynan siz – yo'lovchi uchun! Demak suyanmaslik kerak, tamom! Ayniqsa, eski vagonlarning eshiklariga. Kim bilsin, ortiqcha yukni ko'tarolmay ochilib ketsa, shitob bilan harakatlanayotgan vagon o'tilib chiqsangiz, keyin dardingizni kimga aytasiz? Siz-u biz uchun vagon uzra tutqichlar o'rnatishgan-ku, o'shalardan tutib olsangiz bo'ladi. Agar bo'yingiz yetmasa, temir ustunlardan tutishingiz mumkin yoki biror o'rindiqqa joylashib oling, juda bo'lmasa.

Men o'tirishga loyiqmanmi, degan savol sizni ham qiynab turadimi? Yosh bolali, homilador, nogiron va yoshi katta yo'lovchilarga joy berish bu — ham qoida, ham hurmat belgisi. Mabodo, mazangiz bo'lmay tursa, biror kishidan joy so'rasangiz, bu bezbetlikka kirmaydi. Lekin atay

Sen bilan birga harakatlanayotgan yo'lovchilarning hurmatini bil!

o'zingizni uxlaganga solib ketishingiz ham yaxshi emas. Vagonga chiqib bo'sh joyga o'tirdingiz, agar tepangizda sizdan kattaroq odam bo'lsa, unga joy berishga u qadar majbur emassiz, agarda unga tikka turib ketish noqulay va qiyin bo'lmasa. Bu ortiqcha mulozamatdek tuyuladi. Masalan, ayrim davlatlarda yoshi kattalarga joy berish hurmatsizlikdek tushuniladi. Ya'ni, yoshi o'tib qolgan boboy-momoylar "sen meni qarib qolgan, tik turib ketishga yaramaydi, deb o'ylayapsanmi", deya ranjishi mumkin ekan. Bu qoida biz uchun u qadar ishlaymaydi. Umuman olganda, kattalarga joy berish yaxshi fazilat.

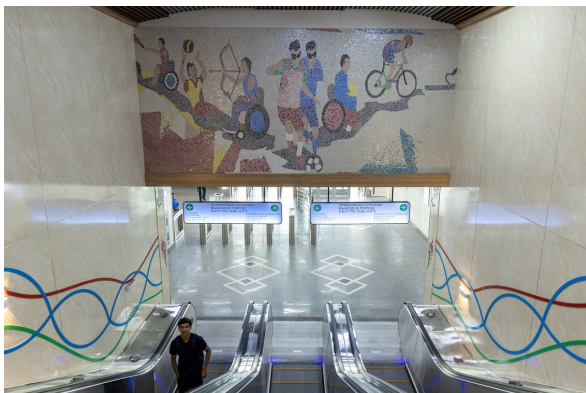
Metroda telefon aloqasi yaxshi ishlaymaydi, qancha baqirib gapirsang-da, suhbatdoshing seni eshitmaydi. Shunday ekan, sen bilan birga harakatlanayotgan yo'lovchilarning hurmatini bil! Shovqin solib, ularning g'ashiga

tegma. Agar metorda do'stingni ko'rib qolsang, quchoqlashib ko'rishish, xandon otib so'zlashishing – tarbiya hoshiyasidan chetlayotganingni bildiradi, ishonaver. Vagonda eshitilishi zarur bo'lgan yagona inson ovozi karnaydan chiqishi kerak: "Paxtakor bekati. Hurmatli yo'lovchilar, vagondan chiqayotganda buyumlaringizni unutmang!" Yaponiyada metro vagonlari kitob o'qish, nimadir o'rganib ketish uchun qulay joy. Hamma tinch ketadi, yonidagiga gapirmoqchi bo'lsa, qulog'iga pichirlab qo'yadi, xolos. Axir metro janjallashadigan, bировga shilqimlik qiladigan, so'kinadigan yoki vayn oladigan joy emas!

Eskalatoridan birinchi marta foydalanayotgan kishini tushunsa bo'ladi. Lekin har kuni metroga tushib-chiqadigan odam nahotki uning o'ng tomonda turish, chap tomonda to'xtab qolmaslikni bilmasa!? Axir bu qoida ovoz kuchaytirgichlar orqali tinimsiz eslatib turiladi-ku! "Hurmatli yo'lovchilar, eskalatoridan foydalanayotganda o'ng tomondagi tutqichlarni ushlab turishingizni va metropoliten qoidalariga amal qilishingizni so'raymiz" deydi zaboni shirin bir qiz. Nahotki, shu xitobga diqqat qilish qiyin bo'lsa!? O'ng tomondagi tutqichni ushla, dedimi, demak chap tomondan odam o'tadi, uning yo'lini to'smasligim kerak, degan tushuncha bo'lishi kerak. Balki, ana shu shirinzabon qizga kimdir aytishi kerakdir. Ozgina vaqtingiz ketsa ham, chap tomonda turib qolmang, u yerdan odam o'tadi, desa yaxshi bo'lardi. Buni chaynab tushuntirgani uchun unga bir martalik mukofot puli berishsa ham roziman.

Yer usti metrolarida bekatdan yerga tushishda diqqat qilish zarur bo'lgan bir qoida bor. Ya'ni bir tomondan eskalatoridan tushish mumkin, ikkinchi tomondan liftga tushsa bo'ladi. Lift esa nogiron, yosh bolali va qariyalar uchun deb belgilangan. Navqiron, belidan quvvati ketmagan kishilar ham o'zini liftga urishi salgina uyat hissini beradi. Agar mazangiz bo'lmasa, bemalol, liftidan tushavering, lekin sog'lom bo'la turib, siz sabab homildor yoki yoshi katta odam liftga kutib qoladigan bo'lsa, bu ishingizni kechirmasa ham bo'ladi.

**Qoidalarni
bir soatlik
darsda
suv qilib
ichirish
mumkin**

Metropoliten rahbariyati kimdir "choptir" maguncha hojatxona tashabbusini ilgari surolmadi

Ochig'i, jamoat transportidan foydalanish ham bir ilm. Uni maktablarda, oliy o'quv yurtlarida o'z hayotini misol qilib gapiradigan maqtanchoq muallimlarning bir soatlik darsida suv qilib ichirish mumkin. Shunchaki, jamiyatda o'zgarish bo'lishini, ijtimoiy kayfiyat yashilanishi istovchi tashabbuskorlar bo'lsa bas. Buni siz-u biz qilishimiz ham mumkin. Masalan, vagonda kimdir joy bermayotgan yoki bunga e'tibor qilmayotgan bo'lsa, siz unga eslatib, joy berish kerakligini tushuntiring. Eshikka suyanib turgan bo'lsa, bu ish noto'g'ri ekanligini anglating. Eskalatorida chap tomonda turib qolgan bo'lsa, o'ng tomonga o'tib olishi yoki yurishi kerakligini ayting. Sizdan hech narsa ketmaydi, bu uning esida qoladi va boshqalarga ham shunday deyish kerak ekan, degan tushunchada yuradi. Qarabsizki, maummolar o'z-o'zidan hal bo'lib ketaveradi.

O'tgan yili "Paxtakor" bekatida bir amaki chidab turolmadi va hojatxona yo'qligi uchun bekat ustuniga "choptirib" qo'ydi. Keyin nima bo'ldi, aynan o'sha va bir qancha bekatlarda hojatxonalar quriladigan bo'ldi. Lekin qoyil qolmaganim — nahot metropoliten rahbariyati toki metroda kimdir hojatini chiqarmaguncha mana shu tashabbusni ilgari surolmadi! Qilsa bo'lar ekan-ku! Uyat o'limdan yomon deganlaridek, davlat tashkilotlarini nimadir qilib uyaltirmasang, ishlaymaydi degan tasavvur uyg'onadi odamda. Yana bir misol – metro vagonlarida ilgari rus tilida ham e'lon qilishardi, tabloda bekatlarning ruscha nomlari ko'rsatilib, o'zbekchasi xato yozilar edi. Ko'pgina faollar bu haqda yozib, metropoliteni odobga chaqirib qo'ygandan keyin, bu masala ham hal bo'ldi. Ha, mayli, nima bo'lsa-da yaxshilikka. Zero, eslatish, bilmagan kishiga muloyimlik bilan bildirish ham yaxshi amal. Men ham o'z bilganlarimni shu maqolada qayd qildim. Bilmaganlarimni esa yana biror kishi o'rgatsa, bundan faqat minnatdor bo'laman.

Shahrizoda CHORSHANBIYEVA
O'zJOKU talabasi

SIRTDAN O'QIGANLAR DANGASA EDIMI?

Javohir OMONBOYEV,
talaba:

SAVOL:

**O'ZBEKISTONDA
SIRTQI TA'LIMNING
TUGATILISHIGA
MUNOSABATINGIZ
QANDAY? SIZ BU
QARORNI TO'G'RI
DEB HISOBLAYSIZMI
YOKI XATO?**

– O'zbekistonda sirtqi ta'lim bekor qilindi. Bu degani ta'lim sifati oshib, o'qish sifati yaxshilanib, malakali kadrlar soni oshadi. Sirtqi ta'limning afzallik taraflari talaba yoshlar ham o'qib, ham ishlab o'z mutaxassisliklari bo'yicha amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi yoki boshqa soha bilan shug'ullanishlari mumkinligida edi. So'nggi yillarda ko'pchilik yoshlarimiz sirtqi ta'lim shaklini tanlab, faqat diplom olish bilan bo'lib, malakali kadrlar soni kamaydi, nazarimda. Shuni inobatga olish joizki, har bir tashkilot yoki xususiy sektor o'z ishchilari-ning bilimi va saviyasiga katta e'tibor qaratadi, sirtqi ta'limni tugatganlar esa nazariy va amaliy ko'nikmalarni kam egallaganligi sababi ham shunda deb o'ylayman. Bundan tashqari, bu o'zgarishlar jahon andozalariga mos ta'lim tizimiga o'tish, ularning mamlakatimizda joriy etilishiga olib keladi. Bilimli, yaxshi tahsil olgan talabalar nafaqat O'zbekiston, balki jahon sahnasida ham o'z o'rinlarini topa oladi.

Sayyoraxon OBIDJONOVA,
talaba:

– Menimcha, sirtqi ta'limni tugatishning ijobiy va salbiy tomonlari bor. To'g'risi, bu qaror ba'zi hol-larda o'quv sifatini oshirishga xizmat qilishi mum-kin, chunki talabalar ko'proq to'liq kunlik ta'limga e'tibor qaratadi. Lekin bu ularning ishlash va daromad olish imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Shu-ning uchun men buni to'liq xato yoki to'g'ri deyol-mayman. Har bir talaba uchun individual imkoniyat va sharoit muhim.

Shohruhbek RAIMJONOV,
talaba:

– Menimcha, sirtqi ta'limni tugatish qarori biroz shoshilinch qilingan. Ko'pchilik yoshlar ish-lash bilan birga o'qib, hayotiy tajriba orttiradi. Endi bu imkoni-yat kamayadi. Shu sababli, men bu qarorni qisman xato deb hi-soblayman. Lekin agar davlat sifatli ta'limni oshirish maqsa-dida shunday qilgan bo'lsa, buni mantiqsizlikka yo'yish ham xato bo'ladi.

Shahnoza OCHILDIYEVA,
talaba:

– O'zbekistonda sirtqi ta'lim tugatilishining ham ijobiy, ham salbiy jihatlarini uzoq muhokama qilish mumkin, aslida. Avvalo, sirtqi ta'lim shakli tugatilgach haqiqiy o'qishga, mutaxassis malakasiga urg'u beriladi. Chunki ba'zilar sirtqi ta'limni oson dip-lom olish yo'li sifatida ko'rishar-di. Tabiiyki, bu bilan jamiyatda yetarlicha bilim va mahoratga ega bo'lmagan mutaxassislar ko'payib ketishi ehtimoli yuqori. Bu esa oliy ta'lim sifati va nufuzining pasayishiga sabab bo'lishi mum-kin. Shuningdek, bu jarayonda sifatli amaliyotga yo'naltirilgan kunduzgi va kechgi ta'lim shakl-lariga yanada kuchli e'tibor qara-tiladi. Qolaversa, sirtqi ta'limda uchraydigan ko'pgina korrupsion holatlar ham kamayadi. Garchi bu o'zgarish ko'plab oilaviy, mod-diy yoki kasbiy sabablar tufayli sirtqi ta'lim olish istagida bo'lgan-lar uchun nohaqdek tuyulsa-da, qarorning ezgu maqsadlari uning ahamiyatini oshiradi!

Shahbozbek KOMILOV,
talaba:

– Fikrimcha, sirtqi ta'limni tugatish qarori murakkab masala. Bir tomondan, talabalar kunlik ta'limga ko'proq e'tibor qaratadi, bu o'qish sifatini oshiradi. Boshqa tomondan, ishlash va o'qishni birlashtirganlar uchun bu qaror cheklov bo'ladi. Menimcha, bu qaror to'g'ri ham, xato ham emas, hammasi shaxsning sharoiti va maqsadiga bog'liq.

Dilshirin MADAMINOVA,
talaba:

– Sirtqi ta'lim tugatilgani to'g'ri bo'ldi. Chunki talabalar olgan bilimlarini 6 oy davomida tez unutib qo'yishi mumkin. Sirtqi ta'limda ko'pincha yoshi katta, oilali, ishli kishilar o'qiydi, ularning darslarni to'liq o'zlashtira olishida muammolar yuzaga kelishi ehtimoldan xoli emas. Bir oyda esa barcha narsani mukammal o'zlashtirish deyarli imkonsiz. Shu sababli vaqt yetmasligi va o'qiladigan materialning ko'pligi sirtqi ta'limni tugatish qarori mantiqan to'g'ri ekanini ko'rsatadi.

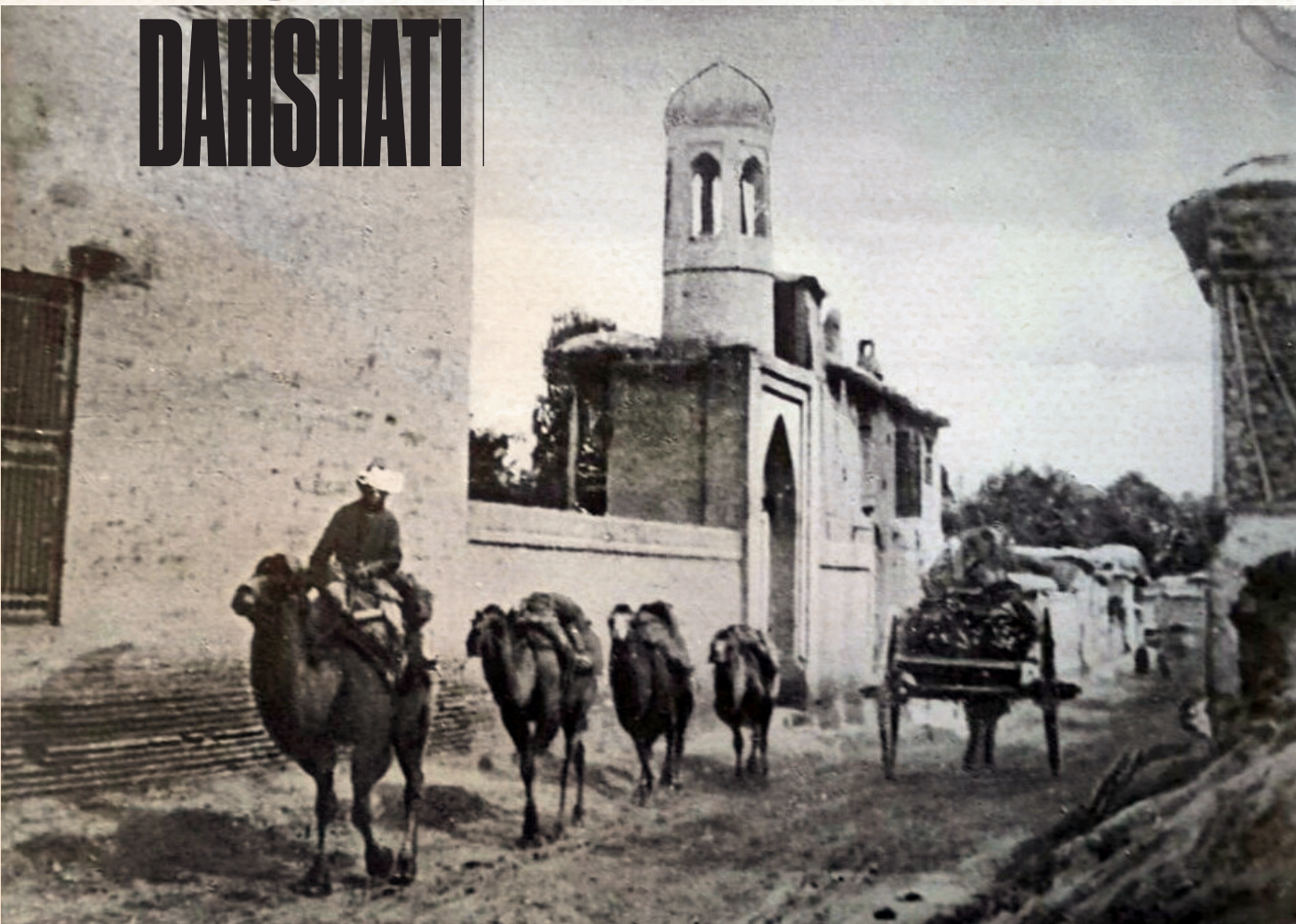
Adolatxon
UMMATOVA:

– Sirtqi ta'limni tugatish masalasiga men ikki tomondan qarasam-da, lekin baribir bu qarorni ijobiy deb o'ylayman. Chunki sirtqi shaklda o'qiyotgan ko'plab talabalar darsga yetarlicha vaqt ajratolmay, bilimni chuqur o'zlashtirishda qiynalardi. O'qish jarayoni uzilib-uzilib ketgani uchun natija ham unchalik samarali bo'lmasdi. Ayniqsa, nazariyasi ko'p yo'nalishlarda bu juda seziladi. Shu sababli sifatni oshirish uchun tizimni qayta ko'rib chiqish zarur edi, deb hisoblayman. Biroq ishlayotgan yoki oilaviy sharoiti og'ir bo'lganlar uchun bu qaror qiyinchilik tug'dirgani ham rost. Shunga qaramay, ta'lim sifatini ustuvor qo'yish to'g'ri deb bilaman.

ERKSIZLIK DAHSHATI

“Erkinlik – odamlarga ular eshitishni istamaydigan gapni aytish huquqidir.” “Dahshat” hikoyasidagi navjuvon, kelinchak Unsinoy ana shunday erkinlikka intilgan qahramon sifatida xotiramda qoldi. Yuqoridagi ta’rif muallifi britan yozuvchisi Jorj Oruell yoki uning zamondoshi hikoya muallifi Abdulla Qahhor nechog’lik darajada hamfikir yoki o’zaro qanday aloqada bo’lishgani menga qorong’u, lekin, o’zbekcha hikoyaning voqealari va erkinlik to’g’risidagi inglizcha o’xshatishni bir-biriga juda mos ko’rdim.

Hikoyani boshlashdan avval yozuvchi “Xotin-qizlarning burun zamonda ko’rgan “kun”lari juda mashaqqatli bo’lganiga ishora qiladi. So’ng esa bir zumda xazonrezgi kuzakning izg’irin shamol guvillayotgan oqshomini gavdalantirgan. “Olimbek Dodxoning sakkiz xotini” degan jumla bilan esa u bugungi zamon o’quvchisining nikoh, oila, ayollar, e’tiqod haqidagi tasavvurlarini to’zg’itib yuboradi. Qanday qilib, bir uyda bir erkak nikohida shuncha ayol yashashi mumkin?!

Kirib kelgan erkakka xotinlari mehribonlik ko'rsata boshlaydilar. Biri qo'l yuvishi uchun suv tortgan, biri boshidan sallasini olgan, boshqasi oyog'idagi mahsisiga qo'l uzatgan... Go'yo, bu mehribonchiliklar chin ko'ngildan amalga oshayotgandek... Shu joyda muallif biz o'quvchilarga ganjiravonlik, dodxo oilasiga 5 oy avval kenja kundosh sifatida qo'shilgan Unsinoyni tanishtirgan. Hikoya davomida ko'z o'ngimizda Olimbek dodxoning qo'rqqoq, takabbur, razil obrazi ham namoyon bo'ladi. Dodxo va xotinlari suhbatida Unsinoyni, agar o'sha davrlardan kelib chiqsak, 16-18 yoshlar orasidagi juvon o'zidan avval tutqunlikka mahkum qilingan kundoshlaridan farqli ravishda dodxoga "musht" ko'taradi. Shundog'am izgi'irin shamol, zimiston tundan vahimaga tushgan "xo'jayin"ning xohishlariga qarama-qarshi fikr aytadi. Asarning ta'sirli o'rni ham

Unsin tutqunlikka mahkum qilingan kundoshlaridan farqli ravishda dodxoga "musht" ko'taradi

shunda bo'lsa kerak. Zero, nafaqat bir oilada, balki, butun jamiyatda hukm surgan, tabiiydek qabul qilingan qoidalarga qarshilik ko'rsatish uchun "katta yurak" kerak edi. Unsin esa yosh va u ham zamon-doshlari singari qabriston haqidagi vahimali gaplar ta'sirida ulg'aygan. Va'dasiga ko'ra Unsinoyni yo'lga tushadi. U bilan qadamba-qadam biz o'quvchi ham vahimali safarga chiqamiz. Qahramon singari qo'rqqamiz, u kabi bizni ham natija, ya'ni ozodlikka erishish maqsadi olg'a boshlaydi. Satrlar, holatlar ketma-ketligi hayajonga soladi. Qaniydi, Unsin aytganini uddalab ota uyiga qaytsa! Afsus, hikoya oxirlar ekan qahramonimizning joni uziladi. Unsinning jasadini aravada kundoshi Nodirmohbegim Ganjiravon sari marhumaning orzusidagi ota uyi, ozodlik, erkinlik manzili tomon olib jo'naydi. Shu taxlit hikoyani o'qib tugatasiz-u, hodisotlarni qaytadan tahlil qilishga kirishasiz.

Unsinni kim o'ldirdi? Olimbek dodxomi? Yo uning maymunini? Agar dodxo kenja xotinining fikrini yoshlikka yo'yib vaziyatni yumshatganda fojia yuz bermasmidi?! Bunday bo'lishi ehtimoldan yiroq. Sababi, u davrda dodxolar o'z mayllari, istak va xohishlaridan osonlikcha kechmasdilar. Birgina kenja xotin tufayli hamma xotinlari oldida mulzam bo'lish, ertaga boshqa xotinlarning ham erk, ozodlik talab qilishiga sabab bo'lardi. Ular ham turli shartlar bilan taloq so'rashlari mumkin! Mayli, dodxo bunga ko'nmapti, lekin Unsinning ortidan uni vahimaga solish uchun maymunni yuborishga nima hojat bor?! Bu ham aslida nomardning qo'rqqoqligiga ishora. Dodxo Unsinning va'dasini bajarishiga xotinlari oldida ishonmaydi. Shu sabab, mabodo so'zining ustidan chiqsa uni ozod qilishini aytadi.

O'zi qo'rqqani sabab, Unsinoyning ortidan maymunni yo'llaydi. Balki bu yozuvchining tarixiy bir voqeliklarga ishorasidir. Chunki, o'tmishda ham, ayni zamonlarda ham boylik va qudrat egalari adolat izlovchilarga o'zlari emas, aksincha ozgina manfaat evaziga buyurilgan har ishni qilishga tayyor maymunsifat toifalardan foydalanishadi-ku!

“Dahshat”ning oxirida muallif menga-o'quvchiga umid bag'ishlaydigan, dalda bo'ladigan hodisalar-ni keltirib o'tadi. Nodirmohbegim kenja kundoshi qabristonga jo'nar ekan, dodxodan uni qaytarishni so'raydi va evaziga jazolanadi. Uni – Unsindan ham avval tutqunlikka tushgan kundoshni nima majbur qildi, bu harakatga? Avvaliga rahm-shafqatmikan, deb o'ylaymiz. Keyinroq fikrimiz o'zgaradi. U – katta xotin kenja kundoshini o'zida yo'q, balki bor-u, lekin ochiq oshkora etilmagan jasurligi uchun asramoqchi bo'lgandir?! Nodirmohbegim ham ozodlikni istagan, erkinlikka intilgan, ammo, buni talab qilishga botina olmagan, jasorat topa olmagan. “Dodxoning o'zi bilan birga bu dargohni yerning qariga yuborganday ikkala mushtini uch marta yerga qadadi; keyin “bu dargohni endi yelkamning chuquri ko'rsin” deganday bir harakat bilan keskin burilib aravaga chiqdi, marhumaning bosh tomoniga o'tirdi.” Hikoyaning mana shu yakuniy jumalari o'quvchiga umid bag'ishlaydi, dalda bo'ladi. Demak, Unsin bekorga o'lmagan. U Nodirmohbegimga jasorat bag'ishlab ketgan.

Unsin bekorga o'lmagan. U Nodirmohbegimga jasorat bag'ishlab ketgan.

Dodxoga kenja xotini u eshishni istamaydigan gapni aytgandi. Oruell ta'rificha bu kenja xotinning erkinlikka intilishi hosilasi bo'lgan. Abdulla Qahhor dahshatli qismatdan faqat jasorat ko'rsatib qutulish mumkinligini Unsin va Nodirmohbegimlar misolida ifodalaydi. Hikoyadan xulosam: qabristonlar dahshat emas, ular o'lik jismlar ko'milgan joy, xolos. Chin ma'nodagi dahshat bu – erksizlik, xorlik va qullikdir.

Dilshod ESHMATOV

“ASOSIY FARQ YONDASHUVDA...”

Muhit shakllantirgan...

Men Rustamova Shahlo Jamshid qizi 2005-yil 8-sentyabr kuni Sirdaryo viloyati Boyovut tumanida tug'ilganman. 2021-yil Yangiyer shahar 8-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabini tamomladim. 2021–2023-yillarda Sirdaryo viloyati GulDU qoshidagi litseyning ijtimoiy-gumanitar fanlar (yurisprudentsiya) yo'nalishida o'qidim. Hozirda Xitoyning Urumchi shahridagi Shinjon qishloq xo'jaligi universitetida qo'shma dastur orqali xitoy tili va madaniyatini o'rganmoqdaman.

Ziyolilar oilasida tug'ilganman. Buvimlar ham ko'p tajribaga ega pedagog bo'lganlar. Oilamizda mehr, hurmat va o'zaro qo'llab-quvvatlash muhiti barqaror edi. Aynan shu muhit menda bilim olishga, yangi tajribalarni izlab topishga bo'lgan ishtiyoqni shakllantirgan.

Institut

Bugungi kunda Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar institutida turizm yo'nalishi talabasiman. Bu yo'nalishni tanlashimga sabab, turli xil tillarni o'rganishga, millatlar va ularning rang-barang urf-odatlariga bo'lgan qiziqishim bo'lgan. Institutimizda chetda o'qish va tajriba almashish istagida bo'lgan talabalar uchun imkoniyatlar juda keng (hozirda institutimizning 51 ta xalqaro universitet bilan o'qish va tajriba almashish bo'yicha hamkorligi mavjud). Shu sababli Xitoydagi hamkor universitetlardan biriga xitoy tilini va madaniyatini o'rganish dasturi orqali borish imkoniyatiga ega bo'ldim. Bu men uchun nafaqat ilmiy, balki hayotiy tajriba uchun ham katta qadamlardan biri bo'ldi.

Hayratlandim

Ilk bor Xitoyga kelganimda, tartib-intizom, tozalik va texnologik rivojlanish darajasi meni hayratga soldi. Avval Xitoyni televizor yoki internet orqali ko'rganman, ammo o'sha tasvirlar bilan haqiqat orasida katta farq bor edi – u yerda hayot juda tez, odamlarda esa mehnatsevarlik va intizom juda kuchli. Qolaversa, ulkan shaharlar, odamlarning shoshilinch hayoti, metro va avtobuslarning aniq jadvali, har qadamda uchraydigan texnologiyalar qoyil qoldirdi. Eng ajablan-ganim, tartib-intizom va tozalik. Bu yerda hamma narsa reja bilan, tezlik bilan ishlaydi, o'rgansa arziydi. Xullas, kutganimdan ham yuqori darajadagi rivojlanish va imkoniyatlarni ko'rdim.

Ta'limdagi farqlar

Ham O'zbekistonda, ham Xitoyda o'qib ikki davlat ta'lim tizimi haqida qiyosiy fikr aytish imkoniyatga ega bo'ldim. Angladimki, asosiy farq yondashuvda. Xitoyda ta'lim tizimi amaliyotga yo'naltirilgan, ya'ni asosiy e'tibor talabalarning berilayotgan bilimlarni qanday o'zlashtirishayotgani va ularni amaliyotda qo'llay olishi mumkinligiga qaratilgan. Darslar interaktiv o'tiladi, o'qituvchi va talabalar o'rtasida ochiq muloqot mavjud. O'zbekistonda ham bu yo'nalishda katta o'zgarishlar bo'lyapti, lekin Xitoy tajribasini o'zlashtirish orqali biz tizimli rejalashtirish, texnologiyadan keng foydalanish va talabalarni ijodiy fikrlashga o'rgatish masalasini yana-da chuqurlashtirishimiz mumkin.

Xitoy xalqi juda mehmondo'st, tartibli va o'z ishini mukammal bajarishga intiladigan insonlar

Mehmondo'st xalq

“Osmonlar yurti”ga borganim-danoq madaniy tafovutlar sezildi. Ularning turmush tarzi, ovqatlanish odatlari, vaqtga munosabati biznikidan ancha farq qiladi. Ammo vaqt o'tgan sari bu narsalar qiziq tuyula boshladi. Xitoy xalqi juda mehmondo'st, tartibli va o'z ishini mukammal bajarishga intiladigan insonlar. Ularning milliy qadriyatlarni asrab-avaylashi, shu bilan birga, zamonaviylikni uyg'unlashtirgan hayot tarzi meni ilhomlantiradi. Bu mamlakatning jahon bo'ylab turistik va iqtisodiy jihatdan o'sib borishida yuqorida sanab o'tganlarim muhim ahamiyat kasb etadi.

Xorijdagi tengdosh

**Texnologiyalar
hayotning deyarli har
bir sohasiga singib
ketgani meni hayratda
qoldirdi**

Madaniyatimizga qiziqishadi

Xitoyda talabalar uchun kun juda erta boshlanadi. Darslar aniq jadval asosida, qat'iy tartibda o'tiladi. Mahalliy talabalar va xalqaro talabalarga qo'yilgan tartib-intizom va o'qishga bo'lgan talablar butkul farq qiladi. Odatda, bizning dars vaqtimiz kechki soat 19:30 da tugasa, mahalliy talabalarining o'qish vaqti 22:00 gacha davom etadi. Ularning o'qishga bo'lgan qiziqishlari va bilim olishga bo'lgan intilishlari meni har doim o'ziga jalb qiladi. O'zbekiston universitetlaridan yana bir farqi – bu yerda har kunlik “self study”, ya'ni “mustaqil o'qish” darslari yo'lga qo'yilgan. Bu darslar o'qituvchilar tomonidan nazorat qilib boriladi. Bo'sh vaqtimizda mahalliy va xalqaro talabalar bilan muloqot qilamiz, madaniy almashinuv dasturlarida ishtirok etamiz. Bu yerda o'zbek talabalariga munosabat juda iliq: bizni faol, mehnatsevar va do'stona xalq sifatida bilishadi. Yana bir meni hayratga solgan narsa shu bo'ldiki, bu yerda o'zbek tili va uni o'rganishga bo'lgan qiziqish juda katta. Ko'p hollarda bizdan o'zbek milliy taomlari yoki madaniyatimiz haqida so'rashadi, bu esa faxr tuyg'usini beradi.

Oson bo'lmagan

Xitoydagi ta'lim va hayot tajribasi dunyoqarashimni kengaytirdi. Mustaqil fikrlash, vaqtni to'g'ri taqsimlash, yangi tillarni o'rganishga bo'lgan ishtiyoqim kuchaydi. Eng muhimi, har bir xalqning o'z yo'li va qadri borligini, lekin barcha muvaffaqiyat ortida mehnat va intizom turganini angladim. Texnologiyalar hayotning deyarli har bir sohasiga singib ketgani meni hayratda qoldirdi, transportdan tortib, ta'lim jarayonigacha raqamlashtirilgan. Bu yerda deyarli naqd pul ishlatmaysiz. Xitoyga endi kelgan vaqtlarimiz hech narsadan foydalana olmaganmiz, chunki hamma joyda QR kod orqali to'lov qilinadi. Universitet oshxonasi, talabalar hammomi, issiq suv, kir yuvish mashinasi va shu kabi narsalar uchun faqat onlayn to'lov mavjud va har birining o'ziga xos onlayn dasturlari bor. Bu narsalarni o'rganish oson bo'lmagan, lekin mahalliy xitoylik talabalar va o'qituvchilarimizning beminnat yordami orqali hozirda bimalol Xitoy dasturlaridan foydalanib kelmoqdamiz.

Xitoyda hamma joyda QR kod orqali to'lov qilinadi

Maqsadim...

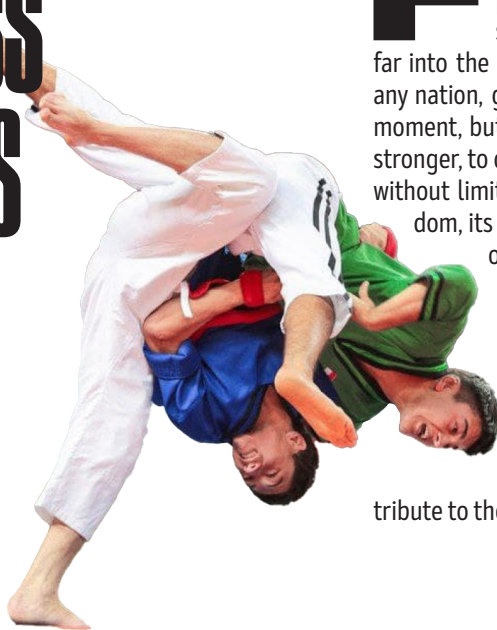
Yuqorida aytib o'tganimdek, til o'rganishga bo'lgan kuchli qiziqishim tufayli turizm yo'nalishini tanlaganman va bu soha mamlakatimiz uchun juda istiqbolli. Xitoyda turizmni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar, xizmat madaniyati va milliy merosni targ'ib qilishda marketingning o'rnini qanchalik muhim ekanini o'rganmoqdaman. Bu bilimlarni O'zbekistonda qo'llash niyatidaman. Xitoyda ustozlar talabalar bilan doimo aloqada bo'lib, o'z tajribasini bimalol o'rtoqlashadi. Ular har bir talabani shaxs sifatida qadrlaydi va rag'batlantiradi. Darslar 3 tilda – rus, ingliz va xitoy tillarida olib boriladi hamda munozara tarzida o'tadi, talabalar fikr bildiradi, savollar beradi. Shu tarzda dars jarayoni jonli va samarali kechadi. Men turizm sohasidan tashqari, dizayn sohasiga ham qiziqaman. Kelgusida O'zbekistonning turizm va dizayn sohalarida o'z o'rnini topish, bu yo'nalishlarda xalqaro tajribani amaliyotga joriy etishni istayman. Xitoyda o'rgangan ilg'or yondashuvlar, ayniqsa estetik tafakkur va kreativ dizayn g'oyalari menga katta ilhom beradi. Shu bilimlar asosida yurtimizda zamonaviy, milliy qadriyatlarga uyg'un loyiha va tashabbuslarni amalga oshirish asosiy maqsadimdir.

Shahlo RUSTAMOVA

(“O'zbekiston talabasi” uchun Xitoydan maxsus)

FREEDOM OPENS THE DOOR TO LIMITLESS CHANCES

Freedom is more than just a term – it represents the soul and heartbeat of a liberated people. It is the breath of life, the boundless sky overhead, and the open path stretching far into the future, filled with countless possibilities. For any nation, gaining independence is not only a historical moment, but a fresh beginning – an opportunity to grow stronger, to define one's own identity, and to build a future without limits or barriers. When a country earns its freedom, its destiny is placed directly into the hands of its own people. No longer directed or restricted by others, the nation gains the ability to protect its cultural heritage, strengthen its native language, and develop an economy that reflects its own values and ambitions. Independence becomes a gateway to limitless opportunities – always open for those who are willing to learn, work diligently, and contribute to the creation of something new and meaningful.

The first years after independence are rarely simple. Challenges arise, uncertainty appears, and a lack of experience can sometimes slow progress. Yet within every difficulty lies a chance for growth. Through unity, cooperation, education, and an unwavering belief in the future, a young nation can move forward with dignity – just as the dawn inevitably follows even the darkest night. Today, we witness clear signs of progress in every corner of life – new schools are being built, children are gaining knowledge and confidence, and innovative ideas are turning into real achievements. Infrastructure is expanding, modern technologies are opening new doors, and every new generation is stepping into a brighter and more promising tomorrow. This is the true gift of independence – not only freedom itself, but the power, courage, and opportunity to pursue success. Because of its independence, Uzbekistan has established itself as a respected and active member of the global community. The country is taking firm steps in international cooperation, diplomacy, and peace-building efforts. Young leaders are representing Uzbekistan proudly on the world stage, while visitors from abroad come to discover its rich culture, deep history, and warm hospitality. Most importantly, independence has provided every citizen – especially the youth – with a voice, a dream, and a future. The doors are open; the path ahead is clear. With dedication, creativity, and self-belief, the people of Uzbekistan have everything they need to build a prosperous tomorrow.

For the younger generation, freedom carries a message filled with both hope and responsibility. It inspires them to aim high, remain curious, seek knowledge, and contribute positively to their homeland. Independence allows young people to think freely, act confidently, lead with purpose, and encourage others to grow. Whether one is a creator, a teacher, a healer, a scientist, or a builder – independence grants the strength and motivation to make a lasting impact.

We must remember: freedom is not the finish line, but the starting point. It is the foundation for a secure, prosperous, and united future. Independence brings endless possibilities – and it is our duty to use them wisely and with gratitude, for the sake of ourselves, our nation, and the generations yet to come.

Mahliyo Qodirova
student of the Fergana state university

(ESSE)

Pavel Benkov nomidagi rassomchilik maktabiga bordim. Ikkinchi qavatga chiqdim. Erkin Orol kartinalari osilgan muhtasham koshona. Tashqari... dunyo ranglari shu koshonaga qamalgan. Suratlarni tomosha qilib yurarkanman, chetoroqqa osilgan bir portret e'tiborimni tortdi. Shu portretning yonida uzoqroq qoldim. Rasm tomoshasida har kim o'zi yoqtirgan asar yonida uzoqroq qoladi. Portret-dagi ranglar yurakda kechadigan bir "zarb" bilan palitrada aralashtirilgan va matoga chaplangandek.

Dunyo ranglarining egasi rassom hisoblanadi. Bu portret uchun rassom o'z ranglarini ajratib olgan. O'zini barcha ranglarning shohi ekanligini biladi. O'zi istagan rangni faqat rassom chiqara oladi. Ranglarni aralashtirgan, o'ylagan rangini chiqargan.

Seldek quyulib kelgan ilhom bilan chizilgan bu surat. Suratni tomosha qila turib kimlarningdir suhbatiga chalg'idim, ketdim. Zinadan tushayotib yana ortimga qaytdim. Boya suratning nomiga e'tibor bermagandim. Borib qayta qaradim. O'qidim:

"Machaylik yigit". Bu yerda portretlar ko'p edi. "Ona", "Sevara Nazarxon", "Botir Zokirov"... Biroq, tog'lar bardoshi-yu qoyalar sukuti, tog'larning rangi ko'chgan bu portret bilan boshqa portretlarni solishtira olmadim. Asosiy urg'u yuz va nigohlariga berilgan... Bu yigitning tog'lik ekanligini orqadagi tog' qishlog'i manzarasi emas, qiyofaning o'zi aytib turibdi. Orqa tasvirda yorqin va issiq ranglardan foydalanganligi, ehtimol, issiqning avjida chizgandir rassom yo o'sha ranglarni yaxshi ko'rar, bu muhimmas, muhimi buyuk tog'larning metin irodasini inson yelkasiga mindira olganidadir. Ranglardagi soyadan ma'lumki, quyosh, tog'lar, qishloq, bari orqada... Bari orqada qolgan. Odam portreti quyoshni ham, qishloqni ham, tog'larni ham to'sib turibdi. Portretni ko'rib beixtiyor xayolingga Omon Matjonning "Odamning soyasi quyoshga tushdi" degan satri keladi. O'sha satrning chizilgan surati edi bu. O'sha o'lmas satrday, o'lmas bir rasm qarshisida edim. Kartina seni o'ylashga majbur qiladi, o'ygacha cho'lasan. Rassom bu asarni qachon, qanday, qay holatda chizgan. Bularni ham o'ylaysan. Bari senga qorong'i. Biroq xayollaring bu kartinaning yaralish

“
MACHAYLIK
YIGIT”

PORTRETIGA

jarayonidan bugun shu joyga osilguncha bo'ladigan "masofa"ga chalg'iydi. Machay haqida bilganlarning ko'z oldingdan o'tadi, yozganlarning yodingga keladi. Ochiq chehrali, qo'ng'iroq yuz, cho'qqi soqol va kal rassomning "shoir, kam-kam iching" deb qadah tutgan senga tirjayib qarashigacha ko'z oldingda jonlanadi.

Rassom surxondaryolik. U barcha qurollarini – etyudnik, molbert, bo'yoqlar, mo'yqalam, suv, non, namlatga – safarga nima kerak bo'lsa barini moshinga ortgan. Ehtimol, yo'l moshinga, ehtimol o'z moshiniga ortib yo'lga tushgan. U o'zi tug'ilib o'sgan adirlar tomon yo'l olgan. Vatan hissini yelkalab yo'lga chiqqan. Jomda ko'zi pinakka ketgan-

dir, Dehqonobodda yo'l yoqasidagi cho'pon itlarga ko'zi tushgandir, moshinning ovozi va yo'lning charchog'i toliqtirgandir, ehtimol. Surxondaryoga kimgach o'zi ungan dashtlarga yetmasdan, ehtimol yo'lini Boysunning qishloqlariga burgan – Machayga!

"Darband" postidan o'tib chapga qayrilsa, Machayga boriladi.

Bu tog'lar oralab Boysunning turfa qishloqlari; Sayrob, Kofrun, Darband, Machay, Kengdala, Omonxona, Xo'jabulg'on, To'da, Avlod, Qo'rg'oncha... yoyilgan.

Tog' yon bag'ri va qiya tepaliklarda chashmalar... Tandirkabobga tot beradigan yovvoyi archalar...

CHIZGILAR

Boysuntog' bag'rini qoplagan yam-yashil bu archalar, archazorlar bu tog'larga ko'rk beradi.

Bu tog' tizmalari; bir tomoni Hisor, bir tomoni Pomirga tutashib ketgan qadimiy tog'lar.

Bu yerlarda ibtidoiy jamoa tuzumidan boshlab odamlar yashagan.

Hozir qurib qolgan ba'zi soylarning o'rnida qadimda pishqirib suvlar oqqan. Boysuntog' etaklarini alohida daralar yorib turadi, bu daralardan suv enadi.

Hayot enadi.

Bu yerning xalqi toshlardan tozalab tomorqa qilib olgan yerlarini "hayot" deb atashadi; Hayot!

Aholi asosan chorvachilik, qisman dehqonchilik va bog'dorchilik bilan shug'ullanadi. Ko'pgina gazalarda lalmi dehqonchilik...

Buxoro amirligiga qarashli bo'lgan Boysun bekligi sovetlar davrida tuman sifatida ro'yxatdan o'tdi va aholisidan ishchi kuchi sifatida foydalanishdi.

"Machaylik yigit" portretida mashaqqatli mehnatning, og'ir sinovlarning ko'rinishi berilgan edi.

Boysun aslida beklik edi!

Bek yigitning quldek ishlashi ifoda etilgan edi.

Erkin Orol "Bo'z bozor"dagi to'qqizinchi qavatdagi ustaxonada emas, bu aziz tuproqlarda toza havodan to'yib nafas oladi.

So'ngra esa atrofni kuzata boshlaydi.

Ranglar jilosi.

Tangrining mo'jizasi.

Qarab ko'z to'ymaydi.

Lahzalik va abadiy umrlar...

O'smonning yaqinligini eng baland qavatdagi uyda emas, shu tog'larda ko'radi.

O'smonning chegarasini shu tog'larda ko'radi.

Yulduzlarning yaqinligini shu tog'larda ko'radi.

"Machaylik yigit" ham yulduzlarning yaqinligini shu tog'larda ko'rgan...

Rassom bu tog'larga qushdek qo'nib do'kon dastgohini joylashtirguncha kun botgan bo'ladi, ehtimol.

Yarim tun – yulduzlar ravshan, cho'qqilar osmonga tutashgan; osmonning chegarasi cho'qqilar boshida.

Kunduzi cho'qqilarga chiqsang; bulutlar sendan ancha pastda pag'a-pag'a suzib yuradi.

Bu so'lim, qaysar va injiq, sabrli qishloq rassomni hayratlar dunyosiga olib ketadi.

Purviqor tog'lar ichida joylashgan bu qishloqqa, bu hayratlar dunyosiga, tabiatning bu go'zalliklariga rassom chin oshiq bo'ladi.

Machay tabiati, odamlari, yashash tarzi boshqa qishloqlardan farq qiladi.

Bu farqni sezgan rassom oldinga yuradi.

Machayning yuragiga qadalgan ilondek buralib ketgan olis yo'li!

Shu yo'ldan yuradi.

Darbanddan Machaygacha bo'lgan dara oralagan bu yo'lni, bu yo'lni bosib o'tmaganlar his etmaydi.

Machaydaryoning Darband tomon o'rmalagan muzdek oqimida toshlarga toyinib-sirpanib bolalar cho'miladi.

Xo'jamayxonaga yetib, ehtimol, rassom bir kosa buloq suvidan ichgandir.

Keyin esa Quyi Machay, O'rta Machay, Yuqori Machay...

Vatan ichra ko'p tuproq bor; bo'z tuproq, qora tuproq, sariq tuproq...

Machayning tuprog'i esa qip-qizil, alvon tuproq!

Shom shafag'i rangida yo tonggi ufq rangida... Rassomga ertasi kun tabiat tomoshasi... yo tandirxo'rlik...

Chunki yo'ldan charchab kelgan bo'ladi.

U dam olishga hozirlik ko'radi.

Ehtimol, Machayga qarab ertaga o'rmalar...

Qishloq ahli kecha-kunduz mehnatda...

Tongdan cho'ponlar xurjunlarini to'latib yuqorilab ketadi.

Yuqorida Qizilnahr, Toqchi ataladigan qishloqlar... Chetanlar, otarlar yuqorida.

Yuqorida cho'ponlarning yakkam-dukkam o'tovi...

Undan balandda ovchilarning o'tovi.

Ummon sathidan ikki ming-uch ming metr balandlikda joylashgan u joylarda ham olam barqarorligini ta'minlaydigan Suv bor, ag'dariladigan Tuproq bor, non yeydigan odamlar yashaydi.

Faqat moshin borolmaydi, ot yiqilmasa yetib boradi, eshaklar bora oladi.

Yer haydash uchun traktor bormaydi, omochlar yasaladi.

Asrlar o'zgarishi farq qilmaydi.

Beshinchi asrda ham o'sha joylarda ov qilinib olovda go'sht toblab yeyilgan, yigirma birinchi asrda ham shunday.

Miloddan oldin ham o'sha joylarda olov yoqilgan, hozir ham.

U joylarga Boysun hokimi bormaydi, qo'nsa qanoti bor burgut qo'nadi, varragi bor parparak qo'nadi.

Yuqorida eshitma, ko'rsatma, tilpon, qo'lpon o'z ahamiyatini yo'qotadi.

Tog'ning u tomoni Uzun, Sariosiyo, Denov...

O'ng tomon Afg'oniston, chap tomon Tojikiston.

Tog'ni yorib balandlab ketgan toshli yo'l.

"Vils" rusumli moshinda; moshin chiqa oladigan joygacha chiqiladi.

Keyin otda, ot yura oladigan so'qmoqlardan balandlab ketiladi.

Bu yo'llarni "Machaylik yigit" necha yuz bor, ehtimol ming bor bosib o'tgan.

Bir cho'ponning o'nlab bo'ribosar itlari bor bo'ladi bu yerlarda, bitta cho'ponda shuncha it. Cho'ponning ayoli shu itlar uchun alohida, kuniga ikki tandir non yopsa, cho'pon shu itlar uchun haftasiga bitta qo'y so'ysa, ne ajab?!

"Machaylik yigit"ga bu itlar tashlanmaydi, begonaga tashlanadi.

Bu el Machay qishlog'idan tashqari jami joylarni o'z didiga moslab gapiradi. Boysunga tushib chiqdingmi demaydi. Pastga tushib chiqdingmi deydi. Toshkentdan kelyapsanmi deb so'ramaydi. Pastdan kelyapsanmi deb so'raydi. Bu tog'larda baland shaharlar ham past bo'lib ko'rinadi.

Bu balandliklardan yana-da balandlab ketishga birgina "Machaylik yigit"ning yuragi dov beradi.

U cho'qqilarga chiqa oladi, rassom bu yerlarga kulguncha u necha-necha cho'qqiga chiqqan bo'ladi.

Balandlikdan insonning tushgisi kelmaydi, ammo tog' taxtga o'xshamaydi, ehtiyot bo'lsang qaytib tusha olasan. Taxtdan esa tushib bo'lmaydi, yiqilish mumkin.

Yo, taxtni quchoqlab o'lish mumkin.

Tog'ni quchoqlab o'lib bo'lmaydi.

Tog' seni quchoqlaydi.

Machayning "shar-shar" degan sharsharasi bor.

Machaylik yigit bu shalolaga necha bor yuz chaygan, toshda pishgan suvdan ichib, jismi ham pishgan bo'ladi. Toshda pishgan nondan yeb jismi ham pishgan bo'ladi.

Pastda issiqlik qirq darajadan yuqori bo'lsa-da, bu yerda cho'pon-u po'stinlarni ilib olasan. Machaylik yigit esa shu shar-sharada yuvinib ulg'aygan bo'ladi.

Balandligi taxminan yuz quloch yerdan, suv biror qoya yo toshga urilmay tik tushadi. Tushayotgan suv boshini ko'z arang ilg'aydi. Tik qoyaning boshidan, hech qanaqa to'siqqa urilmay kattakon so'ridek tosh ustiga kelib tushadi. Toshga urilgan suv qaytib ellikyuz quloch uzoqlikka sachraydi. Supadek tosh yemirilgan. Bu shar-shar ostiga borib bo'lmaydi. Insonni mayib qiladi. Tik va bosim orqali tushadigan suv qo'l tutsang, bilagingni sindiradi. Undan taralgan muzdek nam havo yana-da qunishtiradi. Biroq "Machaylik yigit" bu sharshara ostiga bora oladi. So'ng esa baland-baland cho'qqilar osha, qoyalar osha ildam ketadi.

Insonlarning yovuzligidan, vahshiy qadamlaridan qochib bu yerlarda pusib yashayotgan yovvoyi jonivorlar ko'p.

Ba'zan ilon vishillar, ba'zan oyog'i ostidan kaklik pir etib uchib ketar...

U esa ildamlaydi, "Yo'lbarsdara"ga archazorni aylanib o'tadi, ayiqlar tushib kelgan bo'lishi mumkin...

Ko'zi qobonning iziga tushadi.

Yomg'ir bulutlari esa bu cho'qqilarda doim bor. "Machaylik yigit"dan ancha pastda yig'ilib qolgan, pag'a-pag'a quyuqlashgan bug'lar. Hayratlar dunyosi...

Oyoq ostida qolgan bulutlarni faqatgina u miriqib tomosha qila oladi.

U yana olg'a yuradi.

Oldinda esa qorlar...

Odam bo'yi bo'ylashgan qor gupchaklari boshlanadi.

Qoyalarning kunga ters betlari-da abadiy erimaydigan qorlar...

Vahimali, qudratli, shu bilan birga go'zal cho'qqilar...

Hayratlar dunyosi ichra u o'zini Parvardigorga yaqinlashgandek his qiladi va olg'a yuradi.

Pastga qarab bo'lmaydi ham...

Faqat tirmashayotgan qoyaga yuz bosib borish mumkin.

Past esa tubsiz...

Bosh aylanadi.

Bu yerdan o'tishda arqon ham ish bermaydi, qo'l uzatsa do'st ham.

Yurak kerak bo'ladi.

"Machaylik yigit" ning yuragi kerak bo'ladi.

Salga qo'porilib ketadigan qotgan qorlarni ushlab o'tish uchun bar-moqlari his etish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak, oyoqlari muzda sal toysa tamom...

Har qadamida sezgi kerak bo'ladi.

Kimningdir etagiga tirmashsa, uni ham o'lim qa'riga olib ketishi hech gap emas. O'lim bilan hayot orasidagi eng qisqa masofalarni u ko'rib ulg'aygan. Na sopi gullik xanjar, na qancha qoyalardan o'tishga yordam bergan arqon, na yelkasiga ilingan xaltadagi non; birortasi yordam bermaydi. Ular ham tana a'zosi kabi muvozanatni saqlab harakat qili-shi kerak bo'ladi. Ularni ham u o'z tana a'zosidek harakatlantira olishi kerak. Bu qo'zg'almas qoya, yo tosh emas; o'tishga ko'zi yetib ishonch bilan harakat qiladi. Bu qoyalar ko'ksida abadiy yashaydigan qorlardir, sirpanib ketish nari tursin, qorni qattiqroq ushlasang ezilib ketishi mumkin. Bu xatolikdan esa o'lim bilan yuzlashadi, buni u biladi.

Ko'zlarida hadik va xavotir, o'lim va hayot sharpasi keza-yotgan esa, qorlardan o'tib biror cho'qqi ustiga chiqqach ko'zlari quvonchdan mamnun jilmayadi.

Bu yergacha qancha qoyadan o'tib kelganini, hali manzilga yetib borguncha qancha qoyadan o'tishini bir dam o'ylaydi va yana yo'lga tushadi.

Tog'da tunashlarning esa o'z gashti bo'ladi.

Buni faqat baland-baland tog'lar cho'qqisida tunab qolgan "Machaylik yigit" his qiladi!

Yulduzlar boshiga tegib turadi...

Pastga enishda esa, pastga enishda...

Toshlar ustida mag'rur burgutlar, archalar orasida bahaybat yapaloq qushlar zo'rg'a enayotgan bu ojiz bandani jim kuzatib turgan bo'ladi. Bu yapaloq qushlar o'ziga yarasha ulkan yirtqichlar, qanotlarini yoyganda bir odam bastiga teng keladi.

Odam qiynalib bir zovdan ikkinchisiga o'tadi.

Shu daralar ichra bemalol o'rmalab yurgan chumolidan ham ojiz ekanini his qiladi.

Ikki taraf keta-ketguncha tik qoya, goh yo'l to'siladi, goh bu qoyalarning chap tomoniga, goh o'ng tomoniga tirmashib pastga tomon u enaveradi.

Muqaddas rishtalar

Bulutlardan pastlashganda, sel ketgan bo'ladi.

Biror zovda, yo biror g'orda panalaydi.

Bundan enib tushish qorlar oralab bosh ko'targan cho'qqilarga tirmashishdan qiyin kechadi. Ammo, zaminga yaqinlashgan sari zov turtmasin deb ehtiyot bo'ladi.

Zov turtmaydi. Bu bo'rtib turgan mustahkam, qo'zg'almas, bahaybat toshlarni sen turtma degani.

Yelka, gardan, bosh, tirsak bexos bu toshlarga tegib ketib, muvozanatni yo'qotib qo'yib halokatga uchrash mumkin.

Daralar bu qadimiy suv yo'llari.

Million yillar davomida suv tarashlagan shunaqa silliq toshlar borki...

Oq, qo'ng'irtus, qizil, qoramtir... Ozigina xatolik bilan bu toshlar ustidan sirpanib yiqilib; behush bo'lish, biror joyni qonatish yo halok bo'lish mumkin. Barmoqlar bilan changallab ushlab bo'lmaydi, bu jonli toshlarni faqat silab o'tish mumkin. Toshlar ham yashashga mahkum, ular ham tirik... Bu tog'lar ko'ksiga qoqilgan, bu tog'lardan o'sib chiqqan zarradek-u, koptokdek-u... uydek-uydek toshlar bor.

Enaveradi, enaveradi...

Mashaqqat, betinim harakat...

Va nihoyat pastga yetib keladi.

Charchagan bo'ladi, biroq o'tirib tin oladi.

Ust-bosh ho'l, shilta-shalabbo.

Kiyimlar og'irlik qiladi.

Qirq-ellik kishi bemalol sig'adigan kattakon g'orga archalarni ushlab tirmashib chiqadi. G'or pasti qizg'ish tuproqli. Bus-butun katta bir toshning bir qanoti ostida joylashgan. Bu dunyoga mashhur Teshiktosh g'ori bo'ladi.

"Machaylik yigit" kiyimlarni siqib toshlarga yoyadi.

G'orda, qabrlarda kul qoldiqlari, bahaybat toshlarda turli yozuvlar, turli rasmlar...

U shox-shabbalar yig'ib olov yoqadi.

Olov atrofiga cho'k tushadi.

Bundan million yillar oldin ham bu yerda odamlar yashashgan.

Million yillar oldin ham olovlar yongan.

Million yillar oldin ham odam odamni ko'mishni bilgan.

Olovga termilib o'yg'a cho'madi.

Bundan million yillar oldin ham odamlar o'yg'a cho'mgan.

Bundan million yillar oldin ham insonlar bu dunyo ranglarini ko'rib hayratga tushgan.

Tabiatdan zavqlangan.

Hayratlangan.

Bundan million yillar oldin ham, ranglar bo'lgan, "Machaylik yigit" bo'lgan, odam bo'lgan...

Bu tog'larni har bir toshini bilgan "Machaylik yigit" Yuqori Machayga yetib kelib yana-da pastlab O'rta Machayga yo'l olardi.

Bu payt rassom esa yuqoriga qarab o'rmaladi.

Moshin zo'riqib yo'lga tushdi. Darband orqada qoldi. Bu yog'i dara oralab tog' ko'ksini yorgan uzoq yo'l. Bu yo'l faqat Machayga olib boradi, bu yo'l Machaydan boshlanib Machayda tugaydi. Yo'l yoqalab shovullab oqib kelayotgan Machaydaryo ham yo'ldek tog'lar ko'ksini yorib Boysun tomon oqib borardi. Bir mashina arang sig'adigan uzoq yo'l va undan ikki barobar katta, shovullab turgan daryo! Daryoning shovullagan ovozi mashina oynalarini yorib ichkari kirardi. Daryoning ovozidan bo'lak biror kuy eshitib bo'lmaydi.

Ikki tomon tik qoyalar.

Aravakash ozgina xato qilsa, daryoga tushib ketadi yo qoyalarga uriladi odam. Daryo ham goh chap tomoningda, goh o'ng tomoningda toshdan toshga sakrab oqaveradi.

Ikki-uchta beton ko'priklarga duch keladi. Mashina o'tishi uchun har yil maxsus quriladigan bu ko'priklarni sel kelganda suvning qudrati qo'porib ketgan va yana qaytadan qurilgan bo'ladi.

Goh yo'l ustiga yastanib qolgan toshlarga duch keladi, ming xavotirda aylanib o'tadi. Yassi qoyalardan toshlar dumalab tushsa, tik qoyalardan yog'ilib tushadi. Ba'zan osmonni ko'rish uchun osmonga qaraydi, osmon ko'rinmaydi.

Osmonni to'sib turgan qoyalar va toshlar.

Qoyalar ostida jim ketadi.

Rassom hadik bilan, qoyalardan bo'rtib chiqqan toshlarga qarab qo'yadi. Mashinaga tosh tushmasin, mashina tosh tagida qolib ketmasin degan xavotirda bo'ladi shopir. Orqada nimadir gumbur-laydi. U momoqaldiroq bo'ldi; yomg'ir yog'sa kerak deb o'ylaydi. Aravakash esa yo'ldan ko'zini olmay: "Daryoga tosh tushdi, xudo bizni asradi. O'tganimizni qarang, meymon..." deydi.

Bir oz tin olish uchun, moshinni ham dam oldirish uchun rassom tashqariga chiqadi;

Go'zal, fusunkor tabiat.

Shabada esadi, qushlar chug'ur-laydi...

Chigirtka sayraydi. Jilg'alar shildirab oqayapti.

Machaydaryoning shovullashi quloqqa xush eshitiladi.

Barchasida ma'no bor, kuy bor, ohang bor, til bor.

Shu baland tog'lardagi ilonlarda zahar bor, bo'rida vahshiylik bor, ayiqda yovuzlik bor, burgutda yirtqichlik bor, ammo, g'araz yo'q, fitna yo'q, hasad yo'q, fisqi-fujur yo'q, tuhmat yo'q, ig'vo yo'q...

Oyog'i ostidan Machay tuprog'i boshlanadi...

Machayga ketyapsizmi, deya hech kim so'ramaydi. Bu yo'lda bunday so'ralmaydi. Chunki bu yo'l faqatgina Machayga olib boradi.

U atrofnı kuzata boshlaydi.

Toshdan terilgan pastqam devorlar, guvaladan tikka qilingan turli uylar; ba'zan g'ishtli, taxtali uylar uchraydi. Aksariyat uylar shifti teraklar yo taxtalardan emas. Shiftga sinchiklab qaralsa, ming-lab ko'zi bor archalar. Mahalliy xalq tili bilan aytganda, "xari"lar qo'yilgan bo'ladi. Tog'dan kesib kelingan og'ir bu archa tanalarini eshaklarga ortib sudrab tushib, so'ng teshalab tomga qo'yiladi.

Bitta bolor uchun bir marta toqqa chiqib tushiladi, qurilgan uyning bitta xonasiga o'nta yog'och ishlatilsa, o'n marta tog' yon bag'ridagi archazorlarga chiqib tushish kerak bo'ladi. Bitta uyning yog'ochi uchun kamida ellik marta toqqa chiqib tushilgan bo'ladi. Archalar ham tobora balandlashib ketyapti. O'rkach-o'rkach qirlar oshib bitta "xari"ni yelkalab kelish yo eshakda sudrab kelish bir insonning qo'lidan kelmaydi. Qishda yoqiladigan o'tinlar ham archa. Qor kechib sudrab kelinadi. Bu yo'llarda "Machaylik yigit" necha bor yiqilgan, turgan. Tiz-zalari pishib ketgan. Insonlar chumolidek betinim mehnat evaziga yashashadi. Pechkalar uyning qoq markazida joylashgan, olovning tafti tevarakka birdek uradi. Qish kelsa, odamlar shu olov tegrasida qishni o'tkazadi.

Bu portret orqali biror "maqsad" ko'zlamay chizgan bo'ladi. Faqat quyulib kelgan ilhom shu portretni chizishga undagan. Rassom asaridagi yigit esa bu asarni tugallanganini ko'rgan yo yo'q. Ehtimol, chizilganidan ham be-xabardir. Rassom chizayotganda, haqiqiy machayliklarning yuzchanoq tuzilishlarini ham unutmagan. Sof machaylik yigit tasvirini chizib ko'rsata olgan...

Rassom o'z qahramoni bilan Machayda duch keldi. Machaylik yigit o'z yo'lga ketdi. Rassom o'z yo'lga ketdi. Biroq o'zbek rang-tasvir sa'natida yangi uslubda yangi bir portret yaratildi.

Bu portret hozir Pavel Benkov nomidagi rassomchilik maktabining galeriyasida osilgan turibdi.

Bu kartinani nomini o'qib, so'ngra zinadan tushib tashqariga chiqdim. Maktab o'quvchilari bog'ga molbert qo'yib nimalardir chizayotgan edi. Erkin Orol esa kepkan bostirgancha o'quvchilarga nimalardir gapirib, o'rgatib, yelib-yugurib, bo'yoq tekkan yengini shimirib, kuyib-pishib yurardi. Ichkarida esa uning o'ttiz yillik ijodi qator osilib turardi...

Talant TOLERANT

2025.12.10

(Fotosuratlar muallifi – Erkin Orol)

Qish oylarida biron Machayga kelmaydi, biron Machaydan chiqmaydi...

Kunlar isisagina odamlar qo'zg'alib qoladi...

O'sha olis yo'llarda rassom o'z qahramoni bilan yuzlashadi, bir lahzalik diydor bir sa'nat asari yaralishiga poydevor bo'ladi. Machaydagi tog'-toshlar-u, odamlar, tabiat latofatining yig'indisi ilhom bo'lib Erkin Orol qalbiga quyilgan bo'ladi. Va u yo'lda duch kelgan yigit portretini chiza boshlaydi. Bu portretning nafaqat "jismi"ga, nigohlarigacha tog'liklarga xos bo'lgan chayirlikni singdiradi. U bu portret orqali yigit tiynatiga shanni, orni, nomusni ranglar bilan yuklaydi. Kurashlarda chiniqib ulg'aygan rassomning o'zi ham o'ziga tanish bo'lgan "erkakka xos g'ujur"ni shu portretga chizib ko'rsatadi. Machay elining orzu-umidlari, armonlarini shu yigitning ko'zlarida aks ettiradi. Bu yigit bilan qayta ko'rishadimi, yo'qmi – rassom bilmaydi. Bu asar taqdiri nima bo'ladi, bu ham rassomga qorong'i.

KIM NENI IZLAGAY

Maktabda o'qib yurgan kezlarning undan keyingi ta'lim haqida chuqur o'ylamasdan, shunchaki zavq-shafq bilan darsga borib kelardim. Baholarim ham yomon emasdi, kundaligim to'la besh edi, harholda. Lekin bu ota-onam va mening kelajagimdan tashvishlanib turgan yaqinlarim uchun yetarli emasdek tuyuldi chog'i, meni yaxshiroq o'qitadigan maktablarga o'tkazishar edi.

OLY TA'LIMDAN?

Har gal o'qish joyimni ko'chirganimda yangi muhit, yangi tartibga moslashish meni qiynardi. Oxirgi safar mendan tumanimizdagi ixtisoslashtirilgan "eng zo'r" maktabga kirish majburiyatini yuklashdi. Shunchasiga chidagan, buyog'iga ham chidash kerak edi axir. Imtihonga kirayotgan vaqtda menga aytilgan gap esa "sen bu imtihondan aniq o'tishing kerak, o'tolmay eski maktabingga qaytib borsang hamma kuladi, sharmanda bo'lasan" bo'ldi. Ham xo'rligim kelar, ham o'zimdagi ortiqcha mas'uliyat noqulay ahvolga solgandi. Lekin amalladim, bundan yaqinlarimning ko'ngli tog'dek ko'tarildi, yelkamdandan ham tog' ag'darilgandek bo'ldi. Biroq bu yerdagi o'quv muhiti ta'riflanganidan ancha xarobekan. Bizga faqat "bu maktab tumanda eng zo'ri, boshqalardan ajralib turishingiz kerak" degan gaplar aytilardi-yu, amalda g'irt teskari edi. 9-sinfni tugatayotib maktabimiz Prezident maktabiga aylanadigan, biz ham qayta imtihondan o'tishimiz kerak bo'lib qoldi. Endi ham zimmamda yuk bilan yana bir chiranishim kerak. Chunki ota-onam farzandim shunday maktabda o'qiyapti, deb boshni baland tutib yurishgandi. Ular uchun ham imtihondan o'tishim nihoyatda muhim. Qabul qilishdi ham, o'qidim ham. To'g'ri, boshqa maktablardan ko'ra, mashg'ulotlarga jiddiy e'tibor va qat'iy talab qo'yilgandi. Hammasi ko'ngildagidek edi, toki o'qishni yakulaguncha. Xorij tajribalaridan o'tgan metodlarni bizning ta'limga ham joriy etish yaxshi, lekin, nazarimda, ularning hammasi ham biz kutgandek samara bermaydi. Misol uchun, shunaqa reyting borki, maktablarning saviyasi qancha o'quvchisi oliy ta'limga kirishi bilan belgilanardi. Natijada kimo'zar – o'quvchilarning qiziqishi-yu xohishlariga ham qaramay, ularga sohalarini tanlab berishadi. Yoki aksincha, bu birinchilikka qiziqmay, o'z o'quvchilarning kelajagini o'ylagan maktablar bu poygada oxirgi o'rinda turishadi. Oqibatda o'sha maktab hayfsan oladi. Albatta, bizning maktab ham bu birinchilikka yetishish uchun qattiq bel bog'lagandi.

Bir yonda ota-onamning oldingidanda yuqorilagan obro'yini saqlab qolish, bir yonda "maktabning obro'si" edi. Albatta yuqoridagi prinsplarga asoslangan holda yo'nalishlar tanlandi. Endi faqat kutish qolgandi. Bu orada tanigan-bilgan barcha tanishlarimdan universitet hayoti, oliy ta'lim haqida so'rab olganimda, hafsalam pir bo'lgan: "4 yil o'qib umringni zoye ketkazasan", "universitet – yuring, boraylik degani", "diplom uchun o'qishga xush kelibsan"... Tez orada natijalar chiqdi, to'lov-shartnoma asosida qabul qilindim. Lekin mendagi tanishlarimdam eshitgan qo'rquvlar tarqay boshladi. Hozir 2-kursman. O'ylab qarasam, hammasi odamning o'ziga bog'liq ekan.

Nazarimda, talaba ikki toifaga bo'linadi. Biri faqat darsga kelib ketsa, sessiyalardan amallab o'tib olsa, bir amallab diplomini olsa bo'ldi – maqsadi shu. Ikkinchi toifa esa bilim olish, yangicha metodikalarni o'rganish, yaxshi va yangi tanishlar o'rttirish, mustaqil loyihalar ishlab chiqish, nomdor stipendiyalarni qo'lga kiritib, diplom bilan birga o'zidan o'chmas iz qoldirishga intiluvchi talabalar. Bu yerda birinchi toifadagilarni nisbatan ko'proq uchratdim. Ular ilgari men maslahat olgan tanishlarimga juda-juda o'xshashar, xatti-harakatlari, maqsadlari musharak edi. Ishonchim komil, qo'rquvlarni ezgu fikr va intilish bilan yengish mumkin ekan! Biroq ularni ayblamayman, chunki ayrimlar yuqorida aytganim – poygadagi maktablar, ota-onasining orzulari qurbonlari yoki o'z vaqtida darsga kelmay, vaqtichoqlik qilgan bolalar bo'lishi mumkin. Menimcha, bugungi hayotidan noliydigan, ko'plab abituriyentlar orzu qiladigan diplomi bo'laturib, ishsiz yurgan kadrlarga shunday tashxis qo'yish to'g'ri bo'ladi. To'g'ri, ishsizlik yosh kadrlarininggina xatosi emas. Biroq o'zi sevgan kasbning chinakam mutaxassisi bo'lib yetishayotgan talaba ko'chada qolmaydi, ishonavering. Bugun bahonalar u qadar ish bermaydi. Kimnidir ayblab, kam-ko'stingni xaspo'shlash eng kamida o'zingizni aldash bo'ladi. Zamon shiddatli, bugun o'rgan-

Hatto sun'iy intellekt ham o'z ustida ishlayapti

ganing seniki, ertangi kun esa seni ayamaydi. Izlanish, o'rganish, so'rash, harakat qilib ko'rish, o'xshamasa, boshqa yo'l izlash, qoqilsang, tura bilish – juda-juda muhim! Maktab yoki universitetning nosog'lom muhitidan noliishga ketkazgan onlarni ertaga ana shu tizimni yaxshilash uchun nima qilish haqida o'ylashga sarflash to'g'ri bo'lardi. Uzoqni ko'ra olish, o'zingni anglash va ertaga kim bo'lib yetishishingni hozirdan tanlay olsang, marra yaqin. Buning uchun ovozni balandlatishing, o'z qaroringda qat'iy turishing kerak. Hatto sun'iy intellekt ham o'z ustida ishlayapti, sendan 2-3 barobar kichik bolalar jahon darajasida chempion bo'lyapti. Nega? Chunki ular o'zlari sevgan ish bilan shug'ullanmoqda! Ularning kelajagi o'z qo'llarida. Buni ota-onasiga, mahalladoshlariga, hatto o'z yo'rig'iga solishga

urinayotgan maktab ma'muriyatiga ham isbotlab qo'ygan. Bu, albatta, o'z-o'zidan bo'lavermaydi. Oddiy qilib tushuntirsak, bir qizni chin dildan sevib qolding, u bilan baxtli hayotni ozru qilasan. Buning uchun esa uning ko'nglini olish, u so'ragan sinovlardan o'tish, otasining ishonchini qozonish, qayta-qayta sovchi jo'natish va yana bir qancha harakat va xarajatga tayyorsan. Va oxirida ko'nglingga yoqqan yoring bilan baxtlisan. Bu ko'ngil ishi bilan kechadigan jarayon. Sezganingizdek, kasbni ham sevish, unga faqat pul yoki mansab beradigan vosita emas, chinakam baxt keltiradigan, orzu bilan yashashga yordam beradigan qadrli narsadek qarash zarur. O'shandagina boylik, obro', mehr, e'tibor va baxt o'z oyog'i bilan keladi.

Buyog'i motivatsion gaplar bo'lib ketdi. Odobni beodobdan o'rgan deganlaridek, xato qilgan odam to'g'ri yo'lni salkam biladi. Bu sizning va ko'pchilikning ichidagi mulohazalar. Biroq boshlashning erta-kechi yo'q. Agar hamma o'zi sevgan yumush bilan mukammal darajada shug'ullansa, bu har bir soha o'z egasini topgani, har bir jabha rivojlanadi degani. Bu esa jamiyatdagi har qaysi muhim yo'nalishlarni kimningdir tanishi, qizi yoki kuyovi emas, haqiqiy munosib nomzod boshqarishini anglatadi. Qarabsizki, har kuni ko'zimizga ko'rinadigan maydasidan to kattasigacha muammolar, kamchiliklar hal bo'lib ketaveradi. Yurt farovonlashadi, millatning ruhi o'sadi, ertangi kuniga ishonchi ortadi. Bu uchun ta'limning sifatli bo'lishi va bola ko'ngliga qarab ish ko'rishiga borib taqaladi. Sirasini aytganda, chiroyli forma, shahdam qadamlar bilan maktabga qadam tashlayotgan har bir jajji yurak ulkan orzu va maqsadlar bilan

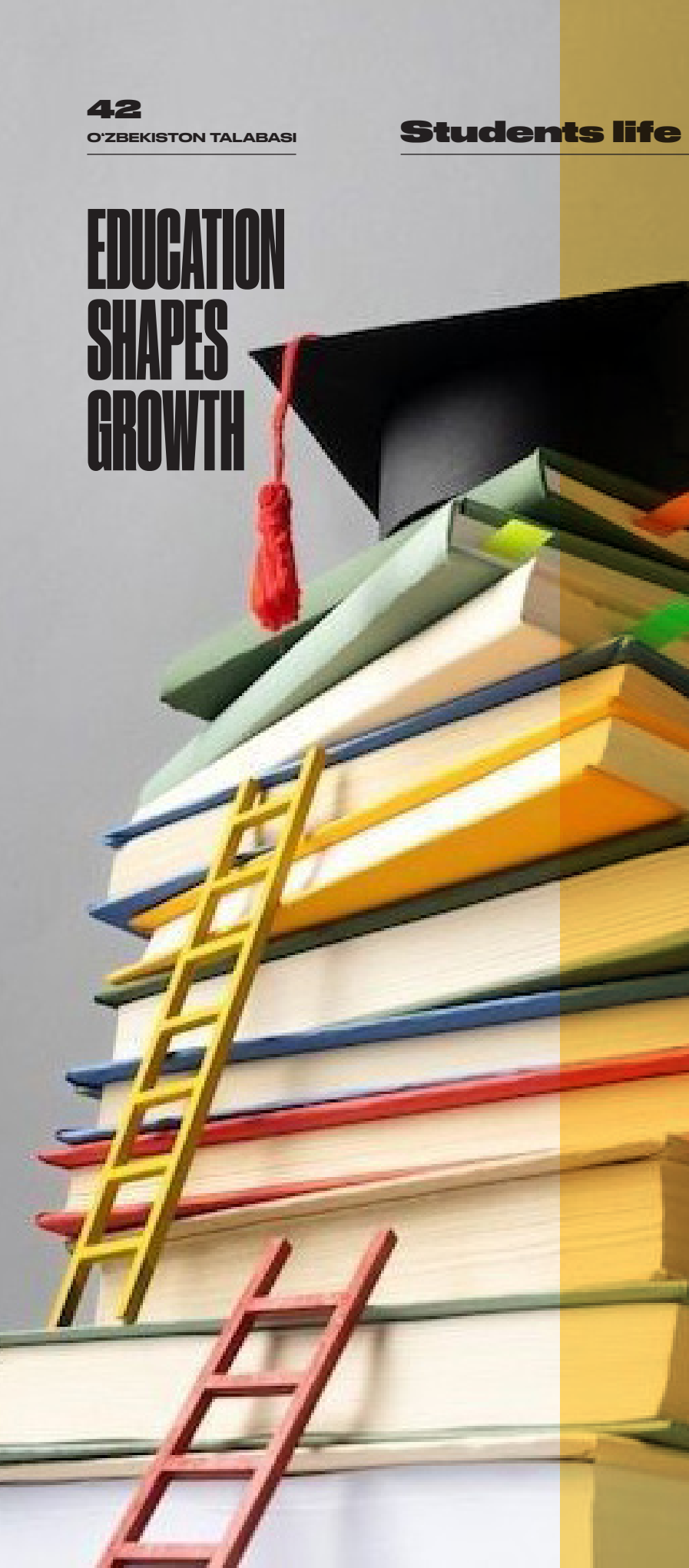
**Har kuni ko'zimizga
ko'rinadigan
maydasidan to
kattasigacha
muammolar,
kamchiliklar hal
bo'lib ketaveradi**

muqaddas dargohning darvozasidan xatlaydi. Ulg'ayganida o'zini yoki sizni ayblamasligi uchun, ey kattalar, iltimos, eziguliklarga to'la yurakchalarni parchalamang, o'z yo'rig'ingizga solib, o'zingiz qoyillatolmagan orzular uchun ularni qurbon qilmang! Buning badali faqat siz emas, butun millatning gardanida qolishini tushunib yetishingizni istardim...

Azizbek KENJAYEV
Toshkent davlat transport
universiteti talabasi

EDUCATION SHAPES GROWTH

A large stack of books in various colors (yellow, blue, red, green) is shown. A black graduation cap with a red tassel sits on top. Two ladders, one yellow and one red, are leaning against the books. The background is a gradient of light blue and yellow.

In a world that is constantly changing, one truth remains unshakable: education is the most reliable and transformative path to personal growth. While people may differ in abilities, circumstances, or opportunities, education has the remarkable power to level the playing field. It gives individuals the tools they need not only to succeed, but also to understand the world, discover themselves, and contribute meaningfully to society. In today's fast-moving, information-driven era, the importance of continuous learning has become even more evident.

Education is more than memorizing facts or collecting certificates. It is the process through which a person sharpens their thinking, strengthens their character, and expands their worldview. When individuals learn, they gain the ability to question, analyze, and build informed opinions. This intellectual growth becomes the foundation on which self-confidence, independence, and maturity are formed. A person who invests in education—formal or informal—gains a deeper understanding of their environment and is better prepared to navigate complex life challenges.

One of the most profound contributions of education to personal growth is the way it shapes decision-making. An educated individual is not guided merely by emotions or assumptions; instead, they evaluate evidence, consider alternatives, and choose wisely. This skill is essential not only for academic success but also for everyday life—whether managing finances, choosing a career, or building healthy relationships. Education empowers people to act with purpose and responsibility, making them active participants in shaping their own future.

Moreover, education fosters creativity and innovation. When learners are exposed to diverse ideas, cultures, and perspectives, they develop the ability to think differently and generate new solutions. The modern world values creativity as much as knowledge, and education plays a key role in unlocking this potential. From scientific discoveries to artistic achievements, nearly every major innovation has been rooted in a foundation of learning. For individuals, creativity inspired by education becomes a lifelong source of motivation and growth.

Another crucial dimension of personal development supported by education is emotional and social growth. Schools, universities, and learning communities serve as environments where individuals interact with others, develop empathy, and learn to communicate effectively. These experiences shape emotional intelligence, teaching people to manage their emotions, resolve conflicts, and work collaboratively. In an interconnected world, these skills are just as important as academic knowledge. They enable individuals to build meaningful relationships, contribute to their communities, and become responsible global citizens.

Education also encourages discipline, perseverance, and resilience. The learning process is rarely easy. It demands commitment, patience, and the willingness to overcome failures. Through this journey, individuals learn the value of hard work and determination—qualities that are essential for success in any field. Every challenge faced in the classroom becomes a lesson for life, teaching students that progress often requires effort and that setbacks are a natural part of growth.

Furthermore, education opens doors to better economic opportunities. While personal development is not limited to financial success, economic freedom plays a significant role in improving one's quality of life. Education enhances employability, increases income potential, and provides access to careers that align with one's talents and passions. It empowers people to support themselves and their families, breaking cycles of poverty and creating pathways for future generations. When individuals grow economically, their confidence, independence, and personal well-being grow alongside.

In addition, education cultivates a sense of purpose. Through learning, individuals discover their strengths, interests, and values. They gain clarity about what they want to achieve and how they can contribute to society. Purposeful

individuals are more resilient, more motivated, and more likely to lead fulfilling lives. Education becomes a lifelong companion that guides them in shaping not only their careers but also their identity. In the digital age, where technology evolves rapidly, continuous learning has become the key to staying relevant. With information accessible at our fingertips, individuals who embrace learning—whether through online courses, books, workshops, or personal research—can adapt to changes more easily. Education today is no longer confined to classrooms; it is a lifelong journey. Those who recognize its value remain flexible, curious, and open-minded, which are essential qualities for personal growth in the 21st century.

Ultimately, education is far more than an academic requirement; it is a transformative force that builds character, shapes identity, and unlocks human potential. It enables individuals to rise above limitations, broaden their horizons, and pursue meaningful goals. The world may offer many paths to growth, but none is as empowering, enduring, and universally accessible as education. Investing in learning—at any age and in any form—is investing in oneself. And there is no greater investment than the one that shapes who we are and who we can become.

Prepared Ruhsoraxon OBIDOVA

GULHAYO JO'RAYEVA:

*“Mag‘lubiyatsiz
g‘alaba
bo‘lmaydi!”*

ONAMDAN O'TGAN

Men Qashqadaryo viloyati Yakkabog' tumanida tug'ilganman. Oilada besh kishimiz: otam, onam, opam, ukam va men. Sportdagi faoliyatimni 2015-yil kuz faslida boshlaganman. U paytlar 12 yoshda edim. Dzyudoga kirib kelishimga buvijonim hamda onajonim sababchi bo'lganlar. Onajonim o'zlari sportni juda yaxshi ko'rganlar va maktab davrlarida jismoniy tarbiya darslarida faol ishtirok etib, yugurish musobaqalarida faxrli o'rinlar egallaganlar. Lekin keyinchalik faoliyatini o'zi yoqtirgan yo'nalishda davom ettira olmaganlar, chunki ular qishloqda yashagan. Qishloqda ko'p odamlar qiz bolalar sport bilan shug'ullanishini to'g'ri deb bilishmaydi. Xuddi shunday, bobom ham onajonimning sport bilan shug'ullanishiga va jismoniy tarbiya universitetiga topshirishiga qarshilik qilgan. Lekin keyinchalik, onajonim bizlarni dunyoga keltirganlaridan keyin, yengil atletika sporti bilan shug'ullanib, yugurish musobaqalarida ishtirok etganlar.

GIMNASTIKA VA DZYUDO

Avvallari tumanimizda sport to'garaklari juda kam va o'zimiz xohlagan sport turlari umuman bo'lmagan. Men yoshligimda gimnastika sportiga juda qiziqqanman. Gimnastika sport to'garaklari bizning tumanimizda bo'lmaganligi sababli onajonim meni uyda o'zlari shug'ullantirganlar. 2015-yil kuzda tumanimizda 1-sonli sport maktabi ochilgan va buvijonim meni shu sport maktabiga olib borganlar. Afsuski, u paytda sport maktabida gimnastika sport turi hali ochilmagan va yangi sport maktabi bo'lganligi uchun juda kam sport turlari bo'lgan. Qiz bolalar uchun faqat kurash sporti bo'lgan va buvijonim menga shunday deganlar: "Hozircha kurash bilan shug'ullanib tur, keyinroq gimnastika to'garagi ochilsa, unga o'tasan". Shu kundan boshlab men kurash bilan shug'ullanishni boshlaganman. Kurash bilan shug'ullanib ko'rmagunimcha, uning qanday sport turi ekanligi hamda qanday mashqlar bajarilishi haqida hech qanday ma'lumotga ega bo'lmaganman. Sport maktabida murabbiyim Gulzona Ro'ziyeva opa meni kurash zali hamda bolalar bilan tanishtirgan. Shu kundan boshlab murabbiyim kurashning sir-asrorlarini o'rgata boshladilar.

Kurash bilan shug'ullanib ko'rmagunimcha, uning qanday sport turi ekanligini bilmaganman

MURABBIYIMIZ TALABCHAN

Sportni endi boshlagan paytlarim murabbiyimiz talabchan edi. Bizdan har doim mashg'ulotlarni qoldirmasligimiz va o'z ustimizda ko'proq ishlashimizni so'rardi. Asta-sekin men musobaqalarda kurashishni boshladim. Tuman, viloyat musobaqalaridan o'rinlar olishni boshlaganimdan so'ng O'zbekiston chempionati musobaqalari uchun ikki mahal mashg'ulot o'tkazishni boshladik. Albatta, mashg'ulotlar juda qiyin bo'lardi va bizdan katta kuch hamda mehnat talab qilardi. Murabbiyimiz bizni faqat kurash musobaqalariga emas, balki, dzyudo va sambo sport turlaridan ham musobaqalarga tayyorlab, olib borardi.

OMADIM KELMAYDI...

2020-yilgacha dzyudo musobaqalarida yaxshi natijalarni qo'lga kiritolmaganman. Musobaqalarda o'z xatolarim yoki boshqa sabablar bilan yutqizganman. O'sha vaqtlarda "Dzyudoda omadim kelmaydi, bu men uchun emas" deb o'ylardim. Odatda, ko'p yaxshi natijalarim sambodan edi. Sambodan 2019-yilda Osiyo, 2021-yilda Jahon va Osiyo chempionatlarida 1-o'rinni egallaganman. Orada ozroq vaqt dzyudo musobaqalarida ishtirok etolmadim. 2021-yil Gretsiyadagi musobaqada Jahon chempioni bo'lib kelganimdan keyin murabbiyim bilan dzyudodan kattalar o'rtasidagi O'zbekiston chempionatida qatnashishga qaror qildik. Ushbu musobaqada 3-o'rinni oldim. 2022-yilda ham kattalar o'rtasida O'zbekiston chempionatida ham 3-o'rinni egalladim. Shundan so'ng terma jamoaga qabul qilindim. U yerda dzyudoning o'zim bilmagan ko'plab sir-asrorlarini o'rgandim. O'z ustimda har tomonlama ko'proq ishladim va borgan sari sportni yaxshi ko'rib, mehr qo'ya boshladim. 2023-yilda yoshlar o'rtasida O'zbekiston hamda Osiyo chempioni, turkiy davlatlar musobaqasida chempion bo'ldim va shu yilning oxirida kattalar o'rtasida O'zbekiston chempionatida 1-o'rinni egalladim.

Albatta, hech kim o'z maqsadiga osongina erishmaydi, bu yo'lda sinov va qiyinchiliklar bo'ladi

TALABALIK

2021-yilda imtiyozli grant asosida O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universitetiga o'qishga qabul qilindim. Mening ko'p vaqlarim musobaqalarga tayyorgarlik ko'rish uchun terma jamoada o'tdi. Universitetga kam borardim. Kuratorimiz Shuhrat Qurbonov ochiq va samimiy inson, bizni o'z farzandlaridek ko'rib, o'qish jarayonida ko'p yordam bergan. Albatta, hamma studentlar sessiya vaqlarida qiynaladi, xuddi shu holat menda ham bo'lgan. O'sha davrlarning oltinga teng ekanligini universitetni tugatgandan so'ng tushunib yetdim. Talabalik hayotimdagi eng ajoyib davrlardan biridir. Ayniqsa, 2024-yil Toshkent Katta Dubulg'a turnirida 2-o'rinni olganimda, ustozlarimiz va kursdoshlarimiz musobaqa zalida bo'lib, meni qo'llab-quvvatlaganlari hech yodimdan chiqmaydi. Universitetda ham meni ajoyib tarzda gullar bilan kutib olishgan.

MUVAFFAQIYAT SIRI

G'alabalarimning asosi, albatta, yaqin insonlarimning meni qo'llab-quvvatlashi va duosida, murabbiyimning menga bo'lgan ishonchi va mehnati, ko'proq o'z ustimda ishlashim va harakat qilishimda deb o'ylayman. Muvaffaqiyatning siri esa inson o'z oldiga aniq maqsad qo'yib, shu maqsad yo'lida ko'proq izlanishi, o'rganishi va maqsadiga erishmaguncha harakatdan to'xtamasligida. Albatta, hech kim o'z maqsadiga osongina erishmaydi, bu yo'lida sinov va qiyinchiliklar bo'ladi. Mana shu yo'l insonlarning sabr va irodasini sinaydi. Bunda siz kutgan natijaga erishishingizda atrofingizdagilarning sizga yaratib berayotgan imkoniyatlari, qulay sharoitlari, ham ma'nan, ham ruhan qo'llab-quvvatlashi asosiy rol o'ynaydi.

Xalqimiz mendan
yuqori natija kutadi

“SPORTNI TASHLA”

Bizda “mag'lubiatsiz g'alaba bo'lmaydi” degan gap bor. Albatta, bu to'g'ri. Men musobaqalarda yutqizganimda juda ko'p stressga tushganman. Ayniqsa, bolalik paytlarimda O'zbekiston chempionatlarida yutqizgan paytim siqilib, ko'p yig'laganman. Ba'zan bu holat 3-4 kun ham davom etgan. Men uchun eng qiyin vaziyatlardan biri musobaqalarni yutqazib uyga qaytish edi. Ota-onam va yaqinlarimning yonida uyalganman. Lekin ular hech qachon menga “Nimaga yutqizding?” yoki “Sportni tashla” degan gaplarni aytishmagan. Aksincha, qo'llab-quvvatlab, tushkunlikka tushmasligim, keyingi musobaqalarda ishtirok etishim uchun ruhlantirishgan va kuch berishgan. Keyinchalik katta sportga qadam qo'yganimda muvaffaqiyatsizlik bizning keyingi muvaffaqiyatlarimizga sababchi bo'lishini tushunib yetganman.

O'ZBEK DZYUDOSIDA YANGI NOM

Toshkentdagi Katta Dubulg'a turniri meni "O'zbek dzyudosida yangi nom" deya e'tirof etilishiga sababchi bo'lgan desam, adashmagan bo'laman. Chunki men bu musobaqada o'z qobiliyat va salohiyatimni to'liq ko'rsatishga harakat qilganman. Musobaqada Tokyo 2020 Olimpiadasi sovrindorlari bilan teng kurashib, finalga qadar yetib borganman. Shu musobaqadan so'ng "O'zbek dzyudosida yangi nom" deya ta'riflar berishlari meni bir vaqtning o'zida quvontiradi va mas'uliyat

Maqsadim — menga bildirilgan ishonchni o‘z natijalarim bilan oqlash

BİR OILADEKMİZ

Dzyudo sporti O'zbekistonda va jahon miqyosida eng rivojlangan sport turlaridan biridir. O'zbekiston chempionatida g'alaba qozonish ham anchagina qiyin. Jahon miqyosidagi musobaqalarda esa bundan 2-3 barobar mas'uliyatli va mashaqqatli bo'ladi. Chunki u yerda nafaqat bizning, balki davlatimizning sha'ni zimmamizdadir. Shu sababli har bir kurashimiz finalga teng. Men uchun O'zbekistondan boshlab jahon miqyosidagi har bir raqib jiddiydir. O'z xato-kamchiliklarimdan tashqari raqiblarimning xatolari ustida ham qattiq ishlayman. Biz ko'p vaqtimizni o'quv mashg'ulot yig'inlarida o'tkazamiz. Bu qiziqarli yig'inlarda O'zbekistonning turli viloyatlaridan eng sara sportchilar ishtirok etishadi. Men u yerda juda ko'p do'stlar orttirganman, hattoki u yerdagi qizlar bilan bir oiladekmiz. Biz mashg'ulotlardan bo'sh vaqtlarimizda turli xil qiziqarli videoroliklar tomosha qilardik va bir-birimizga har daqiqa dalda bo'lardik. Yoz va qish oylarida o'quv mashg'ulot yig'inlari tog'li hududlarda bo'ladi. Bu yig'inlar bir tomondan qiyin, boshqa tomondan qiziqarli bo'ladi.

yuklaydi. Avvalo, bu ishonch meni yanada ko'proq mehnat qilishimga, har bir mashg'ulotga jiddiyroq yondashishimga va o'zimni yangi yuqori natijalar uchun ko'proq tayyorlashimga undaydi. Shu bilan birga bunday e'tirof menga ma'lum darajada bosim ham beradi, chunki endi xalqimiz, murabbiylarim, ota-onam va yaqinlarim mendan yuqori darajadagi barqaror natijalarni kutishadi. Ammo men bu bosimni o'zimni rivojlantirish va o'sish vositasi deb qabul qilaman. O'z oldimga qo'ygan maqsadim — menga bildirilgan ishonchni o'z natijalarim bilan oqlash.

Maqsadsiz inson hech qanaqa natija va yutuqlarga erisha olmaydi

KELGUSIDA

So'nggi yirik natijalarim haqida aytadigan bo'lsam, 2024-yilda Toshkent Katta Dubulg'a turnirida 2-o'rin, BIRKS o'yinlarida 2-o'rin, Harbiylar o'rtasida Jahon chempionatida 1-o'rin va yil oxirida bo'ladigan O'zbekiston chempionatida 1-o'rinlarni egalladim. Albatta, Jahon chempionati biz uchun uzoq kutilgan musobaqa edi va men bu musobaqaga qattiq tayyorgarlik ko'rdim. Allohga shukur, bu musobaqada xalqimiz yonida yuzimiz yorug' bo'lib, 1-o'rinni qo'lga kiritdik. Bu natija keyingi musobaqalarda meni yana ham ruhlantiradi deb o'ylayman. Albatta, har bir professional sportchi o'z oldiga Olimpiada o'yinlarida ishtirok etib, medal qo'lga kiritishni maqsad qiladi. Men ham o'z oldimga, Olimpiada o'yinlarida ishtirok etib, oltin medal bilan Vatanimizga qaytishni eng oliy maqsad qilib qo'yganman.

Dzyudoni endi boshlagan yosh sportchilarga o'z tajribamdan kelib chiqib shuni maslahat beramanki, avvalo, o'z maqsadlarini aniq bilishlari lozim. Maqsadsiz inson hech qanaqa natija va yutuqlarga erisha olmaydi. O'z mehnat va mashg'ulotlarini sevib bajarishlari kerak. Doimiy disiplina, vaqtida uxlab-turish, sog'lik uchun foydali mahsulotlarni iste'mol qilish, mashg'ulotlarni o'z vaqtida chin ko'ngildan bajarish, o'z sohasiga oid ma'lumotlarni ko'proq egallash va kitob o'qishlarini maslahat berardim.

Maqsad OBIDJON yozib oldi

ASRLAR OSHGAN AFSONALAR

MOHENJO-DARO

Indus vodiysi sivilizatsiyasining eng yirik shahri Mohenjo-daro miloddan avvalgi taxminan 2500-yillarda vujudga kelgan bo'lib, hozirgi Pokiston hududida joylashgan. Arxeologlar uni 1922-yilda topganidan beri bu manzil tarixiy jumboqlar markaziga aylandi. Shaharning rejasi, ko'chalarning to'g'ri chizilganligi, markaziy drenaj tizimi, loyihalangan uylar o'sha davr uchun o'ta rivojlangan shahar madaniyatidan dalolat berardi. Ammo Mohenjo-daroning siri bu bilan tugamaydi. Eng katta savol: bu shahar qanday qilib bir zumda vayron bo'lib, butun aholi g'oyib bo'lib ketdi? Hozircha aniq javob yo'q.

Ayrim nazariyalar tabiiy ofat, masalan, daryo yo'nalishining o'zgarishi, kuchli toshqin yoki zilzila bo'lishi mumkinligini aytadi. Boshqa bir guruh tadqiqotchilar esa shaharning birdaniga tashlab ketilishi siyosiy tanglik yoki kasallik bilan bog'liq bo'lishi mumkinligini ta'kidlaydi. Afsonalarga ko'ra, Mohenjo-daro "kutilmagan yong'in" yoki "osmondan kelgan kuchli chaqnash" natijasida vayron bo'lgan, deb ham aytiladi. Ba'zi ezoterik manbalar bu yerda g'alati issiqlik izlari topilgani haqida yozadi, biroq arxeologik tadqiqotlar bunday da'volarni ilmiy asos bilan tasdiqlamagan. Shunga qaramay, Mohenjo-daro hali ham yo'qolgan sivilizatsiyalar haqidagi eng mashhur jumboqlardan biri.

STONEHENGE

Angliyaning Uiltshir hududida joylashgan Stonehenge insoniyat tarixidagi eng mashhur megalit inshootlardan hisoblanadi. Taxminan miloddan avvalgi 3000–2000-yillarda qurilgan bu tosh aylana olimlarni bir asrdan beri o'ylashga majbur qilib keladi. Toshlarining og'irligi 25 tonnagacha yetadi, ular qanday qilib uzoq manzillardan tashib keltirilgani esa eng katta jumboqlardan biri bo'lib qolmoqda. Stonehenge haqida ko'plab nazariyalar mavjud. Ba'zi olimlar uni astronomik observatoriya bo'lgan deb hisoblaydi, chunki quyoshning turishi va botishi aynan toshlar orasida ma'lum bir burchak ostida kuzatiladi. Boshqa nazariyaga ko'ra, bu joy diniy marosimlar maskani bo'lgan. Arxeologik topilmalar ham bu yerda qadimgi jamoalar tomonidan marosimlar o'tkazilganini tasdiqlaydi.

Afsonalarga quloq tutsak, Stonehenge toshlarini Merlin va Qirol Artur afsonalaridagi sehrgar sehr yordamida o'rnatgan. Uelsda mashhur bo'lgan yana bir rivoyatga ko'ra, toshlar aslida Irlandiyadan keltirilgan muqaddas inshoot hisoblangan. Ilmiy izohlar esa toshlarning ma'lum bir qismi haqiqatan ham Uelsdagi Preseli tepaliklaridan keltirilganini ko'rsatadi, ammo bu ish qanday amalga oshirilgani hanuz noma'lum.

GO'BEKLITEPE

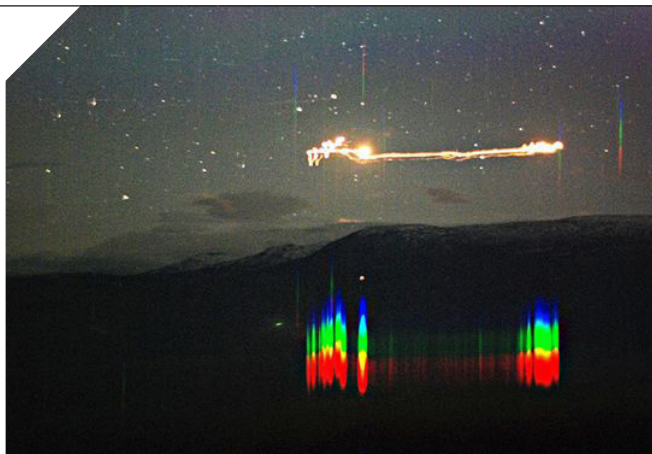
1994-yilda Turkiyaning Shanliurfa viloyatida topilgan Go'beklitepe arxeologiya olamida haqiqiy inqilob yasadi. U taxminan 12 ming yillik tarixga ega bo'lib, dunyodagi eng qadimgi ibodatxona hisoblanadi. Bu joydan topilgan "T" shaklidagi ustunlarda hayvonlar, yirtqichlar, qushlar va ramziy tasvirlar o'yib ishlangan bo'lib, bular insoniyatning diniy tasavvurlari juda qadimdan shakllanganini ko'rsatadi. Go'beklitepeining eng sirli jihati uni aynan kimlar qurdi va nima uchun keyinchalik o'zlari ko'mib ketishganligida? Olimlar ibodatxona ovchi-yig'uvchi jamiyatlar tomonidan qurilganini taxmin qilsa-da, bu darajada murakkab me'moriy inshootni qanday qurganliklari so'roq ostida qolmoqda.

Rivoyatlarda aytilishicha, Go'beklitepe qadimgi "ko'k tangri bilan bog'lanish darvozasi" bo'lgan. Mahalliy aholi bu joy "osmonga yaqin" deya tasavvur qilgan. Shuningdek, ayrim nazariyalar uni qadimgi yulduzlar xaritasi bilan bog'laydi, chunki ustunlarning joylashuvi ba'zi yulduz turkumlari bilan uyg'unlikda ko'rinadi.

SKINVALKER RANCH

AQSHning Yut shtatida joylashgan Skinvalker Ranch zamonaviy davrdagi eng sirli joylardan. 1990-yillardan buyon bu yerda g'ayritabiiy hodisalar kuzatilgani haqida o'nlab guvohlar bayonoti mavjud. Bu hudud Ute hindulari folklorida «Skinvalker», ya'ni ko'rinishini o'zgartira oladigan mavjudotlar yashaydigan joy sifatida tilga olinadi. Bu hududda tungi osmonda noma'lum nur sochuvchi sharlar, hayvonlarning izsiz yo'qolishi yoki g'alati holatda topilishi, elektr jihozlarining o'z-o'zidan ishlamay qolishi, noma'lum shovqinlar, o'lchangan radiatsiya va magnit o'zgarishlari kuzatilganini aytishadi.

Ranch uzoq vaqt davomida tadqiqotchilar tomonidan kuzatilgan, hattoki AQSH hukumati ham bu hududdagi anomaliyalarni o'rganish uchun loyiha moliyalashtirgan. Ilmiy izohlar bu hodisalarning tabiiy yoki psixologik sabablari bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi, biroq ko'plab voqealar hali ham to'liq tushuntirilmagan.

HESSDALEN VODIYSI

Norvegiyaning Hessdalen vodiysi butun dunyoda "Hessdalen Lights" hodisasi bilan mashhur. 1980-yillardan buyon bu hududda uzoq vaqt davomida havoda muallaq turadigan oq, sariq yoki qizil rangli yorug'lik sharlarining uchganiga guvohlar bor. Eng ajablanarli jihati, bu chiroqlar ko'pincha to'g'ri yo'nalish bilan harakat qiladi yoki bir joyda uzoq vaqt turib qoladi. Olimlar bu hodisani turlicha tushuntiradi. Ayrimlari vodiya mavjud minerallarning ionlanishi natijasida plazmatik yorug'lik hosil bo'lishi mumkinligini aytadi. Boshqalar esa bu yerning geologik tuzilmasi elektromagnit reaksiyalarni kuchaytirishi mumkinligini ta'kidlaydi. Ammo hali biror nazariya to'liq tasdiqlanmagan. Hessdalen vodiysi shu qadar mashhur bo'lib ketdiki, u yerdagi kuzatuv stansiyasi yil bo'yi ilmiy monitoring olib boradi. Shunga qaramay, bu hududning g'ayritabiiy yorug'liklari hanuzgacha dunyoning eng qiziqarli jumboqlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Manbalar asosida
Jahongir RUSTAMOV
tayyorladi

В современном мире, где скорость жизни постоянно увеличивается, умение эффективно управлять своим временем становится одним из ключевых навыков для каждого студента. Учёба в университете — это не только лекции, семинары и лабораторные работы, но и самостоятельные задания, творческие проекты, стажировки, общественная деятельность, подработка и, наконец, личная жизнь. При таком разнообразии задач время превращается в самый ценный ресурс, который невозможно восполнить. Поэтому вопрос грамотного планирования становится особенно актуальным: от него зависят не только академические успехи, но и психологическое состояние, мотивация и жизненный баланс.

Прежде всего, необходимо понимать, что управление временем — это не просто составление расписания. Это умение расставлять приоритеты, оценивать собственные силы, предвидеть сложности и делать выбор. Многие студенты ошибочно полагают, что чем больше заданий они включают в ежедневный план, тем продуктивнее пройдёт день. Однако перегруженный график часто приводит к выгоранию, снижению концентрации и ощущению постоянного стресса. Поэтому важным шагом становится анализ собственных возможностей: сколько времени реально занимает подготовка к одному предмету, какие задания требуют большего внимания, а какие можно выполнить быстрее.

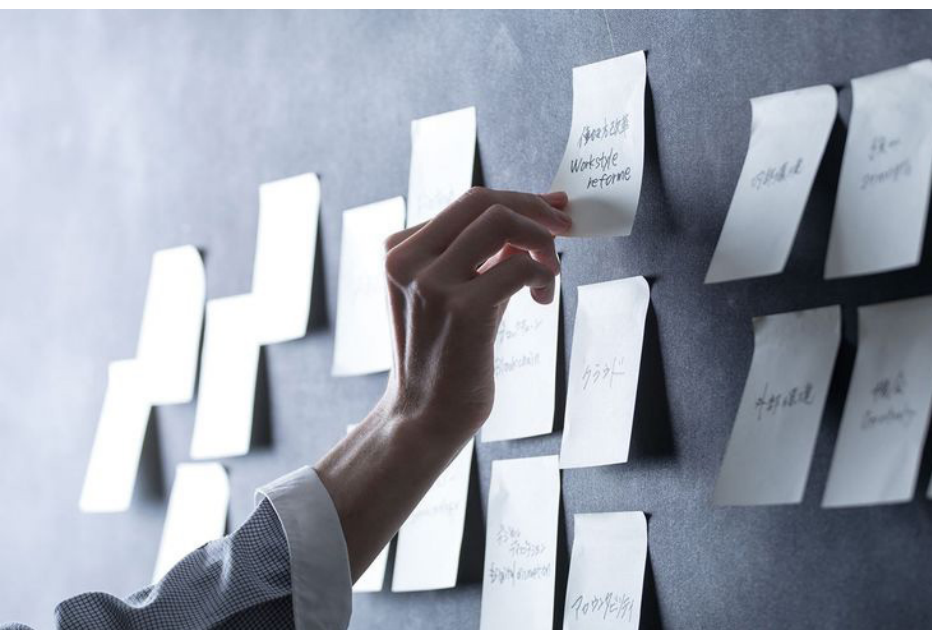

Перегруженный график часто приводит к выгоранию, снижению концентрации и ощущению постоянного стресса

Одним из наиболее эффективных инструментов является правило трёх уровней: важные дела, срочные дела и те, которые можно перенести. Такой подход помогает избежать хаоса в ежедневных планах и сосредоточиться на тех задачах, которые действительно влияют на результат. Например, подготовка к экзамену или выполнение курсовой работы относится к важным долгосрочным задачам, требующим систематической работы. Срочные дела — это задания, срок сдачи которых подходит к концу. А вот малозначительные дела, такие как оформление заметок или проверка электронных писем, можно перенести на более свободное время.

Тем не менее, даже самое продуманное расписание не будет эффективным, если студент не умеет дисциплинированно ему следовать. Часто главной проблемой становится прокрастинация — привычка откладывать дела «на потом». Причины могут быть разными: усталость, нехватка мотивации, непонимание задания или банальный страх перед сложной работой. Чтобы преодолеть это состояние, рекомендуется разбивать большие задачи на небольшие этапы. Выполнение маленького шага требует меньше усилий, но приносит ощущение прогресса, что мотивирует двигаться дальше. Кроме того, важно избегать отвлекающих факторов: уведомлений на телефоне, социальных сетей или посторонних разговоров. Простое правило — учиться с выключенными уведомлениями — уже существенно повышает продуктивность.

Ещё один аспект, который часто упускается из виду, — это личное время. Многие студенты стремятся успеть всё и сразу, забывая о том, что человеческий организм нуждается в отдыхе. Недосыпание, постоянный стресс и отсутствие физической активности негативно влияют на способность концентрироваться и запоминать информацию. Поэтому в грамотном тайм-менеджменте обязательно должна быть «зона отдыха»: прогулки, спорт, хобби или просто время тишины. Эти периоды помогают восстановить энергию и вернуться к учёбе с новыми силами. Стоит отметить, что управление временем — это навык, который формируется постепенно. Не существует универсальной схемы, которая подойдёт каждому студенту. Одним удобнее составлять план на неделю, другим — на день, третьим — на месяц. Однако есть одно общее правило: каждый план должен быть реалистичным. Нельзя пытаться в один день больше, чем позволяет физическое и эмоциональное состояние. Важно прислушиваться к себе, анализировать результаты и корректировать стратегию. Не менее значимым становится и умение говорить «нет». Многие студенты соглашаются на дополнительные задания, проекты или мероприятия, даже если их расписание уже переполнено. Опасаясь упустить возможности, они берут на себя слишком много, что в итоге приводит к потере качества работы и внутреннему напряжению. Умение отказываться от лишнего — это не слабость, а проявление ответственности перед собой и своими целями. Иногда именно отказ позволяет сохранить время для действительно важных дел.

В итоге грамотное распределение времени помогает студенту не только успешно учиться, но и формировать устойчивые жизненные привычки. Умение планировать, организовывать и анализировать свою деятельность пригодится в любой сфере от профессиональной до личной. Эти навыки становятся фундаментом для будущей карьеры, развития и самореализации. Таким образом, управление временем — это не формальность, а жизненная необходимость для современного студента. Оно позволяет сохранять баланс между учёбой и личной жизнью, избегать стресса, повышать эффективность и уверенно двигаться к поставленным целям. Чем раньше студент освоит искусство тайм-менеджмента, тем легче ему будет справляться с любыми вызовами, будь то экзамены, новые проекты или профессиональные задачи. Ведь тот, кто умеет ценить время, умеет ценить и собственный успех.

Отдых — это не потеря времени, а необходимое условие для восстановления энергии и эффективности

Написала
Нигорахон
УСМОНОВА

Turkiyada o'qish qanday?

Har bir hikoya bir orzudan boshlanadi. Mening hikoyam esa Firat universitetining sokin yo'laklarida, kutubxona javonlari orasida va yangi do'stlar davrasida boshlandi. Chet elda o'qish faqat dars emas, bu o'zingni, o'zligingni topish, Vataning ravnaqi uchun yangi bilimlarni egallashdir.

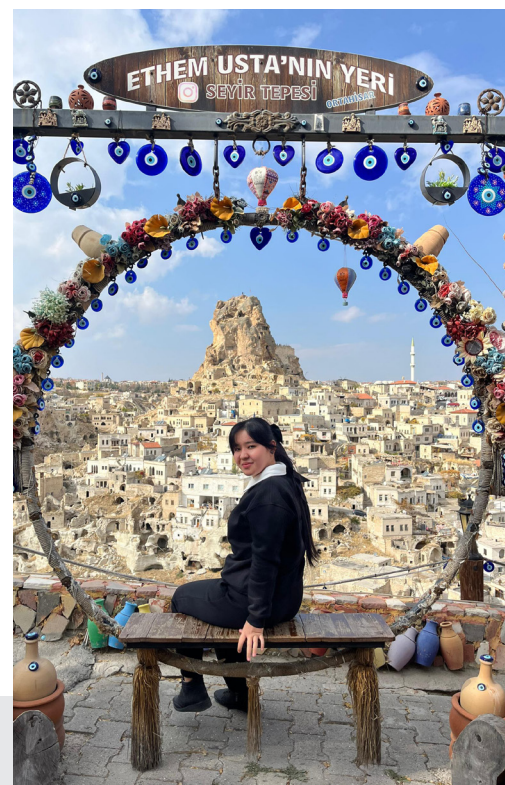
So'nggi yillarda O'zbekiston va Turkiya o'rtasida ta'lim sohasidagi aloqalar sezilarli darajada kuchayib, yangi bosqichga ko'tarildi. Ayniqsa, 2024-2025-yillar davomida qator muhim bitimlar va hamkorlik dasturlari imzolandi. Bu kelishuvlar ikki davlat yoshlariga ta'lim olish, malaka oshirish va ilmiy tadqiqotlarda ishtirok etish uchun yana-da keng imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, 2025-yil bahor oyida Xalqaro turk davlatlari universiteti (International Turkish States University)ning ochilishi, zamonaviy fan yo'nalishlari – IT, muhandislik, tibbiyot kabi sohalarining yana-da rivojlanishiga hissa qo'shmoqda. Ushbu loyiha turkiy davlatlar o'rtasidagi ilmiy-ta'lim integratsiyasining yangi bosqichi sifatida baholanmoqda.

Undan so'ng, 2025-yil 1-noyabrda Turkiya Respublikasi Milliy ta'lim vazirligi (MEB) hamda O'zbekistonning tegishli ta'lim muassasalari o'rtasida ta'lim sohasida hamkorlik protokoli imzolandi. Bu shartnomalar yoshlarning Turkiyada o'qishi uchun akademik, tashkiliy va moliyaviy imkoniyatlarini ko'paytiradi. Aynan, shu hamkorlik va ochilayotgan yangi yo'nalishlar tufayli men ham hozirda, Anadolu nafasi ufurib turgan Elazig' shahridagi ko'hna Firat universitetida o'qish imkoniyatiga ega bo'ldim. Hozir bu yerdagi ta'lim tizimi, o'qitish uslublari va imkoniyatlar men kutganimdan ham kengroq ekanini ko'rib turibman.

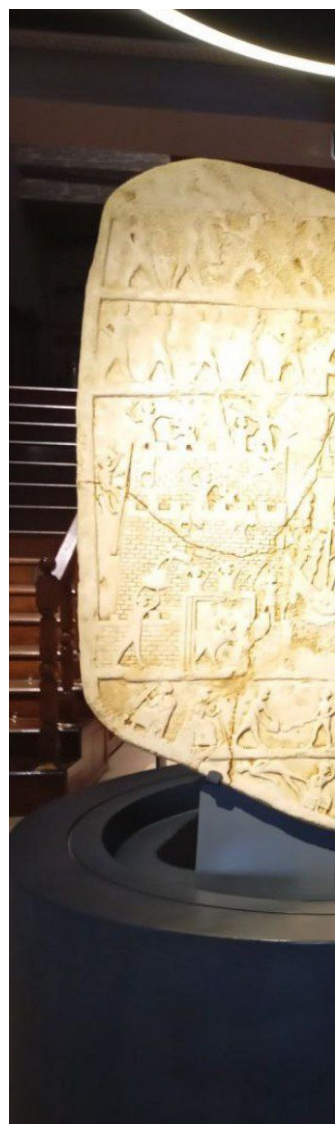
Darslar tabiat qo'ynida ham o'tkaziladi

Firat universiteti 2024-2025-yillar davomida O'zbekiston universitetlari bilan hamkorlik protokollarini imzolagan bo'lib, ulardan Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, Farg'ona oziq-ovqat texnologiyasi va muhandisligi xalqaro universiteti kabi 13 ta oliy ta'lim muassasasi bilan bitim mavjud. 2025-yil 17-aprelda Denov tadbirkorlik va pedagogika institutining 15 nafar professor-o'qituvchilari Firat universitetiga kelib, stajirovka o'tagach, onlayn muzokaralar va dasturlar davom etdi. Ushbu qo'shma dastur asosida 2025-yil 22-sentabrdan 2-kursni Firat universitetida davom ettirmoqdaman. Firat universitetidagi ta'lim tizimi, an'anaviy dars uslublari bilan zamonaviy texnologiyalar uyg'unligiga asoslangan. Darslar nafaqat auditoriyada, balki laboratoriyalar, amaliy mashg'ulot xonalari, tadqiqot markazlari va tabiat qo'ynida o'tkaziladi.

O'qituvchilar o'z sohalarida tajribali bo'lib, 60 foizdan ortig'i xalqaro grant va ilmiy loyihalarda faol ishtirok etgan mutaxassislardir. Universitetda kredit tizimi (AKTS) joriy etilgan bo'lib, talaba o'z rejasini mustaqil ravishda tuza oladi. Bu tizim talabalarga moslashuvchanlikni ta'minlaydi: kimdir ilmiy yo'nalishga chuqur kirib boradi, kimdir amaliy sohada tajriba to'playdi. Bundan tashqari, Erasmus, O'rxun va Mevlana kabi almashinuv dasturlari faol ravishda ishlamoqda. Ushbu dastur orqali ko'plab talabalar Turkiyaning boshqa shaharlarida yoki xorijda semestr o'tash yoki boshqa davlatlardan kelib o'qish imkoniyatiga ega bo'ladi. Dastur shartnomalari asosida yotoqxona va ovqatlanish xarajatlari to'liq qoplanadi.

Kutubxonada talabalar Shelf-Check qurilmalari orqali o'zlariga-o'zlari xizmat ko'rsatadi

Kutubxona ham juda muhtasham bo'lib, bu 3 qavatli ulkan bino kecha-kunduz ochiq turadi va tungi 12 ga qadar talabalar oqimi to'xtamaydi. Hat-toki, chaqqonroq bo'lib joylashib olmasangiz, 1500 o'rinli kutubxonadan bir dona ham joy topa olmaysiz. Talabalar o'zlariga-o'zlari xizmat ko'rsatadi, ya'ni kitob olish va qaytarish jarayonlari har bir qavatda Shelf-Check qurilmalarida amalga oshiriladi. Yana bir qiziq tomoni, bu yerga kirgan inson faqat qadam tovushlarini eshitadi, hech kim baland ovozda gapirmaydi.

Bizga “çay içmeden gitme” deyishadi

Bu yerda universitet talabalari uchun maxsus kartalar beriladi va o'z fakultetingizga kirish, kutubxonaga kirish, ovqatlanish uchun pul o'tkazmalari va shifoxonada bepul ko'rikdan o'tish uchun ham bu kartalar juda zarur. Firat universitetida talabalik hayoti men uchun juda qiziqarli va unutilmas bo'lmoqda. Qozoq, uyg'ur va qirg'iz qizlari bilan birga yashab, bir-birimizning madaniyatimiz, tilimizni o'rganish esa zavqli. Men bu yerda turkiyalik va boshqa mamlakatlardan kelgan talabalar bilan birga o'qiyman. So'zlashuv jarayonida deyarli 4 yoki 5 ta tildan foydalanamiz, desam yolg'on bo'lmaydi. Ularning barchasi samimiy, mehmondo'st va menga har doim o'z muhiti, tizimi, xullas Turkiya haqida ma'lumot berishadi. Tanaffus vaqtlarida turk qahvasi ichib, bir ingliz, bir turk, bir qozoq, bir rus tilida suhbat qurar ekanmiz, ular menga “kardeshim”, “kankam” deb murojaat qiladi. Bu so'zlar meni ular bilan yanada yaqin bo'lishimga sabab bo'ldi. Kelganimizdan buyon tinib-tinchiganimiz yo'q, bir kun Elazig'ning qadimgi qal'asi Harput, bir kun shaharning Kent muzeyi va Kapadokiyada sayohat qilib, bu yerlarning tarixi, madaniyatini o'rganmoqdamiz. Qaysi do'kon, ofis yoki xonaga biror ish bilan kirsak, ular har doim tabassum bilan salomlashadi va “çay içmeden gitme” deb choy taklif qilishadi.

Xulosa qilib aytganda, hayotimning 19-kuzi taassurotlarga, yangi bilimlarga to'la bo'lib o'tmoqda. Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti orqali bu maskanga keldim va kutubxona jimligida o'qib o'tirgan onlarim, yangi do'stlar bilan maroqli suhbatlar davomida, vaqtni qadrlash, mas'uliyatli bo'lishni his qilgan damlar va eng muhimi, Firat universitetining oltin barglar to'shagan yo'laklarida o'zimni qayta kashf qildim. Endi Firat universiteti bu faqat ta'lim maskani emas, balki ikkinchi uyimga aylangan joydir.

Mavluda O'ROLOVA
(Turkiyadan “O'zbekiston talabasi” uchun maxsus)

OTABEK RAHIM

“Sog'inmaylik deysan

Tun. Chiqib ketaman xonamdan nogoh,
Hasratim sezgandek g'ichirlar eshik.
Chirog'i o'chmagan. Bechora onam
O'ksinib, xayolchan tebratar beshik.

Men esa xayolning so'qmoqlaridan
Ketarman – parishon, beqayg'u va jim.
Birdan yuragimni vahima bosib
Olisdan mungli bir nigohni ko'rdim.

U kelar, ko'ziga yoshlarni ilib,
Bir-bir ayta boshlar xatolarini.
“Ikkiniz Ato-yu Momodan meros –
Buyuk muhabbatning gadolarimiz!”

Qo'llari – qavargan, lablari – qaqroq,
Dilida ming-minglab afsuslanish bor.
Muhabbatga tashna – majnun yurakni
Ayrolik doriga u etdi duchor.

Oylar o'tib ketdi – bemador, g'amgin,
Kuzak termiladi – chimirar abro'.
“Ko'nglimda qolishga hadding sig'madi
Ko'nglimdan qolishni eplading, Gulro'!”

U ketdi. O'rtada ishq sarson qoldi,
Ko'nmadim, chidadim biroq bariga.
Men esa jimgina uyga jo'nadim
Xayolning bepoyon so'qmoqlaridan...

bir-birimizni..."

Singlimga xat

Dinaraga

Bu oqshom labimdan to'kilmadi so'z,
Bu oqshom qadahga egolmadim bosh.
Tashvish tor-mor qilgan qorachiqlardan
Oqdi, oqaverdi tomchi-tomchi yosh.

Va seni o'yladim, vujudim titrab,
Yog'duli kechalar olmadim xabar.
Vohaga qaytaman shaharni tashlab –
"Akam o'zgargan", deb o'ylasang agar.

Bunchalar soddaman, soddasan sen ham,
Barini o'ylasam, ezilar ko'nglim.
Bir o'g'il sog'inchi yig'latsa tunlar,
Onamning dardiga davo bo'l, singlim.

Bizni ayro etgan masofalarga
Arzimni she'rma-she'r aytib boraman.
Yozgan she'rlarimdan ko'ngling to'lmasa,
Toshkentda qolmayman. Qaytib boraman.

Xayol

Jimlik – men talpingan nurafshon shahar,
Cheksiz sukunatga qilganman ixlos.
Tashvishli dunyodan chekinib ba'zan,
Xayol deb hayotni unutganim rost.

Uchaman qush bo'lib faqat she'rimda,
Erka so'z izlamoq tilagimdadir,
Derazamni chertgan har sahar payti
Bulbullar navosi yuragimdadir.

Sukunat to'la so'z – eng buyuk jimlik,
Orzular u sabab ochildi qiyg'os.
Sen mendan ranjima tug'ilgan she'rim,
Xayol – she'riyatning yuragi xolos!

* * *

Derazam chertadi – yomg'ir mungli nay,
Daraxtlar oh chekar... qaltirar labi.
Yuvinar bu shahar tomoshaga shay –
Oynaga urilgan parvona kabi.

Unsiz faryodlarim – adashgan ovchi,
Fevral Xayyom bilan urushtirar may.
Men shoir emasman, men bir yo'lovchi,
Bu yo'llar ko'nglimni xushlasin qanday?!

Dil – xazon parchasi, baxt – qanday makon!
Yomg'ir bo'lib yog'ar – kipriklarda sir.
Daydibadar umrim yo'l olar qayon,
Toqat – bir chekkada qolib ketgandir.

Samo yo'llagaydir derazamga xat,
Armonlar – to'kilib esidan og'di.
Bizga bulutlarning ko'z yoshi emas,
Moviy sog'inchlarning bardoshi yog'di.

So'nggi xat...

Sen visol oniga yozarding maktub,
Men o'zga dunyoda yashadim daydib.
Qaragin, qoshingga kelyapman, mana,
Ayrolik qo'shig'in baralla aytib.

Ko'ksimni kuydirar ko'zingdagi yosh,
Qiynamay qo'ymaydi beinsof – hasrat.
Biron kun g'ururdan kechib ehtimol,
Sevgimni g'ururdan qo'yarman baland.

Sen xatlar yozaver mening haqimda,
Men ash'or yaratgum ishqimizga xos.
Qalbingdan menimas, g'amlarni daf et,
Kechirgin, kechirgin, kechir, iltimos!

Hech kimsa anglamas mungli ohimiz,
Mening hayotim shu: qalam va qog'oz.
Yuraklar bir-birin uchratgan o'sha –
Yettinchi bekatni sog'inganim rost.

Ko'zingda men tomon beishonch tuyg'u,
Qo'rqmadik, telba ishq nafaslaridan.
Qayg'uni mahv etib chiqa olmadik –
Judolik, iztirob qafaslaridan.

Sen xatlar yozarding mening haqimda,
Men ko'mib qo'yardim yurak qariga.
Ikki begona qalb uchrashaverdik –
Yolg'izlik, nadomat ko'priklarida.

Bu senga qalb bitgan eng so'nggi xatim,
Muhabbat bizlardan bo'ladi xalos.
Sen yopgan eshikni ochmagum zinhor,
Unutgum, unutgin, unut, iltimos!..

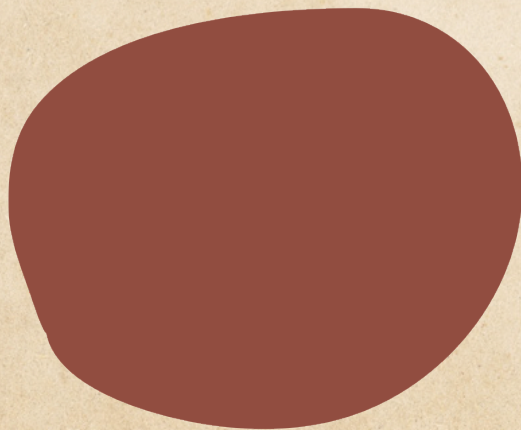
Sog'inmadim deysan, unutdim deysan,
Ko'z yoshlar sirg'alar g'amgin ko'zingda.
Maktublar yo'llasam kulasan pinhon,
Sog'inching yashirin tabassumingda.

Muhabbat rishtamiz bevaqt uzildi,
Dillardan to'kildi so'ngsiz bir oyat.
Sepkil yuzlaringni sog'inmoq uchun
Men seni so'nggi bor ko'rsam kifoya.

Oqshomlar kim haqda o'ylar surarding,
Nega qochmoq bo'lding, besamar tunga.
Yelkamdan g'amlarni artmoq bo'larding,
Sen ko'nib yasharding iztirobimga.

Ishqiy og'riqlarning mahbusi bo'ldik,
Ko'z-ko'zga tushganda demadim: "Kechir".
Derazangni chertgan sog'inch shamoli,
Ko'ksingdan alamdek o'tib ketgandir?!

Sog'inmaylik deysan bir-birimizni,
Unutsin barini ko'ngil betayin.
Senga xat tashigan kabutar dilgir –
Xotiram eshigin chertsan netayin...

Yettinchi parta haqida uch she'r

1

Sen turar shahardan pichirlar shodlik,
Sen o'tar ko'prikda baxtning izi bor.
Sen chekar "oh" larda "dod"im yashirin,
Jilmaysang, zaminni yashnatar bahor.

Chirchiq, ikkimizni pinjiga olgan,
Tonglardan so'rayman, garchi dilim – xun!
Ko'zingda eski dard, xotira qolgan,
Sendan kechib, senga qaytaman har kun.

Ko'zlaring ko'zimda... Tim qora edi,
Qanday ekan bilmam, ko'ngling lahjasi.
Dars payti yig'lading, xavotir oldim –
Yettinchi partaning shahrizodasi...

2

Ozor chekaverdim daqiqa sayin,
Ko'nglim, mungga cho'mgan ko'zingni yoshla.
O'zimni unutib yashamoqdaman,
Senga dil bog'lagan kunimdan boshlab.

Ayrolik o'rtada – shodon, sarhush, mast,
Ayrolik – dilimni to'kadi qayta.
Ko'ngillar bir-birin berkita olmas,
Ko'ngillar oshyoni – yettinchi parta.

Yetinchi parta bu – pinhona sevish,
Yettinchi partada faqat yonish bor.
Yettinchi partada bitta oy yashab,
"Sen baxtli bo'l" – degan go'zal nolish bor.

3

Chirchiq. Soat 11. Sen darsda yo'qsan,
Men chiqib ketaman – asabiy, horg'in,
Ko'nglimning to'rt tomon ko'chalarida
Dovullar boshlanar, so'ng esa yong'in.

Pinhona sevishdik qilmadim oshkor,
Ertaga to'yingmi?..
Bag'rim ezildi.
Shu ondan sevgiga yasaldi yakun,
Yettinchi partadan umid uzildi.

O'qituvchining sochini olayotgan sartarosh so'rabdi:

– Nega ta'lim tizimimiz borgan sari yomonlashib ketmoqda?

O'qituvchi ozgina o'ylanib javob beribdi:

– Tasavvur qiling, soch olish uchun ishlatadigan har bir uskunangizning qo'llanilishini yozma shaklda isbotlashingiz va tushuntirishingiz kerak, har bir odamning sochini olish bo'yicha kunlik, haftalik, oylik, choraklik, yillik, 3 yillik, 5 yillik rejalar va istiqbol rejalariningizni tuzishingiz lozim, sochni yuvish tartibini, shampun va boshqa soch uchun kosmetik moddalarni izohlab yozma hisobot tayyorlashingiz kerak.

Bundan tashqari, tekshirishlarga maoshingizdan qurtdek soch puli dangillab ketaveradi.

Har minutda telegramda kelayotgan yangiliklarni muntazam kuzatib borasiz.

Vaziringizdan tortib, viloyat, tumandagi katta sartaroshlarga paxta qo'yib borasiz.

Maoshingizdan ko'ra, ketayotgan xarajatingiz ikki hissa oshadi.

Soch oldirgani kelayotgan yoshlarni sal berilib tagidan oling, ota-onasi sizni urib, sudga topshiradi.

Yana ba'zida mijozlaringizning uyiga borib, ularning sochlari yaxshi o'sayotganligini, muammolari yo'qligini, hech qanday psixologik yordam kerakmasligini so'rashingiz kerak.

Mahalla yettiligidagi ijtimoiy xodimlar bilan yetim-yesir va nochor oila bolalarining sochini bepul olasiz. Ular bilan alohida gaplashasiz.

Yana oyda bir necha marta ixtiyoriy ravishda ko'cha supurishga, yo'l chetlarini va daraxtlarni oqlashga chiqishingiz kerak.

O'qituvchining sartaroshga hisoboti

Bu ishlardan tashqari, Sizning maqom-ingizni belgilash "Bosh yuvish va sochga e'tibor" kabi mavzularda ma'ruza qilish hamda "Soch oldirishda axborot texnologiyalarining o'rni" mavzusidagi seminar va konferensiyalardagi chiqishlaringizga mijozlaringizning fikr-mulohazalari, taqrizlari asosida belgilanadi.

Yuqoridagilarning qarori asosida o'tkir tig'li qaychidan foydalanish ta'qiqlanadi.

Har oyda bir necha marta nazoratga komissiya keladi.

Har bir mijoz bilan "avvalgi va keyingi holat" haqida selfi qilib, rasm chiqarib, uni hisobotga qo'shib tikib, komissiyaga topshirasiz va bu haqiqat ekanligini og'zaki suhbat orqali o'zingiz yoki salon rahbari bilan birga isbotlab berishingiz kerak.

Davriy ravishda har bir mijozingiz va qo'shnilaringizning kommunal to'lovlarini, soliq to'lashayotganligi haqida ma'lumotnomalarini to'plab, topshirib borishingiz kerak.

Open byudjetdan ovoz yig'masangiz tamom!

Sartaroshxonaga boshqa direktor tayinlanadi.

Qo'l ostingizdagilarni malakali soch olish bo'yicha malaka oshirishi, toifa olishi xit qilib yuboradi.

Yilda bir marta metallolom va paxta yig'ish mavsumida yashirincha ishtirok etishingiz kerak.

Undan keyin ishdan bo'sh vaqtingizda yana...

– To'xtang, yetadi!!! Sochni qachon olaman!? – debdi sartarosh.

Sabrina G'OYIPOVA

@HABIKATURA
HUVUD24.UZ

@HABIKATURA
HUVUD24.UZ

“LAHZANI TUTIB QOL, YASHAB O‘T LAHZANI...”

Islandiya geotermal tog' tizmasi ustida turgan ikki sayyoh. 21-sentabr.
Muallif: Jonatan Pay

Hong Kongda kuchli shamol vaqti
bekatdagi chiroq ustunini quchib
turgan yo'lovchi.
24-sentabr.
Leung Man Hei

Isroil harbiylari tomonidan G'azodagi baland binoning portlatilishi vaqtida o'zini panaga olayotgan falastinliklar. 5-sentabr.

Muallif: Yusuf Al Zanun

Nepalning Katmandu shahrida ijtimoiy tarmoqlarni taqiqlash va korrupsiyaga qarshi namoyishda politsiyachining qalqon va jiletini tortib olgan nepallik yigit. 9-sentabr.

Muallif: Niranjan Shrestha

Yaponiyaning Tokio shahrida bo'lib o'tgan atletika bo'yicha jahon chempionatida erkaklar o'rtasida 3000 metrga to'siqlardan yugurish vaqtida yangi zelandiyalik Geordi Beamish yiqilib tushdi. 18-sentabr.

Muallif: Dilan Martinez

Yangi Dehlida yo'l ishchilari yomg'irdan panalab choy ichishmoqda. 1-sentabr.

Muallif: Manish Swarup

Oytutilishining ketma-ketligi. Eron. 8-sentabr
Muallif: Fardi Karimiy

Kimono kiyib olgan ayol kimono kiyib olgan itini suratga olmoqda. Yaponiya, Tokio.
2-oktabr.

Muallif: Kim Kyoung-Hoon

Rossyaning uzoq shimoli-sharqidagi Chukchi dengizi Kolyuchin orolidagi Sovet davridan qolgan tashlandiq tadqiqot stansiyasini oq ayiqlar egallab olishdi.
14-sentabr.

Muallif: Makhorov

Havanadagi blekaut (elektr ta'minotining uzilishi) chog'i ko'chada domino o'ynayotgan odamlar.
1-sentabr.
Muallif: Ramon Espinosa

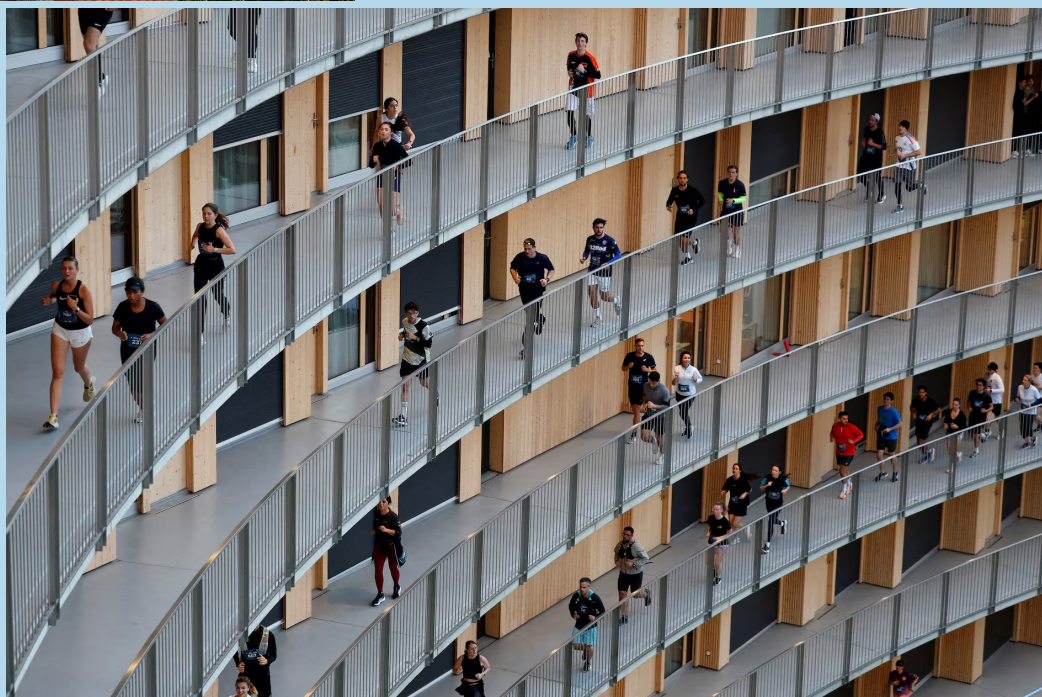

Ukrainaning Kiyev shahrida Rossiyaning dron va raketa zarbasi sabab shikastlangan turar-joy binosi oldidan kaplar uchib o'tmoqda.

20-oktabr

Muallif: Alina Smutko

Shveysariyaning Chavannes-pres-Renens shahridagi Lozanna universitetining sakkiz qavatli dumaloq binosi ichida bo'lgan poygada ishtirok etayotgan yuguruvchilar.

16-oktabr.

Muallif; Stefan Vermus

Amerikalik atlet Tara Devis-Vudxoll Tokiodagi yengil atletika bo'yicha jahon chempionatida ayollar o'rtasida uzunlikka sakrash finalidagi ishtiroki.

14-sentabr.

Muallif: Ashley Landis

Orzu qilish yaxshi. Unga intilib yashash undan ham yaxshiroq. Orzular ushalishi barobarida, boshqalarni ham ilhomlantirib borish esa tahsinga loyiq ish. AQSH musiqiy muhitiga o'zbekcha ohang qo'shayotgan, jahon musiqasini milliy kuylarimiz bilan uyg'unlashtirayotgan klarnet ijrochisi Sayyod Mirzomurodov orzulari izidan quvib borayotgan ana shunday iste'dodlardan. Sayyod AQShning Ayova shtatidagi Ayova universitetida tahsil olib, shu yerda klarnet ijrochiligi bo'yicha professor assistenti sifatida ishlamoqda. Yaqin kunlarda doktorantura bosqichini ham yakunlaydi. Sayyod bilan biroz suhbatlashdik, qanday oilada ulg'aydi, nimalarga qiziqdi-yu muvaffaqiyat pillapoyalaridan qay tarzda ko'tarilib bormoqda.

SAYYOD MIRZOMURODOV:

**“MUSIQA ORQALI
DUNYO BILAN
GAPLASHAMAN!”**

– Sayyod, musiqa siz uchun nimani anglatadi?

– Musiqa faqat nota, garmoniya yoki nazariy tushunchalardan iborat emas. Bugun u mening tuyg'ularim, xotiralarim, madaniyatim va ichki holatimning bir qismiga aylangan. Hayotimni musiqasiz tasavvur etish – endi mumkin emas. Chunki musiqa nafaqat barmoqlarimda yoki quloqlarimda, u men bilan yashaydi, ongimda, ruhimda yashaydi. Agar eshitish qobiliyatim yo'qolsa yoki chalish imkonim bo'lmasa ham, musiqa baribir ichimda yangrayveradi. Daraxtning ko'karishi, kurtak ochib, gullashi uchun suv, havo, yorug'lik kabilar kerak bo'lganidek, mening uchun musiqa ana shunday zarur unsurlardan biriga aylangan.

– Nega aynan klarnet? Uning qanday sehri borki, hayot mazmuningizga aylana qoldi?

– Dunyoning barcha musiqa asboblari orasida, ayniqsa puflama cholg'ular ichida klarnet tembri inson ovozigacha eng yaqin tovush. U quvonchni ham, g'amni ham ifoda eta oladi – kuladi, yig'laydi. Unda insoniy tuyg'ularning deyarli barchasini ifodalash imkoniyati bor. Shu bois uning ovozi har doim tirik, samimiy va yurakka ta'sirli yangraydi. Klarnet har qanday jamoada – simfonik orkestrda, kamer ansamblida yoki fortepiano bilan yakka ijroda o'ziga xos o'ringa ega. Bugungi kunda klarnet deyarli barcha cholg'u tarkiblarida eng muhim asboblardan biri hisoblanadi. Deyarli har bir bastakor o'z asarlarida uni ishlatadi. Ayniqsa XVIII asrda klarnet paydo bo'lganidan keyin buyuk bastakorlar – xususan, Motsartdan boshlab – uning tembrini orkestr va kamera musiqasida hayrat bilan qo'llay boshlagan. Ulardan biri Yoxannes Brams, aynan klarnet uchun bir nechta kamera ansambllar yozgan. Barcha simfoniyalarda klarnet muhim o'rin tutadi: u ba'zan yakkaxon, ba'zan esa qo'llab-quvvatlovchi partiyani bajaradi. O'zining katta texnik va ifoda imkoni-

Klarnet hayotimdagi asosiy ovozga aylangan. Saksofon chalishga urinib ham ko'rmadim

yatlari tufayli klarnet ham nihoyatda virtuos musiqani, ham chuqur tuyg'ularni (hatto bitta nota orqali ham) yetkazib bera oladi. Shuning uchun ham klarnetsiz musiqiy asarni tasavvur etish deyarli mumkin emas. To'g'risi, men klarnetni boshidanoq ongli ravishda tanlamaganman. Otam meni o'qish uchun Toshkentga olib kelganida, fortepiano chalishni va pianinochi bo'lishni orzu qilardim. Otam esa klavishli asboblarda kuy chalar, to'y-marosimlarda chiqish qilardi. Biz ikkimiz ham klavishchi bo'lishni eng ideal yo'l deb bilardik. Menga fortepiano juda yoqardi. Lekin musiqa maktabida aytishdiki, pianinochi bo'lish uchun birinchi sinfdan boshlab o'qishni boshlash kerak. Men esa o'sha paytda to'rtinchi sinfni tugatib, beshinchiga o'tayotgan edim, shuning uchun ular yangi boshlovchilarni fortepianoga olishmas edi. (Ochig'i, men hali ham bu tizimni to'g'ri deb hisoblamayman)

Shundan so'ng menga saksofonni sinab ko'rishni taklif qilishdi. U chiroyli ko'rinar, menga yoqardi ham. Ammo o'qituvchilar tushuntirishdiki, saksofonda chalishdan avval klarnetni o'rganish kerak: agar klarnetda chalishni bilsang, keyin saksofonda qiynalmaysan. Shunday qilib, men klarnetda o'qishni boshladim va o'shandan beri shu asbob bilan qolib ketdim. Hatto saksofon tomon o'tganim yo'q. Haligacha fortepianoni yaxshi ko'raman. Do'stlarim orasida ko'plab pianinotchilar bor, o'zim ham tez-tez fortepianoda mashq qilaman. Ammo klarnet mening hayotimdagi asosiy ovoza aylangan. Klarnet bo'yicha ustozim professor Bahodir Solihovning ishonchi tufayli Koplend kontserti va Jan Fransaix klarnet kontserti kabi murakkab asarlarni o'zlashtira boshlaganman. Ehtimol, mening cholg'uga bo'lgan qiziqishimning cho'qqisi Martin Frostni birinchi marta eshitganimda sodir bo'lgan. U zamonaviy klarnet texnikasidan foydalangan holda klezmer musiqasini ijro etgan. Bu klarnet haqidagi tasavvurimni butunlay o'zgartirdi: "Men buni chalishishim kerak!" Bu asarlarni o'rgandim va konservatoriyaning katta zalida ijro etdim. O'shanda Ravshan Nig'matov (o'sha paytda konservatoriya prorektori, hozir esa O'zbekiston Milliy gvardiyasi qoshidagi musiqa maktabi direktori) ko'rib qolib, meni Latviya elchixonasida elchiga chiqish qilishga taklif qildi. Pianinochi Mariya Axadjonova bilan birgalikda muvaffaqiyatli konsert berdik, bu mening musiqiy faoliyatimda ilk muhim va muvaffaqiyatli bosqich bo'lgan.

– Bolalik yillaringiz va otangiz haqida gapirib bersangiz. U kishi ham fotograf, ham musiqa-chi bo'lgan ekanlar. Sizga u kishining ta'siri qanday bo'lgan?

– Men Surxondaryoning Sari-osiyo tumani O'zgarish qishlog'ida tug'ilib o'sganman. U yerda asosan tojik aholi yashaydi, o'zim ham tojik oilasida tug'ilganman. Bolaligim – hayotimdagi eng yorqin va eng pok xotiralardan biri. Biz katta hovlida, tabiat bag'rida, tinch joyda yashardik. Hovlimizda meva va ko'katlarga to'la bog' bor edi. Beshinchi sinfgacha o'sha yerda yashab, mahalliy maktabda o'qidim. Bu davr men uchun juda aziz, chunki o'sha paytda butun oila birga edi – ota-onam, akam, ikki ukam va singlim. Keyinchalik Toshkentga ko'chib, Uspenskiy nomidagi maktab-internatda o'qishni boshladim. Bola sifatida bu men uchun oson emas edi. Ko'p hollarda oilamni sog'inardim va ular bilan birga bo'lishni orzu qilardim.

Otam Tojikiston, Afg'onistonda ham mashhur edilar

Otam haqidagi savol men uchun juda ta'sirli, ammo bu savolni berganingiz uchun rahmat. Otam, Sultonmurod Saidov, haqiqatan ham dastlab fotograf edi, Moskvada kinematografiya yo'nalishida o'qigan. Keyinchalik musiqaqaga qattiq qiziqib, avval gitara chalishni boshlagan, so'ng klavishli asboblarga o'tgan va o'zi boshchilik qilgan tojikcha musiqa guruhi — "Parvin"ni tashkil qilgan. Ular tojik musikasini ijro etib, albomlar chiqarganlar va nafaqat Surxondaryoda, balki Samarqand, Buxoro, Tojikiston va Afg'onistonda ham taniqli edilar. Otamning ko'plab shogirdlari bo'lgan, u doimo o'z ite'dodi bilan boshqalarga ilhom berardi. 2017-yilda unda saraton kasalligi aniqlandi, uzoq kurashdan so'ng pandemiya davrida, 2020-yilda vafot etdi. Shunga qaramay, u oxirigacha o'z ishini sevdi – kliplar suratga oldi, montaj bilan shug'ullandi va musiqadan hech qachon chekinmadi. Bizning uyda har doim ijodiy muhit hukm surardi. Bolaligimdan otamning kuniga yigirma soatlab ishlashi, mashq qilishini ko'rib ulg'aydim. U mukammallikni sevuvchi inson edi, har bir ishni eng yuqori darajada bajarishga intilardi. Bu fazilat meni hayotim davomida ilhomlantirib keladi. Otam talabchan va qattiqqo'l inson edi, avvalo o'zidan, so'ng boshqalardan ham yuqori natijani kutardi. Aynan shu sifatlari menga ibrat bo'lgan. Mana shunday otaning o'g'li bo'lganimdan faxrlanaman.

**Faqat og'zaki
an'an-
aga tayanish,
afsuski,
san'atning
umrini
qisqartiradi**

– O'zbek musiqasini dunyoga tanitish uchun Amerikaga borish zarurati qanchalik? Axir musiqani to'sib turadigan chegaralar bo'lmasa? O'zi amerikaliklar o'zbek musiqasidan qanchalik xabardor? Musiqashunoslari milliy musiqamiz namunalariga qanday baho beradi? Qaysi o'zbek musiqachilari, bastakorlarini bilishadi?

– O'zingiz yaxshi bilasiz, Amerika san'at olamida eng katta ta'sirga ega bo'lgan davlatlardan biri. Uning musiqaga va madaniyatga ta'siri beqiyos. Go'yoki san'atda chegara yo'qdek tuyuladi, ammo aslida ular bor va ularni yengib o'tish uchun barcha madaniyatlar bir joyda uchrashadigan makon kerak. Deyarli butun dunyo amerikalik musiqachilarni tinglaydi, amerika filmlarini tomosha qiladi va dunyoning eng mashhur ijrochilari shu yerga gastrolga keladi. Bu yurtida tarixiy sahnalar, konsert zallari va turli madaniyatlar uchrashadigan ulkan maydonlar mavjud. Amerikada shu jihatdan betakror, dunyoning deyarli barcha xalqlari va madaniyatlari bir joyda yashaydi. Mening bu yerda ijro etishim shunchaki konsert emas, balki o'zbek musiqasining ruhini va go'zalligini butun dunyoga tanitish imkonidir. Rostini aytsam, amerikaliklarning o'zbek musiqasi haqidagi bilimi hozircha unchalik keng emas. Faqat ayrim musiqashunoslar yoki soha mutaxassislari bu borada biroz tushunchaga ega, asosan, maqom atamasi orqali. Chunki bu tushuncha Turkiya va Eron madaniyatlarida ham uchraydi. Ular o'zbek musiqasi ham maqom asosiga qurilganini bilishgach, bizning musiqamiz mohiyatini yaxshiroq anglay boshlashadi. Ammo aynan o'zbek maqomlari haqida biladiganlari juda oz. Men birinchi marta faqat o'zbek musiqasidan iborat konsert berganimda, zalda professorlar ham, oddiy tinglovchilar ham bor edi. Konsertdan so'ng ko'pchilik menga yaqinlashib, "biz bunday go'zal, chuqur ohanglarni ilgari eshitmaganmiz" deb aytishdi. Amerikaliklar orasida dunyoga tanilgan o'zbekistonlik pianinochi Behzod Abdurrahimov yoki bastakor Yanov-Yanovskiy haqida eshitganlar bor. Lekin umuman olganda, o'zbek musiqasi ular uchun hanuz yangi kashfiyotdir. Men esa bu musiqani ularga tanitish jarayonining bir qismi bo'lishimdan faxr tuyaman.

O'zbek musiqasi maqom asosiga qurilganini bilishgach, musiqamiz mohiyatini yaxshiroq anglay boshlashadi

– Sizgacha jahon va o'zbek musiqalarini uyg'unlashtirib chalgan musiqachilar ham ko'p bo'lgan, to'g'rimi?

– Albatta, mendan avval ham o'zbek va jahon musiqasi an'analari uyg'unlashtirishga intilgan buyuk bastakorlar va ijrochilar bo'lgan. Ulardan Mutal Burhonov, Mustafo Bafoev, Ikrom Akbarov, Yanov-Yanovskiy kabi ustozlarni tilga olish mumkin. Ijrochilar orasida esa doirachi Abbos Qosimov o'zbek ritmik madaniyatini butun dunyoga tanitgan, shuningdek, Behzod Abdurrahimov jahon sahnasida o'zbek ijrochilik san'atining eng yorqin vakillaridan biri. Ularning asarlarida sharqona ohangdorlik g'arb musiqasining garmoniya va shakli bilan uyg'unlashgan. Biroq aynan klarnet musiqasida bu yo'nalish deyarli rivojlanmagan. Mening o'z vazifam – ularning g'oyasini davom ettirish va o'zbek madaniyatini butun dunyoga tushunarli tilda, zamonaviy nigoh orqali, klarnet ovozi bilan ifoda etish.

– O‘zbek musiqasi ham jahon musiqa na‘munalari kabi uzoq umr ko‘rishi, dunyo bo‘ylab keng taralishi uchun yana nimalar qilish kerak?

– Bugun biz yaratadigan har bir asar ertangi kunning tarixi. Ammo agar bu meros hujjatlashtirilmasa, yozib olinmasa yoki saqlanmasa, vaqt o‘tishi bilan yo‘qolib ketishi mumkin. Faqat og‘zaki an‘anaga tayanish, afsuski, san‘atning umrini qisqartiradi. O‘zbek musiqasining uzoq umr ko‘rishi va butun dunyoda yangrashini uchun uni nafaqat ijro etish, balki hujjatlashtirish ham zarur, xuddi dunyodagi ko‘plab mamlakatlarda qilinayotgandek. Mening maqsadlarimdan biri — o‘zbek musiqasining professional CD yozuvlarini amalga oshirish. “CD” bu yerda ramziy ma’noda, chunki bugungi kunda jismoniy disklar emas, balki ularning saqlanishi muhim. Bunday yozuvlar arxivlarda, kutubxonalarda va universitetlarda o‘z o‘rnini topadi. Shuningdek, tadqiqot va tahlil ishlari ham nihoyatda muhim. O‘zbek musiqasini yozma tarzda o‘rganish, tushuntirish va boshqalarga yetkazish zarur. Qisqacha aytganda: audio yozuvlar tovushni, ilmiy izlanishlar esa ma‘noni saqlaydi. Ana shu yo‘l bilan o‘zbek musiqasi kelajak avlodlar uchun ham tirik va ilhom manbai bo‘lib qoladi.

Ta’lim faqat musiqa emas, u hayot haqida: oilani, vatanni, o‘z madaniyatingni va musiqangni qadrlashni o‘rgatadi

– “Amerika orzusi” sizni nimalar bilan tobladi?

– Uspenskiyda o‘qiyotgan kezlirimda AQShga o‘qishga borish fikri menga mutlaqo imkonsiz bo‘lib tuyulgan. Orzu qilish ham qiyin edi. Biroq ko‘nglimda bunga nisbatan kichik bir uchqun bo‘lgan ekan. Birinchi marta 2013 yilda bir necha musiqachilarimiz Floridaga o‘qishga ketganini bilganimda hayron bo‘la boshladim: “Bu men uchun ham mumkinmi?” Klarnet haqida bilimim ozligi, zarur bo‘lgan asosiy ko‘nikmalarga ega emasligimni his qildim. So‘ng bu uchun jon-jahdim bilan harakat qila boshladim. Konservatoriyadagi o‘qishim oxiray boshlaganda men ismlarini eshitgan yoki internetdan videolarini topgan taniqli o‘qituvchilar bilan bog‘lanishgaharakat qildim. To‘g‘risini aytсам, o‘shanda o‘zinga juda past baho bergan ekanman. Shu onlarda meni hayratda qoldirishdi: men hurmat qiladigan o‘qituvchilar, jumladan, Jonathan Koler va Robert Spring kabi taniqli musiqachilar qiziqish bildirishdi – menda haqiqatan ham imkoniyat borligini angladim va otni qamchiladim. Biroq qarshimdan to‘siqlar chiqib boshladi, aslida, ular zina edi: ingliz tilini bilmasdim, TOEFL sertifikatini kerak edi. Shimoliy Ayova Universitetidan doktor Amanda MakKendless men bilan qiziqib qoldi. Mendan yana bir bor urinib ko‘rishni taklif qildi. 2017-yil aprel oyida men TOEFL imtihonini qayta topshirdim va bir necha ball yetmadi. Universitet menga ingliz tilini o‘rganish uchun grant so‘radi - CIEP yozgi dasturi. Bu mening yagona imkoniyatim edi. Yakunda ingliz tilida kerakli darajaga erishdim va 2017-yilda magistratura bosqichiga taxminan 66 000 AQSh dollari miqdoridagi grant bilan qabul qilindim.

– Amerikadagi tahsilning qaysi bosqichlarini tamomladingiz? Va umuman, u yerda o'qish qiyin emasmi?

– Klarnet yo'nalishida magistratura darajasini tugatdim, hozir esa doktorantura bosqichining yakuniga yetayapman. “Bu yerda o'qish qiyinmi?” desangiz, “ha, qiyin” deyman. Va bu o'qish O'zbekistondagidan butunlay boshqacha. Men O'zbekiston Davlat konservatoriyasini bitirganman, yillar davomida musiqa maktablarida o'qiganman, lekin bu yerda ta'lim tizimi ham, muhit ham boshqacha. Qiyinchiliklar ko'p – avvalo, til. Keyin esa yangi joy, yangi madaniyat, yangi odamlar, yangi hayot tarzi. Eng og'iri – oiladan uzoqlik. Uyga tezda qaytishning iloji yo'q, yaqinlaringni faqat vaqti-vaqti bilan ko'rasan. Bularning barchasi ta'lim jarayonini bir necha barobar murakkablashtiradi, lekin shu bilan birga seni kuchliroq qiladi. Men bu yerda shuni angladimki, ta'lim faqat musiqa haqida emas, u hayot haqida: oilani, vatanni, o'z madaniyatingni va musiqangni qadrlashni o'rgatadi.

– Hozir nimalar bilan band-siz? Shogirdlar ham yetishtir-yapsizmi?

– Hozir AQShning Ayova shtatida, Ayova universitetida o'qishimni yakunlab, professor assistenti sifatida ishlayapman. Ko'plab shogirdlarim bor. Ular bilan yakka tartibda ham, guruh mashg'ulotlarida ham ishlayman. Dars berish hayotimning muhim qismiga aylangan, talabalarni faqat o'qitishga emas, balki ilhomlantirishga, ularga musiqaga va musiqiy asbobja bo'lgan muhabbatni ulashishga harakat qilaman. Fikrimcha, men uchun bu jarayon vaqtinchalik emas, balki butun umr davom etadigan yo'l. Men uchun eng qizg'in tajribalardan biri bu yakkaxon kontsertlarda chiqish, ayniqsa, ular tez-tez bo'ladigan va turli repertuargaga ega bo'lsa. Doktoranturada o'qish davomida men uchta yakkaxon konsert berdim, asosiy klarnet repertuarini ijro etdim - bu cholg'u uchun asos bo'lgan asarlar. Tez orada to'rtinchi yakkaxon konsertimga tayyorlan-

yapman, u butunlay o'zbek klarnet musiqasiga bag'ishlanadi. Bu loyiha men uchun ayniqsa muhim, chunki men O'zbekistonning boy musiqa merosini jahon hamjamiyatiga taqdim etmoqchiman.

So'nggi vaqtlarda eng yorqin va muvaffaqiyatga erishgan o'zbek kompozitorlaridan biri Nurali Erkaev bilan yaqindan hamkorlik qilyapman. Uning sharofati bilan Sherzod Sobirov, Farrux Akramov kabi boshqa iste'dodli o'zbek kompozitorlari bilan tanishdim. Ayniqsa, jahon darajasidagi o'zbek-tojik bastakori Mustafo Bafojevni alohida ta'kidlab o'tmoqchiman. U bilan uchrashish imkoniga ega bo'ldim. Uning musiqasini ijro etish men uchun katta sharaf. Bu bastakorlarning klarnet uchun yaratgan har bir yangi zamonaviy asarlarini boshqa qit'ada ijro etib kelaman. Ushbu asarlarning premyeralari AQShda, Voxman Resital Hallda (Ayova universiteti) bo'lib o'tadi. Repertuarimga atoqli o'zbek bastakori Anvar Ergashevning mashhur "Sharq kapritchiosi" asarini ham kiritmoqchiman. Disk yozishdan tashqari, AQShda o'zbek repertuari ishtirokida bir qator yakkaxon konsertlar berishni rejalashtirganman. Bu xalqaro tomoshabinlarga o'zbek musiqasi bilan yaqindan tanishish, respublikamizning boy milliy madaniyatini zamonaviy bastakorlar nigohida kashf etish imkonini beradi.

Yiliga 100 dan ortiq konsert berib, dunyo bo'ylab chiqishlar qilishni orzu qilaman

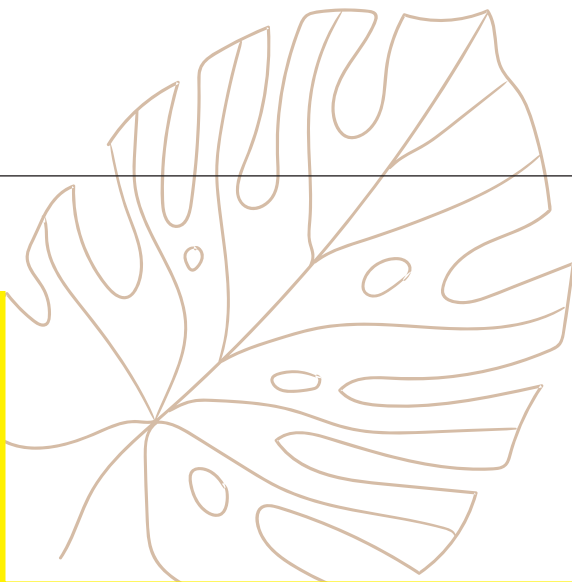
– Shoirning eng oliy maqsadi aksar hollarda she'rlari yozilgan kitoblar qo'lma-qo'l bo'lishi, o'zi esa yana-da balandroq ijod na'munalarini yozishda davom etish bo'ladi. Klarnet ijrochisi, ya'ni sizning eng katta maqsadingiz ro'yobi nimalarda ko'rinadi?

– Savolingiz uchun rahmat. Mening eng katta orzularimdan biri – o'zbek musiqasi butun dunyoda imkon qadar ko'proq yangrashi. Istardimki, bizning asarlarimiz eng nufuzli sahnalarda ijro etilsin va o'zim ham mashhur musiqachilar singari yiliga 100 dan ortiq konsert berib, dunyo bo'ylab chiqishlar qilay. Ishonamanki, shu yo'l bilan ko'plab odamlar bizning madaniyatimizni chuqurroq anglay boshlaydi.

Ikkinchi maqsadim — bu musiqani professional tarzda saqlab qolish, xuddi dunyodagi taniqli san'atkorlar qilgandek: yuqori sifatli CD yozuvlarini amalga oshirish, uni yozma shaklda hujjatlashtirish va bu materiallarni ta'lim hamda madaniy markazlarga yetkazish.

Bu men uchun shunchaki loyiha emas — balki o'zbek musiqasining umrini uzaytirish va uni kelajak avlodlarga yetkazish yo'lidagi xizmatdir.

Otash YASHIN gurunglashdi

ESHAKDA YURSA-DA, HURMATI BALAND!

Muallimning qadri, obro'si haqida juda ko'p va xo'p gapirish mumkin va vaziyat shuni taqazo qilyapti ham axir. Chunki baribir ilmga, uni beminnat ulashuvchi sarbonlarga tobora ehtiyoj sezib bormoqdamiz. Yilda bir – 1-oktabrda xursand bo'ladigan, topgan maoshini avaylab ishlatadigan muallimlarimizning ham aslida qo'sha-qo'sha mashina minishga, villa-yu yaxtalarda yastanib yotishga ming chandon haqi bor. Unaqa o'qituvchilar ham bor dersiz. Inkor qilmayman. Shunaqalari ham borki – talabalarining cho'ntagidan kun ko'radigan, arzimagan chaqaga baho qo'yib beradiganlari bu doiradan tashqarida. Maktabga olib boruvchi 6 kilometr tog' yo'lini eshak jonivorda bosib o'tadigan, 1-1,5 metr qor yoqqanda o'quvchilarning uyigacha borib dars beradigan bir o'qituvchi haqida sizga so'zlab bermoqchiman. Muallim desa, nuqul shu inson ko'zimga ko'rinaveradi.

Abdusalom Isoyev Surxon-daryoning Boysunida, uzoq tog'li qishloq – Nazariydagi 44-maktabda 25 yildan beri matematika fanidan dars berib keladi. Suhbatini olganimda, u bu taxlit umrguzaronligidan sira nolimadi. To'g'ri, qishloqning belni bukadigan tashvishi har qanday odamning sillasini quritadi. Lekin shunda ham o'zing sevgan kasb bilan shug'ullanish jismingni ezayotgan dardlardan xalos qilishi bor gap ekan. Tog' o'ngirlari-yu tepaliklarida bir amallab piyoda yursa bo'ladi. Tog'da o'sayotgan yosh-u yalang, ko'pchilik o'quvchilar uchun bu unchalik og'ir yumush emasdek. Ammo yoshi kattalar charchab qoladi. Hozir qishloqda eshak bilan darsga qatnaydigan to'rt-besh muallim bor. "Yosh o'tgan sayin, shunga majbur bo'larkan odam", – deydi bir kam ellikka kirgan Abdusalom aka yo'l charchog'i bilan dars o'tish qiyinligiga urg'u berarkan. U sahar turib eshakni "kiyintiradi", to'qim soladi, ustidan toza ko'rpacha, uzangi tashlaydi (uzangiga ilingan oyoq tolmaydi). Nonushtadan so'ng ish kiyimlarini kiyib, eshakka minadi va chayqala-chayqala

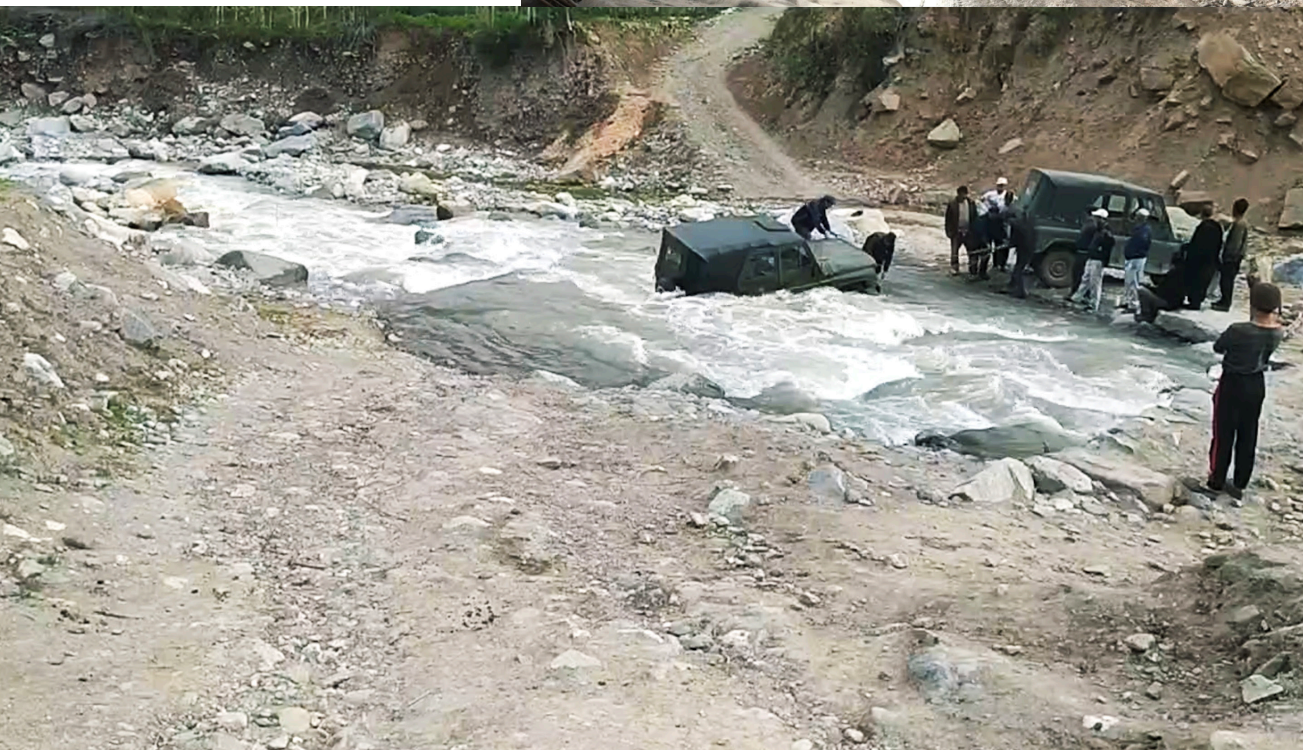

**Uyda ham
ish ko'p
– o'tin
chopadi,
yong'oq
teradi.**

maktab tomon yo'l yuradi. Eshak maktab darvozasi oldida qoladi: ko'chadagi o't-o'lanni ermak qilsa ham, dars tugaguncha qorni to'q-da jonivorning. O'quvchilarning eshak bilan deyarli ishi yo'q, ustozining eshakda yurgani ularga ajabtovur ko'rinmaydi. "O'qituvchi eshak minib yurganiga o'quvchilarimiz umuman kulmaydi. Darsda qanday hurmat qilishsa, eshakda yurganimizda ham hurmatimiz yo'qolmaydi. Umuman, qishloqda obro'miz baland", – deydi muallim.

Biz hamroh bo'lgan kun hisobida Abdusalom akaning maktabda uch soat darsi bor ekan. Bir qator o'quvchilari matematika olimpiadalarida qatnashyapti. U qishloq bolalari yaxshi o'qib, olimpiadalarda yuqori o'rinlarni olib, test imtihonlarida qiynalmay, grantda o'qishini xohlaydi. Buning uchun qo'lidan kelganini qilyapti. Muallim tushdan keyin uyga qaytadi. Uyda ham ish ko'p – o'tin chopadi, yong'oq teradi,

**Hammasi oddiy,
sodda, samimiy.
Havo ham toza,
ko'ngillar ham**

mollarga qaraydi... Qishloqda bekorchiman degan odam ham qandaydir yumush bilan andarmon. Buyog'iga qish ham yaqin, taraddud ko'rish kerak.

Abdusalom akaning uyi Gulibog' ko'chasida joylashgan. Bu ko'cha to'g'ri maktabga olib boradi, yo'l-yo'lakay qishloq oralab oquvchi Shotut daryosini kesib o'tadi. Kuz boshida bu suvlikni kechib o'tish qiyin emas, ammo bahorda, mart-aprel oylarida bu yerdan o'tish amrimahol. Har ko'klamda daryo toshadi, ko'prikni esa sel olib ketadi. Suvning shashti pasayib, yangi ko'prik solinmagunicha qishloq muallimlari, xususan, Abdusalom aka ham uyma-uy yurib dars

berishga majbur. Qishda boshqa muammo – qalin qor yo'llarni ko'mib tashlaydi. Maktab ishchilari, farroshlar, muallimlar shunda ham bo'sh kelmaydi – 80 ga yaqin o'quvchi maktabga borib-keladigan bu yo'lni kurab, qordan tozalaydi.

Abdusalom muallimni shaharning sehri bilan aldolmaysiz. U shu tog'da tug'ilgan, unga shu yerlar qadrlil. Biror yumush bilan tuman markaziga tushsa ham tezroq uyga qaytishni, zimmasidagi o'qituvchilik vazifasini sidqidildan bajarishni o'ylaydi. Buning uchun unga qadrdon eshagining ko'magi bo'lsa bas.

“Otam muallimlik qilgan, o'zim ham kichkina-ligimdan bu kasbga qiziqib qolgandim. Farzandlarim ham ilmga muhabbat qo'ygan, izimdan kelishyapti. Bundan faqat va faqat xursand bo'lishim mumkin”, – deydi Abdusalom aka. U yashaydigan hovli ham odmigina, 3-4 xonali uy, kichik dahliz, yonboshida tandirxona, o'choq, oshxona. Atrofda anvoyi gullar ochilgan, parrandalar ham rizqini terib yuribdi. Bu yerdagi fayzni hech yerdan topolmaysan kishi. Kamiga shundoq eshikdan ko'chaga yuzlansang, seni boshi ko'kka tutash tog' o'z bag'riga chulg'ab olganini ko'rasan. Hammasi oddiy, sodda, samimiy. Havo ham toza, ko'ngillar ham.

Kasbga fidoyilik degani shuncha bo'lar?! Muallimning qadrini bilgan biladi, ko'ngli ravshan inson, albatta, hurmatini o'rniga qo'yadi. Abdusalom akadek o'qituvchilar ko'paysa, ilmi, amali va mehnatkashligi bilan yosh avlodni ruhlantirsa, yuksaltirsa, elning murodi hosil bo'lg'usi! Bayramingiz muborak, aziz muallimlar!

**Qishda 1,5 metr
qor yog'adi,
muallimlar
o'quvchilarga
yo'l ochadi**

Bobur RUSTAMOV

82

O'ZBEKISTON TALABASI

Nasr javonidan

**JAVLON
JOVLIEV**

**BUXORO;
BUXORO;
BUXORO...**

O'

O'sha yili qish juda sovuq kelgan ekan-da! Es-es bilan, birga o'ynaydigan serkiprik afg'on bolalarining kipriklari bir-biriga yopishib, qirov tushganday oqarib qolardi. Xuddi hozirgi qorbobolarning yasama kipriklari eslatardi. Men afg'on bolalari bilan tez til topishib ketganman. Garchand ular mendan bo'ychan, buning ustiga, bir-ikki yosh katta bo'lishsa ham. Singlim Oyshabibi esa uydan chiqmasdi. Uyda otam buxorocho tancha qurgandi. Shuning atrofida turli latta-puttalardan nimadir tikib o'ynaganlari esimda... Onam esa kun-u tun akam bilan ovora. Akam zotiljam bilan og'rigani uchun bizni yoniga qo'yishmasdi. Singlim Oyshabibi bilan deraza darchasidan cho'pday ozib ketgan, rangpar, ko'zlari kirtayib, so'lg'in boquvchi akamga soatlab tikilib turardik. U ham bizni ko'rib "yaxshiman" degan ma'noda qoqshol qo'llarini ko'tarib silkiib qo'yardi. Tez orada akam tuzalib, chopqillab ketishiga shubha qilmasdik.

Otam bozorda hammollik qilardi. U goh-goh oppoq, mayin bir shirinlik olib kelgani esimda. Juda mazali, tilda erib ketardi. Uning nomini hozirgacha aniq bilmayman. Ammo onam birinchi marta shirinlikni ko'rganda yig'lab yuborgandi. Shunda u paytlari Oysha onamning tizzalariga o'tirib, jajji qo'llari bilan yuzlarini silar, ko'zyoshlarini artib qo'yardi.

– Nega yig'laysiz?

– Buxoroni eslatdi, qizim.

O'sha paytlarda eng ko'p eshitgan so'zim Buxoro edi. Buxoro, Buxoro, Buxoro... Xayolimda bu joy osmonlarda, oppoq bulutlar orasidagi yaltiroq toshlardan qurilgan saroy, dunyodagi barcha ertaklarning tugaydigan manzili edi. Buxoroda tug'ilgan bo'lsam ham, esimni Qobul yaqinidagi qishloqda taniganman... Shu yerda otam safar pullarini qaysidir qallobga boy bergan-u, biz kambag'allik ko'chasiga irg'itilganmiz.

Eng yomoni – akam kasal bo'lib qolgan edi. Men uning sog'lom paytini qanchalik eslashga urinmay, eslolmayman. Faqat bir kuni u yo'talgancha (o'sha payt ham ozib-to'zib ketgan edi) uyimizdan chiqib ketgani yodimda. U ishga ketayotib, bizni o'pib qo'ygandi. U o'sha paytlarda ancha ulug' odamdek ko'rinar, onam ham, otam ham unga ishonardi.

Onam akamning oldidan beri kelmasdi. Unga ko'p suyuqlik ichirar, terlarini artar, oyoq-qollarini uqalardi. U bizga, akangning kasali yuqumli, deb uqtirardi-yu, o'zi uning yuz-ko'zlaridan bosib-bosib o'pard. Onam ham yosh, o'sha paytlar bor bo'lsa, o'ttizdan endigina sakragan juvon edi. Qop-qora sochlari uzun, qoshlari qalin, ko'zlari mehr bilan boquvchi, oppoq yuzlarida kulgichi bor buxorolik ayol edi. Men bilan Oysha onamga, akam esa ko'proq otamga o'xshardi. Uning ko'zlari mallatoblighi esimda. Biz Hoji Ahmad degan savdogarning ikki xonali pastqam uyida ijara turardik. U ham bizni qo'llagan. Ayniqsa, akamga davo bo'ladigan tanqis mevalarni bir yoqlardan toptirib kelardi.

Ammo akam qishdan chiqmadi. Bizni u bilan xayrlashgani ham qo'yishmadi. Onamning o'kirib-o'kirib yig'laganini eshitib, bir burchakda qunishib o'tirardik. Men u paytlarda o'lim, o'lish so'zlarini eshitgandim-u, uning tag zamirini tushunib yetmagandim. Men akam o'ladi-yu, biz sog'inganda qaytib keladi, deb o'ylardim. Bir hafta o'tdi, bir yil ham o'tdi, ammo u qaytib kelmadi. Bir kuni onam choponimizni kiydirib (o'ziniki juda yupun edi) akamning oldiga olib bordi. Biz akamizni ko'ramiz deb quvnar, osmonlarga uchardik. O'sha kuni atrofni qalin tuman qoplagan bo'lib, o'z kavushlarimizni ham aniq-tiniq ko'rmasdik. Osmondan bir nimalar yog'ar, ammo choponimiz nam bo'lmasdi. Keyin ko'z oldimizda do'ppaygan tuproqlar paydo bo'ldi. Turtinib-surtinib keta boshladik. Nihoyat, onam to'xtadi. Ko'zlarini bo'rtib turgan, yon atrofiga qalin yog'ochlar qo'yilgan qora tuproqdan uzmasdi.

– Bu yerda akang yotibdi, – dedi onam.

– Qani-qani? – dedik biz akamnimas, tuproq uyumini ko'rib, xayolimda hozir tuproq ko'tariladi-yu, ichidan akam, usti-boshi chang bo'lib chiqib keladiganday edi.

– Akam sovuq yemaydimi? – dedi Oysha.

– Yo'q! U issiqda yotibdi, – dedi onam va ho'ngrab yig'lab yubordi.

– Qo'rqayman, – dedi Oysha.

Onam Oyshaning bu gapidan keyin yig'lamadi, ammo ancha vaqtgacha onamning yelkalari uchib turdi, hansirashi bosilmadi.

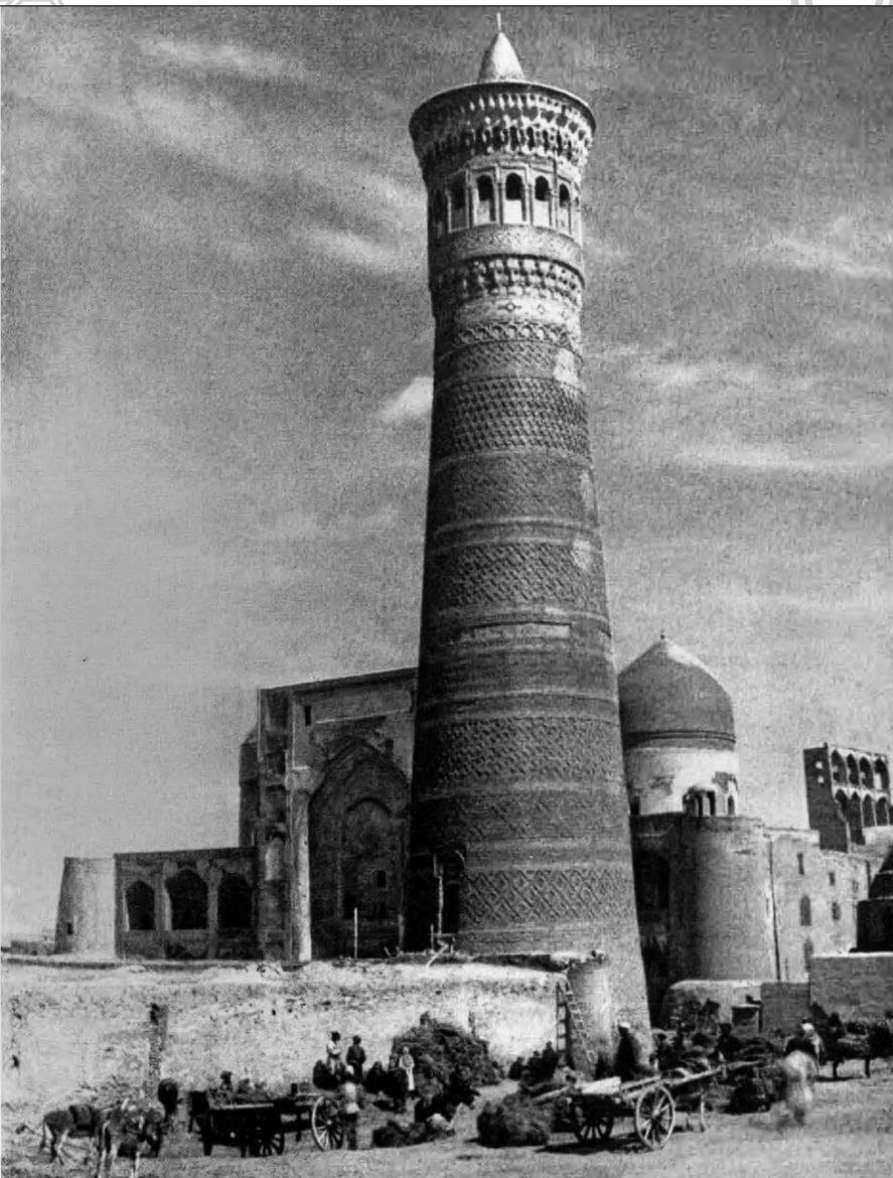
Biz ham yig'ladik. Men o'sha paytlar besh-olti yoshlarda edim. Akam o'lib, men – katta farzand bo'lib qolgandim. Ammo onamni qanday ovutishni bilmas, ko'z yoshimni tiyolmasdim.

Bu ko'zyoshlari hech qachon esimdan chiqqan emas!!!

Eh, Onajonim!

Onamning kulgilaridan ko'ra, yig'isini ko'p eslayman... U ancha navqiron bo'lsa ham, sochlariga oq tushgan, negadir umuman kulmasdi. Akam o'lganidan keyin butunlay tund ayolga aylandi.

Otam tun-u kun ishlab, qornimiz zo'rg'a to'yadigan taom olib kelardi. Oyoqlari og'rib, oqsab yurar, qo'llari yorilib, irib ketganlari esimda.

Qishlar o'taverdi, bahorlar o'taverdi, ammo onamning ko'zyoshlari ado bo'lmadi. Hovlimizdagi o'rik gulladi. Onam buni ko'rib yana yig'ladi.

– Ona, nega yig'laysiz?

– Buxoroni sog'indim, – dedi Onam.

Aytishlaricha, bobomiz – onamning otalari Buxorodagi eng boy odamlardan bo'lgan. Onam o'sha farovonlikda o'tgan kunlarni juda qo'msab eslar, eslab yana...

– Uyimga ketgim kelyapti! Uyimga!..

– Buxoro qanday joy o'zi? Nega buncha yig'layverasiz? Ayting, ona... Buxoro qanday joy o'zi?

– Yig'lamaydigan joy, bolam, yig'lamaydigan...

Har kuni shu ahvol edi. Biron kun yo'q ediki, onam Buxoro uchun, bevaqt o'lgan akam uchun yig'lamagan bo'lsa! Yig'laganda ham ezilib, ko'zlari yoshga qorilib, ho'ngrab-ho'ngrab yig'lardi. Buxorodagi qarindoshlari, katta bog' hovllilarini eslardi...

Onamning eslab azoblanmasligi uchun Buxorodan olib kelgan hamma narsalarni yashirib tashlardim. Hatto yarim oy shaklidagi taxta tarog'ini ham. Ammo bu harakatimining hech foydasi tegmadi. Onamga hamma narsa Buxoroni eslatar, osmonda uchib o'tgan qaldirg'och ham, musichaning ahmoqona "ku-ku"lashlari ham, afg'on shamolining ko'pirishi ham Buxoroni yodga solar va onam bechora yig'layverardi.

Bu g'amlar navnihol onamni ado qildi. Otam uni chalg'isin dedimi, ishga qo'ydi. Uy ichidagi yumushlarini men qiladigan bo'ldim. Ammo bir qora kunda ip-gazlama to'qiydigan zavoddan onamning o'ligini olib kelishdi. Onam ham sil bo'lgan ekan...

Bizga onam bilan xayrlashishga hech kim to'sqinlik qilolmadi. Men onamning yuzlarini o'payotganimda, Oysha uning sovib ulgurgan pinjiga yotib olgandi. U onamning qo'llarini silar, uni hech kimga bermayman deb bo'zlardi. Onam uyg'onsa, meni o'pib qo'yadi, derdi. Men singlimni ko'rganim sayin o'kirib-o'kirib yig'lagim kelar, ammo otamni o'ylab o'zimni bosardim. Oysha onamning qo'ynidan chiqishni istamay, "menga onamni tiriltirib ber", deganday iltijoli termilib turardi.

– Onam qachon turadi?
– Keyinroq, Oysha! Sen narigi uyga bor!

– Qachon turasiz, ona, gapiring, gapiring! – deya onamning oppoq yuzlariga jajji lablarini bosardi.

Onam juda go'zal bo'lib yotardi. Buxoroning go'zali, parisi...

Oysha o'lim nimaligini sezib tur-sa-da, buni tan olgisi kelmasdi. Oy-shani onamning bag'ridan yulib olish-ganida, u shunaqangi chirilladiki, bu ovoz ko'ksimga eng dahshatli, eng alamli, eng dardli azob bo'lib, qo'zg'almas qoziqdek qoqilib qoldi.

Joyingiz jannatdan bo'lsin, Ona-
jon!!!

Dunyoda nima ko'p – kasal ko'p, dunyoda nima ko'p – balo ko'p. Qadamda duch keladi, qadamdan ushlaydi. Ayniqsa, bevatan bo'lsang, musofir bo'lsang, balolar qadam olishingni poylab ham turmay bosib kelaverarkan... Ammo ne bo'lganda ham, biz akam uchun, onam uchun yashashimiz, nafas olishimiz kerak edi.

O'sha qora kunlarda biz o'zimiz uchun bir taskin topdik. Bu taskin bizni onamning ortidan qora yerga kirib ketmaslikka undardi. Bu oliy taskin Buxoro degan so'z edi.

Otam onamning joylarini Jannat-dan tilardi, biz Oysha bilan onam-ni-ning joyi Buxoro bo'lsin, deb duo qilardik... Chunki o'sha paytlarda men uchun eng yorug', eng tiniq, eng tinch joy Buxoro edi... Oysha menga quvlik qilib savol berib qolardi:

– Onam Buxoroga ketgan bo'lsa, qachon keladi, aka?

– Buxoroga borgan odam kel-maydi. U osmonlarda, bulutlar orasida, uylari oltindan, yegani asal, holva, shashlik!

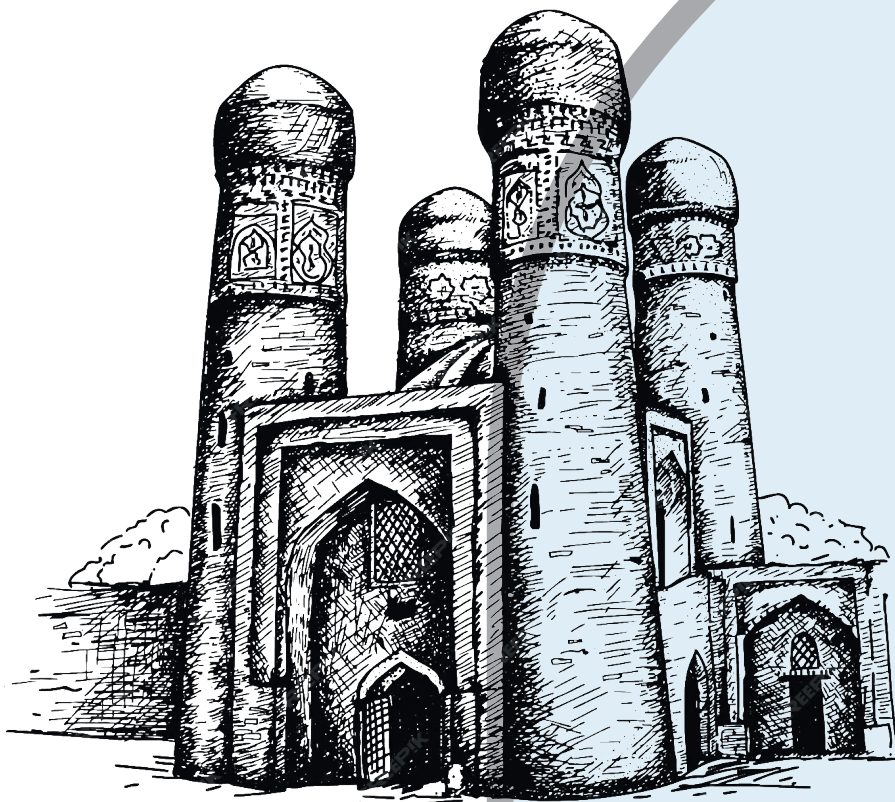
– Nimaga onam bilan akam bizni tashlab ketdi? Buxoroda bizga joy yo'qmi? U yerda nima bor o'zi?

– Vatan bor.

– Kim?

– Vatan.

– Kim u?

– Men uni bilmayman. Otam biladi, onam, akam, biladi. Uni taniydi. U Buxoroda yashasa kerak...

– Bo'lmasa, biz ham ketaylik Buxo-roga... Ketaylik!

– Hozir ketolmaymiz.

– Nimaga?

– Otam qo'ymaydi. Lekin, albatta, bir kun ketamiz.

– Yo'q! Bugun ketamiz, bugun, aka...

Shundan so'ng Oysha har kuni "Buxo-roga ketamiz", deb turib oladigan bo'ldi. U har safar xarxasha boshlaganida otam ham ko'ziga yosh olib, ezilib-ezilib titrardi. Padarimning yig'layotganini ko'rib, men birinchi marta ishga chi-qishim kerakligini anglaganman. O'sha paytlar yetti-sakkiz yoshli bolakay edim. Musofirlik odamni tez o'stiradi, tez katta qiladi.

Maktabni tashlab, akam bir paytlar ishlagan zavodga ishga kirib oldim. Otam u yerda ishlashimni xohlamasdi. Chunki paxta zavodida bolalar shafqatsizlik bilan ishlatilar, ish uchun esa ularga arzimagan chaqa-tanga berilardi. Ammo shu pullarsiz Buxoroga qaytib bo'lmashligini bilardim.

Beton devor bilan o'ralgan zavod ichida ulkan stanoklar guvillab aylanar, ular tonnalab paxtani yutib yuborar, biz barini ko'rib turardig-u, paxtaga qo'shib bizlarni ham ezib, o'lim tomon tortib ketayotganini bilmasdik. Tinmay ishlar, ishlar va yana ishlaverardik.

Zavodning egasi biz tomonga qadam ham bosmasdi. Uni faqat uzoqdan ko'radik. Bir kuni uning iti sex darvozasi yonida paydo bo'lib, taqqa to'xtab qoldi. Oppoq junlari taroq bilan taralganday hilpirardi. Itdan qandaydir atirning hidi kelardi. Negadir barcha bolalar ishni unutib, darvoza oldida turgan itga qarab qolgandi. Biz itni, it esa isqirt bolalarni tomosha qilmoqda edi. Tolalar chiyalashib, tiqilib, stanoklar azobdan chiyillab yuborganda ham biz itdan ko'z uzmadik. Yuz-ko'zimizdan bizni tanib bo'lmaz, faqat qorachiq-larimizgina tirik odam ekanligimizni bildirib nur sochib turardi. Shu so'lg'in va umidsiz nigohlar bilan oppoq bo'yniga kumush medalyon bog'langan ko'ppakka bolalarcha beg'uborlik bilan tikilib, isqirt xona va amlarni bir dam esdan chiqarib, baxtli bolalar kabi o'y surishni istab qolgandik. Ko'ppak qonday qizil tilini osiltirgan-cha, kirsammi-yo'qmi, deganday ikkilanib turardi. Oxiri, u burilib, ko'm-ko'k maysa qoplangan xiyobon tomon chopib ketdi. Bizdan jirkandi, shekilli...

Men bu yerda to'qqiz oy ishladim. To'qqiz oy ichida 14 bola ishdan ketdi. Bilardikki, ular nafaqat ishdan, balki bu yorug' olamdan ham ketishgandi.

Bu yerda ko'p ishlashning oxiri sil, sil esa meni akam va onamning oldiga olib ketishini bilardim. Shuning uchun ingliz tilini o'rganishni va tozaroq bo'limga o'tishni istardim. U yerda oylik ham, ish ham durust edi. Buning uchun inglizcha oddiy so'zlarni bilishning o'zi kifoya. Kechalari uxlamay ingliz tilidagi barcha harflarni yod oldim. Keyin duch kelgan gazetalarni o'qiy boshladim. Buni ko'pchilikka bildirmasdim. Chunki bolalarning ko'pi o'ta mutaassib fikrlar bilan ulg'aygan, g'ayridinlarning tilini o'rganishni istashmas, buni makruhlik, dindand qaytish deb bilishardi. Buning uchun sil bo'lib, o'lib ketishga ham tayyor edilar. Men ingliz tilini o'lmaslik uchun o'rgandim. Bunday holda til o'rganish oson kechadi, ustozning ham keragi yo'q.

Bir oylar o'tib tanlovda qatnashdim va yaxshi ball to'pladim. Meni itxonaga, xo'jayinning itiga mas'ul qilib qo'yishdi. Men endi uyga kam borar, itxona yonida uxlardim. Yoz kunlari osmonda chiqqan to'lin oy yorug'ida

bir paytlar oshxona qoshidan topib olgan Jek Londonning "Martin Iden" romanini o'qib o'tirardim. Keyin hisoblasam, bu kitobni 68 marta o'qib chiqqan ekanman. Bu kitob menga nafaqat ingliz tilini o'rganishimga, balki matonatli, chidamli, kuchli bo'lishimga ham sababchi... Men bu kitobni o'qir ekanman o'zimni itxona qoshida, betonga to'shalgan sholcha ustida emas, keng va yorqin okeanda baxt tomon suzib ketayotgan ulkan kemadagi qudratli va erkin inson sifatida his qilardim. Bu mening ahvolimdagi bolalar uchun juda qimmatli tuyg'u.

Adabiyot menga kuchli bo'lishni o'rgatgani uchun men undan doim qarzdorman. Hozir ham.

Xo'jayin har safar it bilan sayrga chiqqanida menga chaqa-tanga tuhfa qilar, bu esa bir oyga borib oyligim barobarida pul yig'ili-shi uchun qo'r bo'lardi. Buning yarmini takabbur va o'lguday qo'pol ish boshqaruvchisi olib qo'yar, qolganini otamga berardim. Pullar Oyshabibi singlimning o'qishiga sarflanardi.

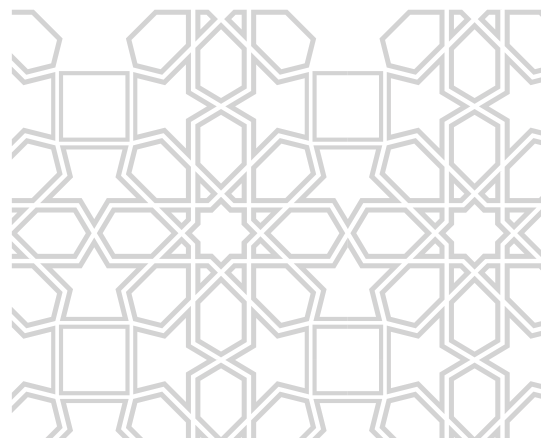
Bir kuni xo'jayin Jek Londonning kitobini ovoz chiqarib o'qiyotganimni ko'rib qoldi. U oldimga kelib, hayron bo'lib menga qarab turdi. Aynan o'sha mahal qorindor, yuzlari shishmol ish boshqaruvchi kirib keldi.

U menga: “Xo‘jayin ingliz tilini buzib gapiradiganlarni juda yomon ko‘radi, og‘zingdan bir og‘iz so‘z chiqmasin”, deb tayinlagandi. Mening inglizcha gapirib qo‘yganimni bilib ish boshqaruvchi shunchalik qahrli qaradiki, itning qoziq tishlarida titilib ketadigan kolbasadek yanchilib ketay dedim. Chunki uning bolalarni vahshiylarcha qiynashini hamma bilardi.

Xo‘jayin menga kulib qaradi. Ammo undan hamma narsani kutish mumkin edi. Aybi qidirilgan odamning har qadamida gunoh.

Ey... musofirlikda ulg‘aygan men kabi bolalar uchun bunday xo‘rliklar birinchisi emasdi. Shuning uchun qo‘rquv, hadiksirash, hammadan o‘zimni past tutish kabi o‘ylar, xohlamasam ham, bo‘yim bilan birga yuragimda o‘sib borardi. Chunki men bevatan, quloq (O‘tgan asrning 1929-1933-yillarida mustabid sho‘ro tuzumi yer egalari, boy, o‘rtahol dehqon va chorvadorlarni “quloq – mush-tumzo‘r” nomi ostida sinf sifatida tugatish siyosatini olib borgan) qilingan oilaning farzandi edim. Buni afg‘onlar ham, inglizlar ham, dunyodagi barcha odamlar ham yaxshi bilishiga ishonchim komil edi. Ular mening musofir ekanligimni peshonamga qarabgina emas, uzoqdan soyamni ko‘rish bilan bilar va xo‘rlashga arziydigan odam paydo bo‘lganidan suyuni-shadi deb o‘ylardim.

– Inglizcha ravon o'qirkansan! Qayerda o'rgangansan? –

Men savolga javob beraymi yo'qmi, deb ish boshqaruvchiga qaradim. U hamon ko'zlarimga qahr bilan tikilib turardi. Dovdiraganimdan foydalanib, o'zi javob berdi.

– U qayerdan ham bilardi, janob! Bu bir kelgindi bo'lsa...

– Yo'q, biladi! Bilasan-a?

– Yo'q-yo'q!

– E-e, sayrab turib, til bilmayman, deyishingni qara! Qiziq-ku! Yur-chi, men bilan.

Men umrimda bunday hashamdor uyga kirmagandim. Og'zim lang ochilib qoldi. Uyga kirishim bilan atirgul hidiga o'xshash bir shirin ifor dimog'imga urildi. Kir oyog'im bilan uning oppoq eroniy gilamlarini bosaymi-yo'qmi deb, ikkilanib turib qoldim. Xo'jayin mening bilagimdan ushlab, uyga imladi. Ichka-ridagi oppoq haykallar, chiroyli vazalar, shohona surat-larga mahliyo bo'lib, gandaraklab, boshim aylanib ketdi. Ruflarning xonadoniga birinchi qadam qo'yg'an Mar-tin Iden holiga tushgandim, go'yo.

Men shunda o'zimning yamalgan, yirtiq egnimga qaradim, uyaldim. Buni sezgan, xo'jayin uy xizmatchisini chaqirib, meni yuvintirishni buyurdi. Xizmatchi menga qovog'ini emas, oppoq tishlarini ko'rsatib tabassum qildi. Van-naxonaga olib kirib, hamma joyimga oppoq qorga o'xshash narsa ishqab tashladi. Butun tanam yay-ragani rost. Ammo hamon qo'rqr, u meni yuvin-tirib, keyin o'ldirmoqchimi, deb ham o'ylardim. Cho'milib bo'lgach menga yangi kiyim berishdi. Bu kiyimda men butunlay boshqa bolaga aylan-ganday edim. Shohona liboslarni kiyib, yayrab ketdim. O'limni o'ylamay qo'ydim.

Janob meni kutib turgan ekan, ikkinchi qavatga boshladi. Uning ortidan boryapman-u, vujudimni yana qo'rquv qopladi. Boya meni cho'mil-tirgan odam ham ko'zimga shubhali ko'rinib ketdi. Ammo janob ikkinchi qavatdagi taxtali eshikni ochganda hayratdan toshga aylandim. U yerdagi kitoblar mening hayrat olamimga sig'masdi. Men kitoblarni ko'zdan kechirarkanman, hayotimdan o'lim ham, qo'rquv, ochlik, ishsizlik ham – bari-

bari lahza ichida yo'qoldi. Onam esimga tushib ketdi. Faqat u mening baxtiyorligimni sezib, ko'rib turganday edi.

Xo'jayin istalgan vaqtda bu yerdan kitob olishim mumkinligini aytdi. Keyin joyiga qo'yib qo'ysam bo'lgani ekan. Bor-yo'g'i sharti shu!

Men endi har kuni, bo'sh vaqtim bo'ldi degun-cha kitob o'qir, gazetalarni varaqlardim. U yerda men tushunmaydigan tillardagi kitoblar bisyor edi. Men o'zbek, fors, afg'on va ingliz tillarida yozilgan kitoblarni o'qir, ammo ko'piga tushun-masdim. Bu mutolaalar meni ish boshqaruvchi-ning zug'umidan ham qutqardi. U mening kitob o'qib o'tirganimni ko'rganida, ko'rmaslikka olib o'tib ketadigan bo'ldi.

Men tinmay kitob o'qirdim. Tibbiyot, biznes, tarixga oid kitoblarning jinnisiga aylandim. Psixologiyaga muhabbat qo'ydim. Shunday qilib, itboqar bo'lib ishlagan olti yilim hayotim poyde-vorini ilm bilan ko'tarishga imkon berdi. Bu orada otam Oyshani kuyovga uzatdi. Singlim hali yosh edi. Ammo kuyov Buxorodan kelgan, biz kabi o'zbek oilasi bo'lgani uchun otam sovchilarga yo'q deyolmadi. Kuyovning yoshi singlimdan 12, mendan 10 yosh katta edi. Yigit ko'p yillar buxo-rolik qiz axtarib, uylanmay yurgan ekan. Kuyov-ning yoshi katta bo'lsa ham, davralarda mendan yuqoriga chiqmay o'tirardi. Ular ko'p o'tmay Oy-shani olib Turkiyaga ko'chib ketishdi. Men bata-mom yolg'izlanib qoldim!

Shu yili xo'jayin Angliyaga ketadigan bo'ldi. U meni ham o'zi bilan olib ketmoqchi edi. Ammo baxtsiz hodisa yuz berib, sexga o't ketdi. Ish bosh-qaruvchi ham, xo'jayin ham, uning iti ham halok bo'ldi. U yerda ishlaydiganlardan 38 ta bola tirik qoldi, xolos.

Bu fojiadan keyin bu yerda qololmasligimni bildim. Qanday qilib bo'lsa ham, Yevropaga ketish uchun yo'l qidira boshladim. Tilni yaxshi bilganim uchun meni bir ovropalik savdogar ishga oldi. U gazlama savdosi bilan shug'ullanar, gazlama orasiga esa turli og'ularni joylab Eronga, u yerdan Yevropaga o'tkazardi. O'ta past odam bo'lib, arzimagan pul evaziga meni eshakdek ishlatardi. Uning firmasi orqali chetga chiqish mumkin ekanligi uchungina, tishimni-tishimga qo'yib, qulay vaqt kelishini kutib yurdim. U kechasi bilan uxlamay hisob-kitob qilishga majbur qilar, buning uchun oyiga 25 dollar berardi, xolos.

Men kutgan vaqt bir yildan so'ng keldi. U payt men 18 yoshda edim. Savdogarning eronlik xotini tug'adigan bo'lib, Yevropaga meni jo'natadigan bo'ldi. Chunki men hisob-kitobga uning o'zidan ham pishiqroq edim.

Shunday qilib, yo'lga otlandim.

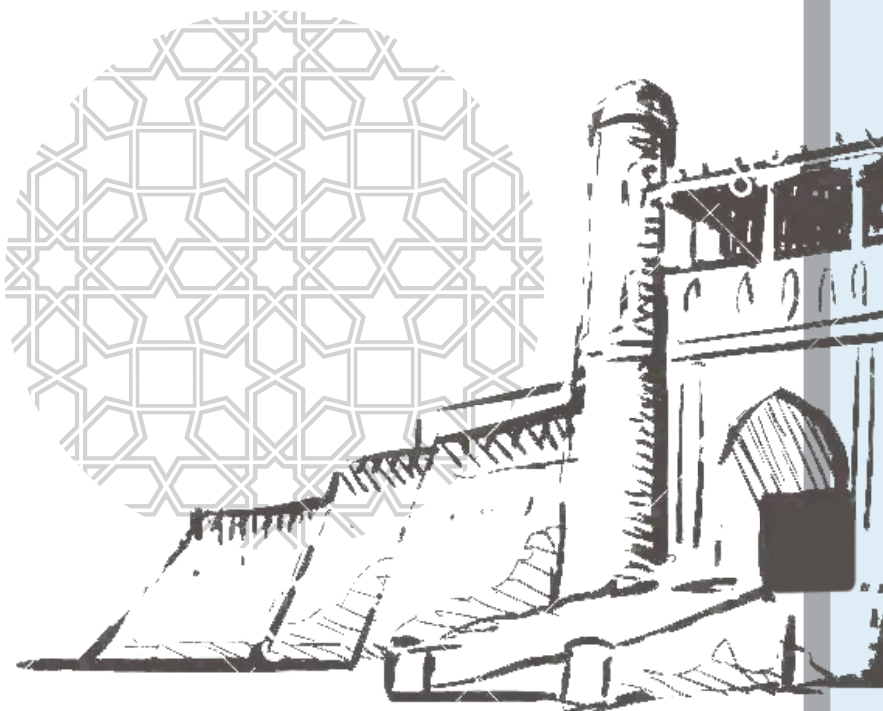
Turkiyaga yetib borgach, uning gazlama orasidagi barcha og'ularini balchiqqa uloqtirdim, so'ngra qimmat gazlamalarni sotib, Italiyaga, u yerda ozroq ishlagach, ancha yo'l bosib Angliyaga yetib bordik. U yerda ikki oy turib, AQShga kemada jo'nadim.

AQShga kirib kelganimda tushlik qilishga ham pulim yo'q edi. O'lgunday och edim. Necha kunlar plakatlariga to'la ko'chalarda ish qidirib, itday izg'ib yurdim. Qahraton sovuq, muttasil ochlik va uyqusizlikdan ko'zlarim qizarib, yuzlarim

ko'karib, g'alati donachalar bosib ketdi. O'sha kunlarning birida Xudoyimning o'zi meni kekxa Richerga duch qildi. U mening tovuqday hamma yoqqa sochib, betartib axlat titishimni ko'rib, jahli chiqdi. Kekxa Richer menga bu "soha"ning ham o'ziga xos sirlari borligini aytib, qaysi xaltani ochishni-yu, qaysilariga umuman tegmaslikni, bu befoyda ekanligini o'rgatdi. Uysizligimni bilib, kulbasidan joy berdi. Kekxa Richerning na xotini, na bolalari bor edi. Ichkilik tufayli yaqinlari uni tashlab ketishgan. U tuni bilan ichar, ho'ngrab yig'lardi. Ammo tongda tetik turar, hech nima bo'lmaganday men bilan birga "ishga" o'tlanardi. Biz kun bo'yi axlat idishlarni titib, kechasi ancha-muncha "boyib" kulbaga qaytardik. Ammo tonglarning birida kekxa Richer uyg'onmadi. Qabr toshiga o'zi vasiyat qilgan: "Kekxa Richer sizlarni juda yaxshi ko'radi" – degan so'zlarni yozdirib qo'ydim. Kekxa Rechir qachonlardir xotini yo farzandlari uni axtarib kelishiga ishonardi.

Shundan so'ng bor pullarimni yig'ib, kekxa Richerdan meros qolgan kulbani ham sotib, o'z savdo ishlarimni boshladim. Ammo raqobatchilar meni "yanchib" tashlashdi. Olti oy o'tmasdan bankrot bo'ldim, bu ham yetmaganday, ham uysiz, ham bir chaqasiz qoldim. Biroq xorlik ustun kelgan kunlarda ham orzularimni o'ldirmadim, ularni asrab-avayladim, kurashdim. Otam bu payt Oyshalarning Istanbuldagi uyiga ko'chib bordi.

Keyinchalik ochgan sexim hali bir yoshga to'lmasidan bankrotga uchradi. Banklar qarzini so'rab qo'ymasdi. Men eski ishimning azasini tutmay, yangi ish boshlar, biri bo'lmasa, biri meni boy qilishiga ishonardim. Eng oxiri, reklama qog'ozlar ishlab chiqaradigan kichkina tipografiya ochdim. U ham besh oydan so'ng kasodga uchradi. Men xatolarim ustida qattiq ishladim. O'qigan kitoblarimdan olgan xulosalarimni amalda qo'lladim.

Men yana reklama qog'ozlari bilan shug'ullana boshladim. Asta-sekin mijozlarim soni ortib bordi. Men esa tun-u kun mehnat qilar, ishxonada uxlab, shu yerda tamaddi qilardim. Va nihoyat, men birinchi marta o'zimning korxonam uchun ishchi yolladim – ular Hindiston va Xitoydan kelgan talaba yigitlar edi. Biz uchalamiz tinmay mehnat qilib, haftasiga 50 dollar oladigan ishimizni, haftasiga 50 ming dollar oladigan katta firmaga aylantirdik.

Biz birinchilardan bo'lib, bozor televidenyasini rivojlantirishga harakat qildik va buning uchun katta kredit olib, ish boshladik. Bu "TV-bozor" menga kutilmaganda ulkan boylikni, qudratni olib keldi. Ammo shunda ham men hali maqsadimga yetmaganimni bilardim. Biz dvigatellar ishlab chiqirishni boshladik va tez orada dunyo bozoriga chiqib bordik. Ikkinchi yildanoq jahon bozorida bizning dvigatellarga talab oshib, 20 dan ortiq mamlakat bilan shartnoma imzolashga erishdik. Bu bitimlarni tuzib, Floridadagi villamga qaytgan kunim onam Buxorodan olib kelgan taroqqa qarab o'kirib o'kirib yig'laganman.

U paytga kelib turk xotinim menga to'rt nafar o'g'il tuhfa qilgandi. Otam nevaralari bag'rida, yaxshi kunlarimni ko'rib bandalikni bajo keltirdi. Bolalarim o'zbekcha, turkcha bilishadi, ammo inglizcha yozishadi, gaplashishadi... Men esa... Men...

Mana, necha yillar o'tib, nihoyat, qartayib-churtaygan paytimda Buxoroga – ota vatanimga keldim! 90 yil o'tib...

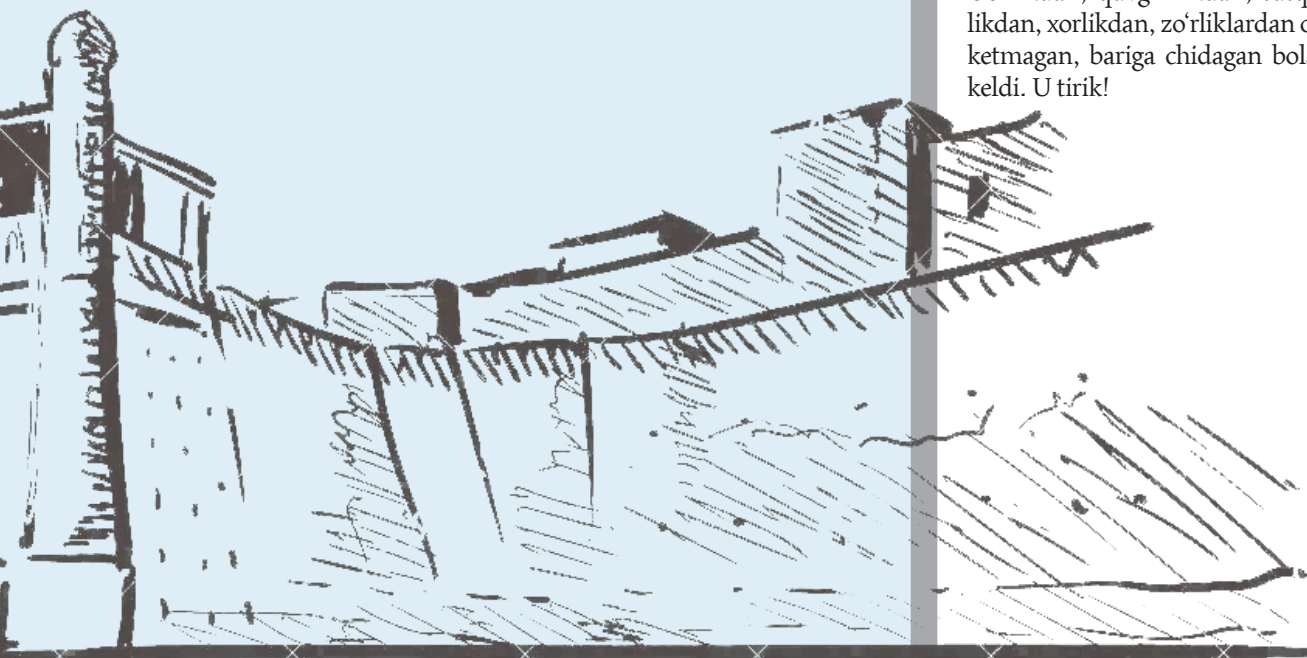
Ey Buxoro!!! Mana, men! Mana, men!

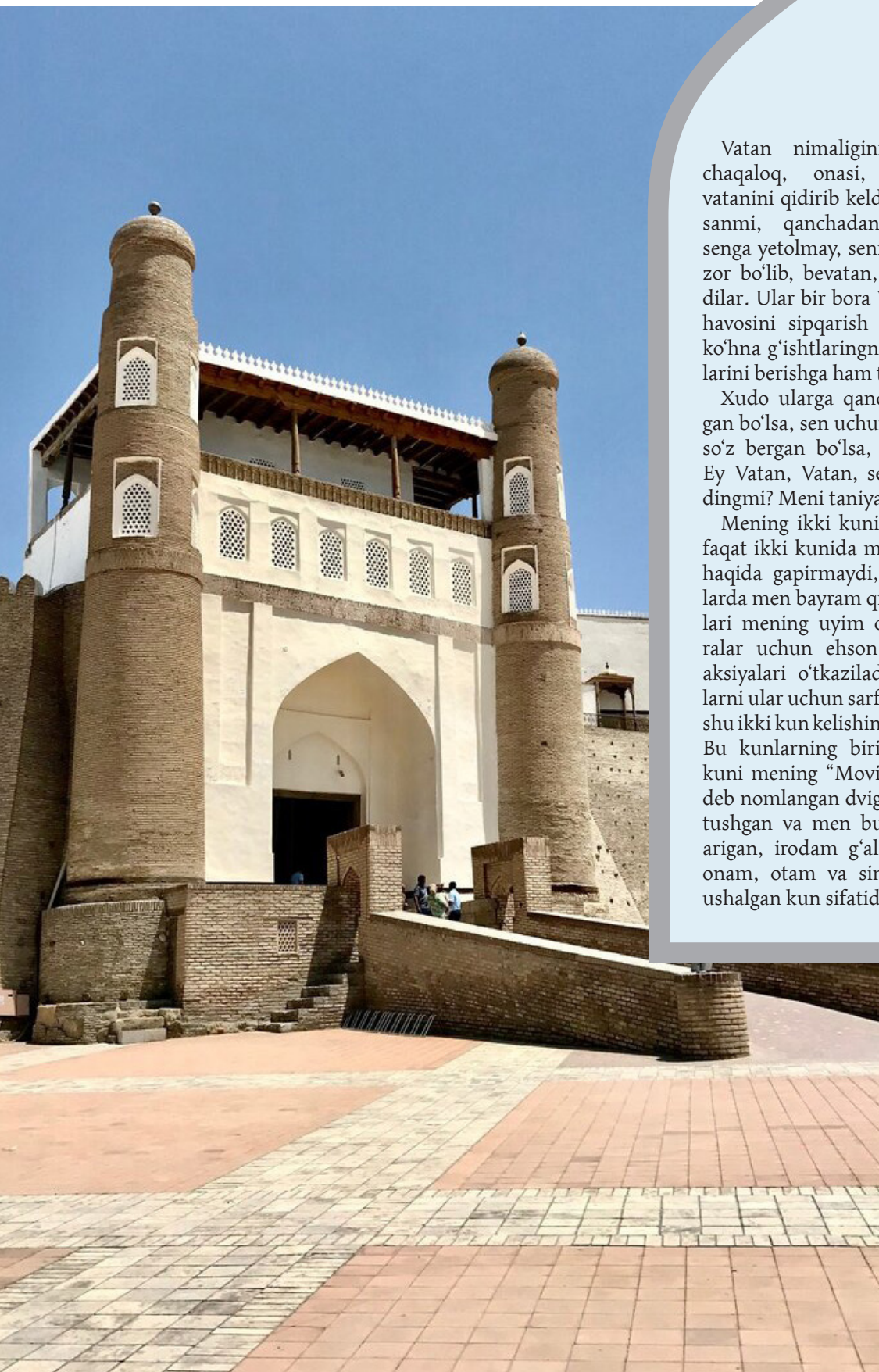
Sening o'g'ling, farzanding, 90 yil o'tib bag'ringga keldi!

Nega shu paytgacha qaytmadim? Oliy orzumni, onamning, otamning armonini nega shu paytgacha bajarmadim? Nima-ga? Xayolimdagi, orzumdagi, o'sha bulutlar orasidagi go'zal, mo'jizali Buxoroni yo'qotib qo'yishdan qo'rqdimmi?!

Bilasizmi, kelish tugul, men xaritanadan O'zbekistonga qarashga ham qo'rqardim! O'ylarim sarob bo'lib chiqishidan qo'rqardim, Buxoro yo'q bo'lib chiqishidan qo'rqardim. Eh... Bu yerga kelib akamni, onamni topolmaslikdan qo'rqardim! Axir, ular men uchun shu mahalgacha Buxoroda edilar, Buxoroda...

Ey Buxoro! Bundan 90 yil avval quvg'in qilingan o'g'ling keldi... Millionlab surgun qilingan farzandlaringdan bir vakil bo'lib keldi... Ochlikdan, quvg'inlikdan, tutqunlikdan, xorlikdan, zo'rliklardan o'lib ketmagan, bariga chidagan bolang keldi. U tirik!

Vatan nimaligini bilmay ketgan chaqaloq, onasi, akasi, o'tmishi, vatanini qidirib keldi. Ey otayurt, bilanmi, qanchadan-qancha odamlar senga yetolmay, seni bir bora ko'rishga zor bo'lib, bevatan, bekafan o'lib ketdilar. Ular bir bora Vatanning musaffo havosini sipqarish uchun, bir marta ko'hna g'ishtlaringni silash uchun jonlarini berishga ham tayyor edilar.

Xudo ularga qancha ko'z yosh bergan bo'lsa, sen uchun to'kishdi, qancha so'z bergan bo'lsa, seni duo qilishdi. Ey Vatan, Vatan, sen ularni unutmadingmi? Meni taniyapsanmi?!

Mening ikki kunim bor. Bir yilning faqat ikki kunida menga hech kim ish haqida gapirmaydi, chunki shu kunlarda men bayram qilaman! O'sha kunlari mening uyim oldida beva-bechoralar uchun ehson beriladi. Xayriya aksiyalari o'tkaziladi, millionlab pularni ular uchun sarf aylayman. Har yili shu ikki kun kelishini kutib yashayman. Bu kunlarning biri – 24-iyul. O'sha kuni mening “Moviy ko'zli burgutlar” deb nomlangan dvigatel zavodim ishga tushgan va men bu kunni azoblarim arigan, irodam g'alaba qilgan, akam, onam, otam va singlimning orzulari ushalgan kun sifatida nishonlayman.

Ikkinchi kunim – 2-iyun! Nyu-York osmonida, BMT binosi oldida ozod va hur O'zbekiston bayrog'i hilpiragan kun!

O'sha kuni men "Moviy ko'zli burgutlar" zavodimning filialini Yaponiyada ochish uchun bitim imzolashga ketayotgandim. BMT qarorgohi yonidan o'tayotib ko'zim Unga tushdiyu qotib qoldim. Ko'zlarimdan yosh otilib chiqib ketdi. Pokistonlik sherigim hayron bo'lib nimalar deganini eslolmayman... U yo'lning o'rtasida tushib, qayerga ketib qolganimni ham bilmay qoldi. O'sha kuni BMT osmonida bir ulkan, yorug', nurli hislarga to'la xalqimni ko'rdim. Men o'zbekcha gapirgancha, tiz cho'kib yig'lar, o'tkinchilarning turtishlariyu yelkamga tasalli uchun qo'l cho'zishlariga parvo qilmas, onamga o'xshab o'kirib-o'kirib, yelkalarim uchib-uchib, baqirib-baqirib, siltanib-siltanib yig'lardim. Shuncha yillik musofirligim, onam, akam, millionlab surgunga uchragan xalqim vakillari uchun yig'lardim.

Bayroq tepada edi, osmonda edi, ammo u shunchalik menga yaqin ediki, uning mayin tolalari yuzimni silar, ko'z yoshimni artardi... Eh Vatanim!

Bu Vatan bayrog'i edi..

Men vatanimning nafasini tuyganday, Buxoroni quchganday bo'ldim...

Otajon, Floridadagi siz yotgan qabrning tuprog'idan olib kelib Buxoro uzra sochyapman. Bu tuproq ota-bobolaringiz tuprog'i bilan qovushadi. Baxtiyormisiz, ota? Mana, vatanning tuprog'iga, changlariga–ajdodlar xokiga, shamollarga qo'shilib uching! Minoralar ustidagi laylaklar bilan birga parvoz qiling, Otajon!

Ona, men bekorga shuncha vaqt kutgan ekanman. Ertaroq bu yerga kelsam, bu tuproqni quchsam bo'larkan... Sizning Buxoroga ketganingizni bilardim-u, u yerdan topolmasam nima qilaman deb o'ylardim. U yerga borsam, bolalikdagi beg'ubor tasavvurlarim to'zg'ib ketishidan, shubhalar orasida qolib ketishidan qo'rqardim. Bekor qilgan ekanman! Nega buncha kutdim?

Buxoroda ekan hamma-hammasi... Barchasi menga, bolalarim, nevaralarimga o'xsharkan – yuz-ko'zi, qosh-u ko'zi... Bolalarim...

Onajon, akajon, Buxoro minorasiga chiqib, siz yotgan Afg'oniston tarafga qarab turibman... Tinch yotibsizmi? Endi xursandmisiz?

Mana, orzularingiz ushaldi, 90 yil o'tib bo'lsa ham! Orzular o'lmaydi, o'lmaydi... Daryolar oqishdan tinmaganidek, shamollar, nurlar, gullar, bahorlar mangu yashnaganiday chin orzular ham o'lmaydi, onajon! Osmondan goh qor, goh yomg'ir yog'averganiday, oy-yulduzlar mangu boqaverganday, qishda uchib ketgan qushlar, bahorda qaytganday men ham qaytdim, qaytdim!!!

Dunyoda nima ko'p – zulm ko'p, balo ko'p, jazo ko'p! Ammo begunoh insoni majburlab, o'zi tug'ilgan joyidan, o'zining elidan, o'zining nonidan, o'zining suvidan, o'zining daraxtlaridan, o'zining daryolaridan, o'zining mozoridan, o'zining mehrobidan, o'zining osmonidan ayirish, judo qilish dunyodagi eng katta gunoh, dahshat va shafqatsizlarcha qilingan vahshiylikdir!

Sizni topdim, ona! Bozorda ko'rdim! Do'ppi sota-yotgan ekansiz! O'xshatdimmi dedim, yo'q, quyib qo'yan o'zingiz... Keyin qishloqlarda ham ko'rdim! Buxoroda bir emas, ko'p ekansiz, Onajon! Ha, aniq siz!

Akamni ham ko'rdim! Ayniqsa, novvoy yigit akamga Hasan Husaniga o'xshaganday o'xshaydi. Qoyil!

Lekin aldagan ekansiz, ona, aldagan ekansiz! Buxoro qanday joy deganimda: "Yig'lamaydigan joy" degandingiz... Men kelganimdan beri yig'layapman... Sizni ko'rib, akamni ko'rib, Buxoroni ko'rib...

Mana, men keldim, Buxoro!!! 90 yil o'tib...

FOTIMA QODIRQULOVA: “YUTQIZIQ – SABOQ, YUTUQ – MAS’ULIYAT!”

O‘zim haqimda

Men Qodirqulova Fotima Ulug‘bek qizi 2004-yil 29-dekabrda Jizzax viloyati Sharof Rashidov tumanida tug‘ilganman. 2022-yil Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar institutiga davlat granti asosida o‘qishga qabul qilinganim hayotimni tubdan o‘zgartirib yubordi. O‘qishga kirishimdan avval hamma menga qarshi edi, ya‘ni “Agar kontraktga o‘qishga kirsang, seni o‘qit olmaymiz. Uzoq viloyatga bir o‘zingni qanday jo‘natamiz?” degan muammolar talaygina edi. Ammo dadam va onam mening o‘qishga bo‘lgan qiziqishimni ko‘rib, ishonch bildirdishdi, ruxsat berishdi. Universitet tanlayotganimda juda ko‘p o‘yladim. Atrofdagilar mening o‘rnimga universitet tanlagan paytlar ham bo‘ldi. Ammo yangiliklar yaratishga qiziqishim, bundan tashqari chet elda o‘qish orzusi meni aynan shu universitetni tanlashga undadi.

Muvaffaqiyatlar debochasi

O'qishga kirganimdan so'ng o'zimga bo'lgan ishonchim ortdi. Yangi do'stlar, har xil muhit, kvartirada turish, murosa – barchasini ko'rdim va mustaqil bo'lishga harakat qildim. Shu paytda ham yangilik yaratish istagi menga hech tinchlik bermasdi. Qish edi. Universitetda barcha talabalar o'zlarining ilmiy rahbarlari bilan turli tadqiqotlar olib borayotganini ko'rdim. Men ham o'zimga ilmiy rahbar bo'lishini istagan mutaxassis, ishining ustasi, ustoz Z. Boboqulovning huzurlariga bordim. Ustozimga qiziqishlarim haqida aytib berganimdan so'ng, ular menga tadqiqot uchun bir mavzu berdilar, bu yasmiq o'simligi haqida edi. Yasmiq o'simligini o'rganish davomida uning juda hayratlanarli xususiyatlari borligini aniqladim va o'zimga “Nega bu dukkakli ekinni oziq-ovqat ratsioniga kiritmaganmiz?” degan savolni berdim. Shu kunlarda o'zim ham oddiy kartoshka va “ximikat”lardan tayyorlangan chipslarni iste'mol qilardim. Keyinchalik Toshkentda bo'lib o'tgan Innoweek-2023 tadbirida oddiy ishtirokchi sifatida qatnashganimda, eng zararli oziq-ovqatlar jadvalida chipslar birinchi o'rinda turganiga guvoh bo'ldim. Bu ularning inson salomatligi uchun qanchalik xavfli ekaniga ilmiy isbot edi. Tabirdan so'ng ustozimga “Yasmiq o'simligini qayta ishlab, chips tayyorlasak, tabiiy va organik oziq-ovqat olish yo'lini topamiz?” deya g'oyalarimni ochiqdardim. Shundan keyin “Lentil Chips – sof va tabiiy mahsulot” nomli innovatsion loyihaga qo'l urdik.

“Sen tayyorlagan chips inson uchun zararsizmi?”

O'sha paytda “Mirzo Ulug'bek vorislari” tanloviga ro'yxatdan o'tish boshlangan edi. Tavakkal qilib, ushbu startap loyihani topshirdim. Ammo tuman bosqichida g'olib bo'lish men o'ylaganimdan ham qiyin bo'ldi, chunki loyiha hali g'oya darajasida edi, hakamlar esa juda malakali va talabchan. Loyihamni ularga taqdim etganimda ko'plab o'rinli va o'rinsiz savollar bilan yuzlashdim: “Sen hali birinchi kursdasan, bu loyiha seniki emas” va shunga o'xshash fikrlar bildirildi. Ammo ularning qarshisida loyiha qanchalik dolzarb ekanini ko'rsatib berish uchun bor imkoniyatlarimni ishga soldim. Bir hakam “Sen tayyorlagan chips inson uchun zararsizmi? Agar zararsiz bo'lsa, qanday isbotlaysan?” degan savol bilan qarshimga chiqdi. Men esa javoban uning tarkibini batafsil tushuntirib berdim. Ular bo'lsa, baribir, oziq-ovqat xavfsizligi markazidan xulosa olishim kerakligini aytishdi. Xullas, bu bosqichdan muvaffaqiyatli o'tib oldim. Viloyat bosqichiga tayyorgarlik jarayonida tabiiy chipsimizning barcha foydali xususiyatlarini aniqladim. Bu tadqiqotlarim va muvaffaqiyatlarimning debochasi edi.

Yasmiq

Birinci kursdanoq ushbu innovatsion loyiha uchun juda ko'p tajribalar ustida ishladik. Yasmiq ekinini dala tajribalaridan o'tkazib, qayta-qayta ushbu loyiha bo'yicha izlanishlar olib bordim. O'z muallifligimda ilmiy maqolalar chop ettirdim. Yasmiq – oqsil, temir va tolaga boy dukkakli o'simlik. U parhezboq, vegetarianlar uchun foydali va sog'lom oziq manbai hisoblanadi. Eng muhimi, u O'zbekistonda yetishtirish uchun qulay bo'lgan ekologik jihatdan toza o'simlikdir. Shuning uchun aynan yasmiqni tanladim. U nafaqat sog'lom, balki mahalliy resurslarga asoslangan innovatsion yechim edi. Bizning mahsulotimiz sun'iy rang beruvchilar, konservantlar va trans yog'larsiz tayyorlanadi. Yasmiqdan tayyorlangan chipslar oqsilga boy, gluten-free va past kaloriyaligini hisoblanadi. Bundan tashqari, u oson hazm bo'ladi va sog'lom ovqatlanish tarafdorlari uchun ideal tanlovdir. Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash nafaqat davlat, balki har bir yosh mutaxassisning mas'uliyatidir. Yosh innovatorlar yangi texnologiyalar, ekologik toza ishlab chiqarish tizimlari va barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirish orqali bu muammoni hal etishda asosiy kuch bo'la oladi.

**Muvaffaqiyatim
siri – ilimga
muhabbat, sabr
va harakatdan
to'xtamaslik**

Ishonch

Bu yutuqlar tasodif emas, ularning har biri ortida katta mehnat, tinimsiz izlanish va o'z kuchimga bo'lgan ishonch yotadi. "Ulug'bek vorislari" tanlovida respublika g'olibi bo'lishim menga g'oyalarimni yana-da kengroq doirada namoyish etish imkonini berdi. "Top 10 innovator" ro'yxatiga kirganim esa yoshlar uchun imkoniyatlar chegarasiz ekanini ko'rsatdi. Mening muvaffaqiyatim siri – ilmga muhabbat, sabr va harakatdan to'xtamaslik. Albatta, bu yo'lda eng katta tayanchim oilam va ustozlarim bo'lgan. Ular har doim menga ishonishgan, yo'limni to'g'ri tanlaganimga amin bo'lishgan. Shuningdek, do'stlarim orasida meni ruhlantiradigan, yangi g'oyalarimni qadrlaydigan insonlar bor. Ayniqsa, eng yaqin do'stim Sevinch har doim ilhom manbaim, motivatsiya beruvchi hamrohim bo'lib kelgan.

Germaniyada har bir keraksiz chiqindiga aylangan "energetik" yoki idish uchun pul to'lanadi

Lentil chipslar

Loyihamni boshlashda eng katta muammo texnologik jarayonni mukammal yo'lga qo'yish va mahsulot sifatini barqaror saqlash edi. Tajriba-sinovlar davomida ko'p bora muvaffaqiyatsizlikka uchradim, ammo qat'iyat va sabr menga yordam berdi. Mutaxassislar bilan maslahatlashdim, formulani takomillashtirdim va yakunda kerakli natijaga erishdim. Bizning yondashuv "zero waste", ya'ni chiqindisiz ishlab chiqarish tamoyiliga asoslangan. Yasmiqni qayta ishlash jarayonida hosil bo'lgan chiqindilar hayvon ozuqasi yoki organik o'g'it sifatida qayta ishlanadi. Shuningdek, bioparchalanuvchi qadoqlash materiallaridan foydalanish ham loyiha muhim qismidir. Bugun O'zbekistonda sog'lom turmush tarziga e'tibor ortib bormoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida tabiiy, ekologik toza va zararli qo'shimchalarsiz mahsulotlarga talab sezilarli darajada oshgan. Bu esa tadbirkorlik va ilmfan kesishgan nuqtada yangi imkoniyatlar ochadi. Menimcha, hozirgi davr sof va tabiiy oziq-ovqat mahsulotlari uchun eng qulay davr, chunki odamlar sog'lig'iga jiddiyoq qaray boshlagan. "Lentil Chips" ham aynan shu ehtiyojni inobatga olib yaratilgan sog'lom alternativadir.

Germaniya safari

O'qishga qabul qilinganimdan so'ng universitetdagi imkoniyatlar bilan tanishib chiqdim. Ulardan biri juda orzu qilganim Yevropaga chiqish imkoniyati edi. Oilamdagilar avvaliga ruxsat berishmadi: "Qiz bolasan, chetda nima bor? Undan ko'ra to'rt yil o'qi, diplomingni ol", degan gaplar bo'ldi. Bundan tashqari, qarindoshlar va atrof-dagilarning qarshiligi meni juda ko'p o'ylantirdi. Lekin bu imkoniyatni qo'ldan chiqara olmasdim. Ota-onamning roziligini oldim va ular menga ishonch bildirishdi. Ilk bor pasportimga Yevropa vizasi urilgan kunni hech qachon unutmayman. Juda kuchli hayajon bilan uni qo'limga olganman va ketish kunimni intizorlik bilan kutib, Germaniya sari yo'l olganman. U yerda bo'lish davomida juda ko'p maqsadlar qo'ydim va barchasiga erishdim. Masalan, men 3 oy Germaniyaning Neuss shahrida bo'ldim. U yerda tizimlashgan texnologiyalarni, har bir o'simlikka bo'lgan e'tiborni ko'rib, o'zimga kerakli barcha ma'lumotni oldim. Har doim yangiliklar izladim. Meni hayratga solgan juda ko'p jihatlar bor edi. Masalan, Germaniyada har bir keraksiz chiqindiga aylangan "energetik" yoki idish uchun pul to'lanadi. Shu bois insonlar har birini yig'ib, maxsus texnologiya yordamida qayta ishlashga topshirishadi. Bu esa ekologiya uchun juda foydali, chiqindi chiqmaydi. Bu safar meni kuchli qildi deyishim mumkin. O'zbekistonga qaytgach, barcha do'stlarimga ham borishni tavsiya qildim.

Izlanish va natija

Rossiyadagi g'alaba

Shu yillar davomida fan olimpiadalariga qiziqishim ortdi. Rossiya Federatsiyasida o'tkazilgan biologiya fan olimpiadasida qatnashdim. Bu olimpiada uchun juda ko'p tayyorgarlik ko'rdim, harakat qildim. Birinchi mavsumda yiqildim, ammo ikkinchi mavsumda faxrli 1-o'rinni egalladim. Har bir mag'lubiyat ortidan yaxshi natija kelishiga ishonaman, chunki mag'lubiyatlarning ham beradigan tajribasi juda yuqori. Faqat tanlovlar yoki loyihalar bilan emas, balki chet tillarini o'rganish bo'yicha ham o'zimni rivojlantirishga harakat qilaman. Hozirda turk tilidan B1 darajam bor, ingliz tilida bemalol gaplasha olaman, ayni vaqtda esa koreys tilini o'rganmoqdaman.

“Ona”

Yoshlikdan san'at sohasiga qiziqqanman. Shu sababli qo'shiq aytish va turli rollarni ijro etishni yoqtiraman. Institutda bo'lib o'tgan talabalar teatr studiyasida “Eng yaxshi ayol roli” nominatsiyasi sohibasi bo'ldim. Bu teatrdan men ona rolini ijro etdim. Rolimda yig'i sahnasi bor edi, shu qadar rolga kirishib ketgan edimki, o'zim xohlamasam ham yig'lab yubordim. Mening partnyorlarim hozirgacha menga “ona” deb hazil qilishadi. 2025-yilda universitet tomonidan Qozog'iston Milliy agrar universitetiga “Yozgi maktab-2025” loyihasida ishtirokchi sifatida iqtidorli talabalar bilan bordik. 14 kun davomida juda qiziqarli vaziyatlar, treninglar va darslar bo'lib o'tdi. Xalqaro talabalar uchun AQShdan kelgan professorlar aynan innovatsion loyihalar bo'yicha dars o'tishdi. Menda Qozog'iston bilan bog'liq juda iliq xotiralar qoldi...

Mahsulotni eksportga chiqarish, O'zbekiston brendi sifatida tanitish niyatidaman

Kelgusida

Men o'zimni ilm-fan va tadbirkorlik yo'nalishlari kesishgan nuqtada ko'raman. Chunki innovatsiya bu faqat laboratoriyada emas, balki hayotda ham amaliy natija berishi kerak. Shu sababli, ilmiy tadqiqotlarimni ishlab chiqarish bilan bog'lab, yana yangi, foydali va barqaror mahsulotlar yaratish niyatidaman.

Hozirda loyihani kichik ishlab chiqarish ko'rinishida yo'lga qo'yish ustida ishlayapmiz. Keyingi bosqichda “Lentil Chips”ni sanoat miqyosida ishlab chiqarish, yangi ta'm turlarini yaratish, ekologik qadoqlash tizimini joriy etish rejamiz bor. Uzoq muddatda esa mahsulotni eksportga chiqarish, O'zbekiston brendi sifatida tanitish niyatidaman.

Men uchun muvaffaqiyat siri ishonch, sabr va mehnatda. Har qanday natijaga yetishish uchun, avvalo, o'zingga ishonish, qiyinchiliklardan qo'rqmaslik va qat'iyat bilan harakat qilish kerak. Men har bir muvaffaqiyatsizlikni yangi saboq, har bir yutuqni esa yangi mas'uliyat deb bilaman.

Maqsad OBIDJON yozib oldi

2025

-yil mening
hayotimda
unutilmas

iz qoldirdi. Chunki ilk bor orzumdagı mamlakat – Janubiy Koreyaga safar qildim. Bu safar oddiy bir sayohat emas, balki hayotimda yangi burilish nuqtasi bo'ldi.

Farg'ona davlat texnika universiteti talabasi sifatida 40 nafar iqtidorli tengdoshlarim bilan Koreyaga borish baxti nasib etdi. Bizning safarimiz nafaqat ilmiy-amaliy maqsadlarni, balki hayotiy saboqlarni ham o'zida mujassamlashtirdi. Ulsan universitetidagi yozgi maktab biz uchun bilim, madaniyat va yangi imkoniyatlar eshigini ochib berdi. Men o'sha kunlarda bir narsani chuqur his qildim: orzu qilgan odam uchun dunyoda hech narsa imkonsiz emas ekan.

Koreyada o'tkazgan besh kunim hayotimdagi eng katta motivatsiyaga aylandi. Yangi bilimlar, yangi do'stlar va eng muhimi, o'zimga bo'lgan ishonchim kuchaydi. Endi men yana-da ulkan orzular sari dadil qadam qo'yishga tayyorman. Bu safardan faqat men emas, barcha tengdoshlarim ham quvonchli xotiralar bilan qaytdi. Hammamizning ko'zimizda bir xil chaqnash, kelajakka ishonch, vatanimiz uchun foydali bo'lishga bo'lgan ishtiyoq porlab turardi.

“
IMKONIYAT
BERILGANDA,
FIDOYILIK BILAN
OQLANG!”

Mart oylarida Janubiy Koreyaning Ulsan metropoliten shahri meri Kim Du Gyom boshchiligidagi delegatsiya Farg'ona viloyatiga, jumladan, Farg'ona davlat texnika universitetiga tashrif buyurgan edi. Ana shu tashrif natijasida universitetimizning iqtidorli talabalaridan tashkil topgan jamoa Ulsan universiteti tomonidan ajratilgan grant asosida yozgi maktabda ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ldi. Men ham o'sha baxtli talabalar safida edim. Bu men uchun shunchaki sayohat emas, balki hayotimdagi eng katta motivatsiya bo'ldi. Chunki ko'plab iqtidorli talabalar ichidan saralanib, xalqaro miqyosdagi dasturda ishtirok etish – ham mas'uliyat yuklash, ham ishonch bildirishdir.

Safarimizda bizni shaxsan Ulsan metropoliten meri Kim Du Gyom kutib oldi va samimiy suhbat qurdi. Yozgi maktab davomida esa dunyo miqyosida mashhur Hyundai, ESCA va boshqa yirik kompaniyalar, shuningdek, Ulsan universitetining zamonaviy laboratoriyalari, innovatsion texnologiyalari va ta'lim jarayonlari bilan yaqindan tanishdik.

Bu tajriba mening qalbimda cheksiz hayajon, unutilmas xotiralar va yangi maqsadlar qoldirdi. Endi men o'zimni yana-da rivojlantirish, xorijiy tillarni mukammal o'rganish va xalqaro loyihalarda faol ishtirok etishni hayotiy vazifam deb bilaman.

Bu kabi dasturlar nafaqat O'zbekiston va Koreya aloqalarini mustahkamlashga xizmat qiladi, balki biz kabi yoshlar uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochadi. Shu bois tengdoshlarimga ham startup loyihalarda, xalqaro dasturlarda faol ishtirok etishni tavsiya qilaman. Maqsadim – o'z ustimda tinmay ishlash, xorijiy tillarni mukammal o'rganish, xalqaro sahnada O'zbekiston yoshlarining ovozi bo'lish. Shiorim – “Imkoniyat berilganda, uni cheksiz kuch va fidoyilik bilan oqlash kerak!” O'zim kabi tengdoshlarimga shuni aytmoqchiman, orzu qilishdan qo'rqmang! Chunki orzu qilgan insonning yo'li doim ochiq bo'ladi.

Mohinur RO'ZIYEVA
Farg'ona davlat texnika
universiteti talabasi

KOINOTGA BOG'LANGAN RISHTA

Bolaligimdagi eng katta zavqim – osmonni tomosha qilish, yulduzlar bilan suhbatlashish va koinot sirlarini o'rganish edi. Yozgi tunlarda osmon shunchalik tiniq bo'lar-di-ki, yulduzlar orasidagi har bir nuqtani kuzatib, ularning sirli harakatlarini tushunishga intilar-dim. Shu paytdan boshlab men koinotning sirli dunyosiga qiziqib, fizika va astronomiya fanlariga oshiq bo'ldim. Bu qiziqish meni har doim yangi bilimlar orttirishga, dunyodagi eng ilg'or ilmiy g'oyalardan xabardor bo'lishga undadi. Kitoblar, maqolalar va tabiatdagi hodisalar orqali o'rganish, o'zimni sinash istagi meni ilhomlantirdi va shu yo'lni davom ettirishga kuch berdi.

O'n birinchi sinfda men "El-yurt umidi" jamg'armasi haqida eshitdim. Bu tashkilot xorijdagi top universitetlar uchun 100 foizlik grant ajratadi. Avvalgi urinishlarimda omad mendan yuz o'girgan bo'lsa-da, oilamning to'liq qo'llab-quvvatlashi, ishonchi va

Oldingi vaqtlar, ya'ni menda chet elda o'qish fikri endigina rivojlanib, meni tinch qo'ymayotgan paytlarim va hozirgi paytdagi holatim anchagina farq qiladi. O'sha paytlari chet elga chiqish uchun hech qanday mashaqqat va mag'lubiyatlarga va qiyinchiliklarga uchramasdan turib ketish mumkin deb o'ylardim, go'yoki chetga chiqish o'yin o'ynash bilan teng edi. Lekin hozir fikrim o'zgargan, albatta, ijobiy tarafga. Chet elga chiqish, u yerda o'qish, bir o'zi yolg'iz qolish – bu katta mas'uliyat, ayniqsa qizlar uchun. Uydan chiqib ketayotgan payting mas'uliyat, ishonch ikki yelkanga o'rnatiladi. Chet elda o'qib yurgan paytingizda, albatta,

berilgan erkinlik meni yana harakat qilishga undadi. Shu qat'iyat bilan uchinchi urinishda men muvaffaqiyatga erishdim va AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Yangi Zelandiya, Italiya kabi davlatlarning top universitetlaridan jami 770,000 AQSh dollaridan ziyod miqdordagi grantlarni qo'lga kiritdim. Bu yutuq menga nafaqat ilmiy bilimlarni egallash, balki o'z salohiyatimni dunyo miqyosida sinash imkonini berdi.

Amerikada yashash, u yerlarni ko'rish bolalik orzularimning guli edi. Orzularida yashagan qizning tassavurida voz kechib bo'lmas bir diyorga aylangandi ummonorti. Orzularni amalga oshirish paytida, albatta qiyinchiliklar bo'ladi, ammo inson charchasa umid nihollaridan kuch oladi.

Kunlar sanab kutilgan sana... Uzoq va uyqusiz parvozdan so'ng Denvergga qo'ndik. Tug'ilib o'sgan mamlakatimdan bunchalik yiroqda bo'lish, chet elga birinchi marta chiqqanimdanmi yoki hayajondanmi meni cho'chitardi. Ortga qaytmas yurtga kelgandek his qildim o'zimni.

O'qishlar ham boshlandi. Amerikada talaffuz biroz boshqacha. Shuning uchun ismingizni doim noto'g'ri aytishadi. O'z tillariga qulay nom bilan ataydilar va siz o'z ismingizni unutasiz, har xil shaklda eshitishga odatlanasiz. Amerikada yashashning birinchi sharti shu... Notanish yerlarda yolg'izlik degani shu bo'lsa kerak. Har bir narsasi begona yurt. Havosi va suvi o'zgacha mamlakat... Men kelib anglagan yagona narsa – kuchli va irodali bo'lishim kerakligi edi.

Amerikada yashashning birinchi sharti – ismingizni unutasiz

sog'inch degan narsa ich-etingizni yeydi. Ota-ona, uy, yaqinlaringiz, Vatan sog'inchi. Har bir chiqari-lyotgan qarorni ming marta o'ylash, to'g'ri qadam bosish, ishonchni oqlash va yana shunga o'xshash... Mana shu narsalarni anglab yetyapman vaqt o'tgan sari.

7 yoshimdan bilim olayotgan bo'lsam, to'g'ri, yaxshi o'qidim, lekin haqiqiy harakatni 16 yoshimda boshlaganman. Shuncha muvaffaqiyat, ishonch, hurmatga erishish oson kechmadi. Ba'zilar aytadi, juda omadli qizsiz-da Mohinur, avvallari butun Farg'ona, endi esa ismingizni aytsak, O'zbekiston taniydi sizni, deb. Ha, qaysidir ma'noda men omadli-man, tan olaman. Bunga doim xohlagan sharoitimni yaratib bergan ota-onam, duolardan to'xtamayotgan buvim, omad tilashdan, qo'llab-quvvatlashdan charchamayotgan yaqinlarim, Allohdan so'ralgan duolar hamda uyqusiz kechalarim, hammasidan charchab, tashlab ketgim kelgan vaziyatlarimda, qayta boshlay olganim, yolg'onchilar tufayli oqqan ko'zyoshlarimni artib, qattiq harakat qilganim – Omadim va Muvaffaqiyatga erishishim sababidir.

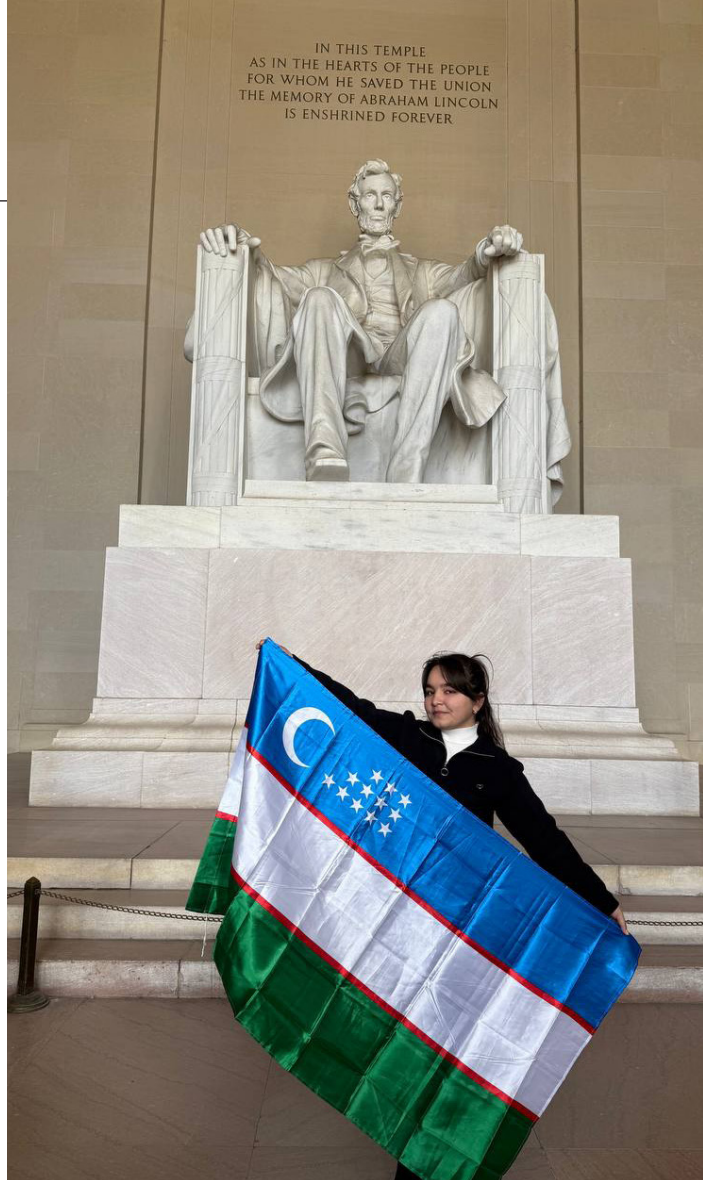
Kolorado davlat universitetida tahsil olish jarayoni menga o'z ustimda ishlashni, ilm-fanga sodiq qo-lishni va har bir imkoniyatdan maksimal darajada foydalanishni o'rgatdi. Shu yerda men AQShning eng iqtidorli talabalari qatoriga kirib, ilk o'zbek qizi sifatida NSCS (National Society of Collegiate Scholars) tashkilotiga a'zo bo'ldim, bu esa mening akade-mik salohiyatimni global miqyosda tan olinishini bildiradi. Shu bilan birga, mening ilmiy faoliyatim 10 dan ortiq xalqaro sayt va jurnallarda maqolalarim nashr etilishiga olib keldi va 30 dan ziyod xalqaro kompaniya va tashkilotlarda amaliyot o'tadim. Har bir yutuq, har bir muvaffaqiyat menga shuni eslata-di: agar siz o'z orzularingizga sodiq bo'lsangiz, qiyin-chiliklar sizni to'xtata olmaydi.

**Orzulari osmon
insonlarda
imkonsizlik
tushunchasi yo'q**

Ilm yo'lidagi katta qadamim – Maydanak rasadxonasida amaliyot o'tash edi. Bu yerda men nafaqat astrofizika va astronomiya bo'yicha amaliy bilimlarni egalladim, balki Quyosh tizimi jismlari, asteroidlar va ularning statistik tahlili, Yerga yaqinlashuvchi va xavf soluvchi jismlarni kuzatish orqali haqiqiy ilmiy tajriba orttirdim. Har bir kuzatish, har bir raqam va har bir tahlil menga koinot sirlarini yana-da chuqurroq o'rganish va uni boshqalar bilan baham ko'rish ilmkonini berdi. Maydanakdagi kechalar uzoq va sovuq bo'lardi, lekin osmonning cheksiz go'zalligi va ilm-fan olamidagi kichik hissam, bu qiyinchiliklarni unutib yuborishga yetarli edi. Bu tajriba menga shuni anglatdiki, ilm-fan nafaqat bilim olish, balki dunyoni yaxshilash va yoshlarga ilhom berish vositasi hamdir.

Shuningdek, men O'zbekkosmos tashkiloti bilan hamkorlik qilib, yurtimizdagi kosmik tadqiqotlar sohasidagi loyihalarda ishtirok etmoqdaman. Bu tashkilot orqali men nafaqat ilmiy bilimlarni amaliyotga tadbiq etish imkoniga ega bo'ldim, balki yoshlarda kosmik fan va tadqiqotlarga bo'lgan qiziqishni oshirish, ularni ilg'or texnologiyalar bilan tanishtirish va kelajakdagi kashfiyotlarga tayyorlashga hissa qo'shmoqdaman. Bu jarayon shuni ko'rsatdiki, ilm-fan va ijtimoiy faoliyat bir-birini mustahkamlaydi va har bir insonning kuchi jamiyat va davlat taraqqiyotiga xizmat qilishi mumkin.

**Ilm-fan va orzular sari
intilish shaxsiy
muvaffaqiyatni ta'minlab
qolmay, jamiyatni
rivojlantirishga ham
xizmat qiladi**

Har bir bosqich – qiyinchiliklar bilan to'la edi. Hujjat topshirish jarayoni, grantlar uchun kurash, xalqaro tanlovlar va amaliyotlar menga sabr-toqatni, qat'iyatni va o'z maqsadlariga sodiq qolishni o'rgatdi. Shu yo'ldagi har bir muvaffaqiyatim mening yoshlarga ilhom berishimga, ilm-fanga intilishiga hissa qo'shishimga xizmat qildi. Men o'z tajribam orqali xorijdagi tengdoshlar va o'zbekistonlik yoshlar uchun shuni ko'rsatmoqchiman: ilm-fan, qat'iyat va sadoqat orqali orzularingizni haqiqatga aylantirish mumkin.

Bugungi kunda men AQShning CSU universitetida fizika va astronomiya yo'nalishida tahsil olaman, Maydanak observatoriyasida amaliyot o'taganim, O'zbekkosmos bilan hamkorlikdagi loyihalar va xalqaro ilmiy hamkorlikdagi faoliyatim mening shaxsiy va professional rivojlanishimning ajralmas qismi hisoblanadi. Men kelgusida O'zbekistonning Kosmik tadqiqotlar va texnologiyalar agentligi bilan hamkorlikda turli loyihalarni amalga oshirish, yoshlarni ilm-fanga jalb qilish va global ilmiy hamjamiyatga o'z hissamni qo'shishni niyat qilganman.

Shuni ta'kidlash joizki, ilm-fan va orzular sari intilish nafaqat shaxsiy muvaffaqiyatni ta'minlaydi, balki butun jamiyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Har bir qiyinchilikni yengish, har bir imkoniyatdan foydalanish va har bir bilimga intilish orqali biz yoshlikdan katta maqsadlarga erisha olamiz. Men o'z tajribam orqali xorijdagi tengdoshlar va o'zbekistonlik yoshlar uchun shuni ko'rsatmoqchiman: ilm-fan, qat'iyat va sadoqat orqali orzularingizni haqiqatga aylantirish mumkin. Har birimizning harakatimiz kelajakda yangi yulduzlarni ochishga, yangi kashfiyotlar qilishga va insoniyatning ilmiy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

**Yulduzlar uzoq, yurakda
orzu bo'lsa, ularga qo'l
yetadi**

Orzulari osmon bilan teng bo'lgan insonlar uchun imkonsizlik tushunchasi yo'q...

Men O'zbekiston farzandiman. Bu zamin menga orzu qilishni, ulkan intilishlar sari dadil qadam tashlashni o'rgatdi. Bolaligimda osmon uzra porlab turgan yulduzlar yuragimda o'chmas qiziqish uyg'otib, fizika va astronomiya olamiga muhabbat tug'ilgan edi. Endi esa bu orzular mening hayot yo'limga aylangan.

"El-Yurt Umidi" – bu shunchaki stipendiya emas. Bu – yaqinlarimning Vatanimning ulkan umidi, ota-onam duosi, yaqinlarim qo'llab-quvvatlashi. Bu ishonchni his qilgan inson ortga chekinmaydi.

Yulduzlar uzoq, ammo yurakda orzu bo'lsa, ular ham qo'l yetadigan masofaga aylanadi. Koinot cheksiz, orzular esa undan-da ulug'. Chunki men bilaman: orzular osmoni – jasorat, fidoyilik va mehnat bilan zabt etiladi.

Ilm yo'lida har bir qadam – Vatan ravnaqi uchun. Zero, orzular sari intilishga hech qachon kech emas.

Mohinur MURODOVA
(AQShdan "O'zbekiston talabasi" uchun maxsus)

Kitob javoningizga

107

2025 №7-8 (28-29)

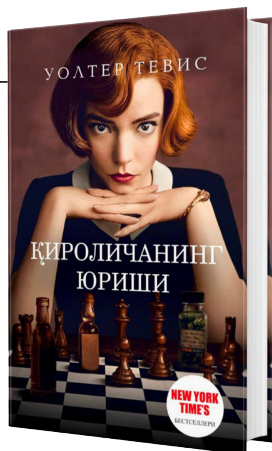

“QIROLICHANING YURISHI”

**UOLTER TEVISNING SHU
NOMDAGI ASARI XUSUSIDA**

Shaxmat – shohlar o'yini! Ammo shaxmat olamida qanchadan-qancha shohlarni mot qilgan qirolichalar bor. Agar yaqin yillardagi statistikalarga nazar salsak, ma'lum bo'ladiki, Xalqaro Shaxmat Federatsiyasi tomonidan beriladigan eng yuqori unvon, ya'ni grossmeyster (GM) unvoniga 39 nafar ayol sazovor bo'lgan. Bugungi kunda dunyo miqyosida eng kuchli ayol shaxmatchilar sifatida xitoylik Hou Yifan (reytingi 2600), Ju Wenjun (reytingi 2550) va rossiyalik Kateryna Lagna (reytingi 2550) e'tirof etiladi. Vatanimizda ham ushbu sport turiga qaratilayotgan e'tibor natijasida shaxmat kun sayin ommalashib bormoqda. Ayniqsa, ayollar terma jamoasidan Umida Omonova, Afruza Hamdamova, Nodira Nadirjonova va Nilufar Yakubboyeva kabi o'zbek shaxmatchi qizlarining natijalari kishiga o'zgacha faxr beradi. Boshqa sport turlaridan o'zining vazminligi, ulug'vorligi, inson tafakkurini yuksaltirishdagi ahamiyati bilan ajralib turadigan shaxmat o'yini har kimga ham sirli va qiziq tuyuladi. Shuningdek, shaxmatchilar ham...

Uolter Tvis qalamiga mansub “Qirolichaning yurishi” asari 1983-yilda yozilgan. U, asosan, g'ayrat, iqtidor, ruhiyat va ichki olam kabi muhim mavzularni o'zida jamlagan. Asar muallif tilidan hikoya qilingan bo'lib, ota-onasidan erta yetim qolgan Elizabet Harmonning yetimxonadagi qiyinchiliklari, shaxmat olamida qanday yuksalib borishi, izlanish va sinovlar ortidan o'zligini topishi haqida bayon qilinadi. Yozmaydi, shunchaki gapirib beradi. Asarni o'qirkansiz, muallifni eshitasiz; kichik jussali yosh qizning shaxmat taxtasida kechayotgan og'ir bahslarini birma-bir ko'z oldingizdan o'tkazasiz.

Asar Elizabetning avtohalokatga uchragan onasidan ajralishi bilan boshlanadi. U qat'iy tartib ostida “Metuen-Houm” yetimxonasida tarbiyalana boshlaydi. Zimiston qamoqxonadek bu manzildagi hayoti havas qiladigan emasdi. Yana eng achinarlisi, yetimxonada bolalarga trankvilizator, ya'ni tinchlantiruvchi psixotrop dorilar berilar va bu “axloq tuzatish uchun” deb izohlanardi. Oh, bu qanchalar vijdonsizlik, qanchalar jaholat! Elizabet shu yashil dorilarga ruju qo'yib,

o'rganib qoladi. Hatto o'g'irlaydi, ko'p iste'mol qiladi. U shunday hayotda yashab turgan bir paytda yerto'ladagi farrosh amaki janob Sheybelning g'alati bir o'yin o'ynashidan xabar topadi. U umuman notanish shaxmat taxtasi va janob Sheybelning yolg'iz o'yinlarida donalarni yurishini uzoq kuzatadi. Tez orada o'zi ham o'ynashni, xayolida shaxmat taxtasini yaqqol jonlantirishni boshlaydi. U shu qadar iste'dodli ediki, kim bilan o'ynashidan qat'i nazar, faqat g'alaba qozonardi. Lekin o'yin hamon yerto'lada yashirincha kechardi.

So'ng uni asrab olishadi-yu, Uitli xonim bilan yashay boshlaydi. Oilada moliyaviy ahvol deyarli yaxshi emasdi. U biroz vaqt pul yig'ib, ozroq o'g'irlab, “Shaxmat yangiliklari” jurnalini sotib oladi. Janob Sheybeldan qarz olib, 12 yoshida ilk bor shaxmat musobaqasida qatnashadi va 1-o'rin uchun 100 dollarni yutib oladi. Shundan so'ng o'gay onasi Uitli xonim uni qo'llab-quvvatlay boshlaydi va musobaqalarda g'alabalar davri boshlanadi. Kentukki chempioni unvonini Rudolf ismli shaxmat ustasidan olib qo'yadi. Atlanta, Mayami kabi shaharlardagi chempionatlarda qatnashadi. Bankdagi hisobida pul ko'payib boradi. Chiroyli sayohatlar, kafelar va mazali taomlarni oyisi Uitli xonim bilan birga kashf etadi. AQSh ochiq chempionatida Benni Uotsga yengilgach, yana ham ko'proq shug'ullanishda davom etadi. U o'z sevimli hobbisi uchun bir kunda 5-6 soat vaqt ajratardi. Meksikadagi musobaqada Borgovga yengiladi, bu orada onasi Uitli xonim ham vafot etadi. Shunday og'ir vaziyatda yosh qiz o'zining mustahkam irodasini namoyon qiladi.

**U eng katta
raqibi
Borgovni
mag'lub
etadi. Bu
chiroyli
yakun edi.**

Shtat musobaqasidagi ishtirokida tanishgan Garri Beltik u bilan shug'ullanishni taklif qiladi va musobaqalarga tayyorlaydi. Elizabet shaxmat ilmiga chuqur sho'ng'iydi, ko'p o'qib-o'rganadi. Elizabet AQSHning eng yaxshi shaxmatchilaridan bo'lgan Bennini yutadi va u bilan birga yashab, rus shaxmatchisiga qarshi tayyorlana boshlaydi. Ular dunyoni butkul unutib, shaxmat o'ynashadi, birga tahlil qilishadi. Elizabet gazeta, jurnallar va kitoblarning bittasini ham qoldirmasdan o'qib chiqadi. Parijda 3-o'rinni egallaydi. Ammo Benni aytganidek, bitta boy berilgan partiyaning ahamiyati yo'q edi. Lekin u ruhan tushkunlikka tushib, ichkilikka shu qadar berilib ketadiki, sog'lig'i ham yomonlasha boshlaydi. O'zi yolg'iz hech narsa qila olmagach, yetimxonadagi do'sti Jolidan yordam so'raydi. Ular birga yashashadi va qahramonimiz o'zligini qayta topadi. Tiniq aqli, yuksak iste'dodi va qat'iyati uni yorug'likka olib chiqadi. U tinimsiz harakatlari natijasida nihoyat Moskva turnirida eng katta raqibi Borgovni mag'lub etadi. Bu yakun edi, chiroyli yakun. Asar so'nggida uning qishloqdagi keksalar bilan shaxmat o'ynashi kattalar olamiga, tashqi dunyoga moslashishda chekkan ichki iztiroblariga qaramay, qalban samimiy va o'zgacha bo'lib qolganini ko'rsatadi.

Asarning eng kulminatsion nuqtasi, jahon chempioni Vasiliy Borgov ustidan qilgan g'alabasi bo'ldi, mening nazarimda. Chunki yosh qizning dori va alkogolga bog'lanib qolgach, yolg'izlikdan chiqish uchun do'stidan yordam olishi, o'ziga bo'lgan ishonchi, qat'iyatini

Baxt o'zligimiz topilgan yerdadir

tiklashi va oliy maqsadiga erishishi juda ta'sirli, albatta. Asardagi yechim sanalgan Borgov ustidan g'alaba uning hayotiy o'zgarishini ifoda etadi. U endi mustaqil, sog'lom va ruhan kuchli, xalq e'tirofidagi ayol sifatida shakllanadi.

Asar, umuman olganda, inson umrining shkalalarini aks ettiradi. Nega? Chunki inson yashar ekan, har doim ibtidolarga duch keladi. Boshladimi, demak, harakatda bo'ladi: o'sadi, yiqiladi, turadi, yana qayta ortiga dumalaydi. Endi unda tajriba bor va u yana-da katta kuch bilan harakatlanadi, sinovlardan o'tadi (Elizabet sog'lom hayotga qaytgani kabi) va o'zligini topadi. Baxt esa o'zligimiz topilgan yerdadir.

Bet(Elizabet) bizga nafaqat irodali ayol, balki yetuk shaxmat murabbiysi sifatida ham o'rnak bo'ladi. Asarni o'qigan inson shaxmat bo'yicha qimmatli ma'lumotlar, o'yin texnikalari, yangi strategiyalar va ko'pgina shaxmatchilarning muvaffaqiyat yo'lini, ibratli hayotini kashf etadi. Asar shaxmatni umuman tushunmaganlar uchun ham qiziq va ibratli. Endi shaxmatdan xabari bor, iqtidorli o'yinchilar uchun qanchalar manfaatli, qimmatli ekanini tasavvur qiling. (Shularni yoza turib, shaxmat o'ynashni o'rganishni niyat qildim.) Xullas, ushbu asar ham ilm istagidagilarga, ham kechinma ixlosmandlari uchun alohida ta'sirga ega. Shaxmat dunyosida ayollar ham yetarlicha huquq, imkoniyat va iste'dodga ega ekanligini, bir ojiza jussa va yumshoq qalb nelarga qodirligini namoyon etgan bu asar shunday xitob qiladi go'yo: "Qirolichaning yurishini namoyish qilish uchun, qirolicha nomiga munosib bo'lish lozim. To'xtama, bo'lajak qirolicha. Yengilma!"

Shahnoza OCHILDIYEVA

BU OLAMGA XABARDIR ODAM

Bir avtobus. 50 ta yo'lovchi. Turfa tashvish, turfa taqdirlar. Aqliy imkoniyati cheklangan bolasini yetaklab avtobusga chiqqan onaning nigohi e'tiboringni tortadi. Bola joyida turmaydi. Turli harakatlar qila boshlaydi. Ona manziliga yetgunga qadar bolasiga muloyimlik bilan tushuntirib ketadi: "Tinch o'tir"... Onaning nigohidan yillar davomida o'chib ketgan halovatni, kayfiyatni anglash qiyin emas. Bolasi tinchishi bilan unga ko'z uzmasdan termilib ketadi. Ayni dam bu nigohlar nima so'zlaydi? Nimani o'ylaydi? Ma'yuslik. Ha, biz ba'zan sal kechroq uxlagan yoki sal qattiqroq shovqin solgan sog'lom bolamizni urishib beramiz. Bir kun bog'chaga yoki maktabga bormagan kuni dushanba tezroq kelsin deb kutamiz. Lekin... Bu dunyoda hech qachon dushanbasi kelmaydigan onalar bor. Narigi dunyoda Alloh bunday onalarni tinch "dushanbalar" bilan siylasin!

Doston RAHMAT

Farosat ham tug'ma bo'ladi shekilli... Toshkent tomon yo'lga chiqdik. Haydovchi juda odamoxun kishi ekan. Old o'rindiqlarda keksaroq kishi o'tirdi, men orqadaman. O'rtada sochi yelkasiga tushgan yigitcha, oyna oldida amakining xotini. Haydovchi 20-yildan beri kirakashlik qilar, oilasini shu yo'lga boqar ekan.

– Mening to'rt qizim bor, yarim kechasi qaytsam ham kutib o'tirishadi, – dedi jilmayib.

Sochi uzun yigit to'nkaga bolta urgandek dedi:

– O'g'lingiz nechta?

Amaki bo'ynini burib qaradi va pichirladi. Xola ro'molini tortib qo'ydi. Haydovchi nigohini yo'ldan uzoqlarga oldi. Men esa titradim... Hamma jim ketayotgan paytda sochdor hayron qaradi va yana so'radi:

– Nima, o'g'lingiz yo'qmi?!

Biqiniga solay dedim, lekin his qildim – befoyda. Befarosatlarining tug'malari ham bo'larkan.

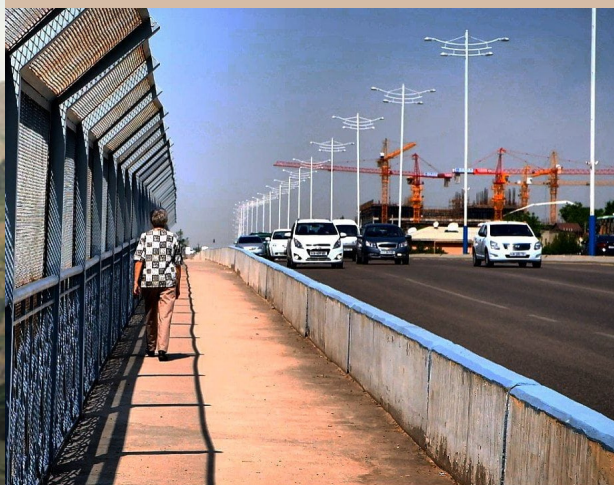
Abror ZOHIDOV

Dugonam bilan ishdan chiqib, bekatda avtobus kutib turardik. Hamma o'zi bilan o'zi ovora. Kimlardir bir-biri bilan gaplashar, ayrimlar telefon titkilar yana kimdir sigaret chekish bilan band. Bir kishi 100-avtobus shu yerdan o'tish-o'tmasligini so'radi-da, nari ketdi. Oradan ikki daqiqa vaqt o'tdimi-yo'qmi, odamlarning g'ala-g'ovuri eshitildi. Dugonam menga gapirishda davom etardi. Uning so'zlarini tinglayman-u, ko'zim to'plangan odamlarda edi. Bir yigit boyagina mendan avtobus so'ragan kishini sudrab, skameykaga olib kelardi. Bilishimcha, u kishining oyoqlari (balki qo'llari ham) ishlamay qolgan. Bechora doimo ishlab turgan a'zolarini ishlatishga tirishardi. Bu holatidan o'zi ham hayratda va xijolatdaligi shundoq yuzidan sezilib turardi. Ushbu manzara meni niho-yatda ta'sirlantirdi. Axir shu odam hozirgina sog'lom edi-ku! Biz kabi yurolar, oyoqda bimalol turolar edi. Uning shu ahvolga tushishiga soniyalar kifoya qildi.

Bu voqea "Skafandr va kapalak" qissasini yodimga soldi. Unda boy, juda ham badavlat bir erkak birdaniga, lahzalar ichida infarkt bo'lib, birgina ko'zidan boshqa butun tanasidagi sezish qobiliyatidan mahrum bo'ladi. Sog'lik bo'lmasa barchasi bekor, degan xulosa kelib chiqadi ushbu asardan. Har bir inson ertani qo'ying, bir daqiqadan so'ng o'ziga nima bo'lishini bilmaydi. Shunday ekan, uchratgan odamingiz bilan uni oxirgi marta ko'rib turgandek muomalada bo'ling. O'zingizni ehtiyot qiling!

Gulasal QODIROVA

Aylanmas jamiyatlar – turg'undir. Hidlanib ketgan odam avtobus, metroga tushsa, atrofidagilar undan qanday iringansa, aylanmas jamiyatdan ham dunyo shunday o'zini olib qochadi. Haqiqat olib qochadi. Go'zallik olib qochadi.

Kirmoshin aylanarkan kiyimlar tozarar, qon aylanarkan tana tozarar, koinot aylanarkan olam tozarar.

Bir mansabda uzoq o'tirgan odam aylanmas. Badbo'yga botar. Hukm chiqarishga o'tar. Qancha uzoq o'tirsa, qo'l ostidagilarni shuncha tushunmas. O'ziga kelayotgan pul uzilmas chunki. Har qanday muammo qo'l ostidagilarga tushar. O'zi bundan xoli. Nega ularga qo'shilib men ham kelayotgan daromaddan uzilishim kerak, ahvol chindan og'ir bo'lsa deb o'ylamas. Negaki aylanmas.

Xayollar, tasavvur, qarashlar aylanar.

Aylananing burchaklari, cho'qqisi yo'qki, egallab olsang. Podshoh bo'lsang. Boshliq bo'lsang. Markazi qayerda uning?

Ko'chada yurgan odamlar ko'zimga cho'zinchoq aylanadek ko'rinadi. Bir xillari girdobday shiddatli. Yutib yuboray deydi. Yutilging keladi yaqinlashib. Sof. Beg'ubor.

Aylanmay qo'ygani aylanib turganiga maslahat beradi. "Anavilar hech narsa qilib bermayabdi senga".

Aylanib turgan, dunyo falsafasini o'zida borini boshqalarga berish deb bilgani (balki o'zin shunday ko'rsatgan) esa birdan to'xtaydi. Endi aylanmayotganlar bittaga ko'paydi.

So'z aylanar hatto. Birorta turg'un so'z yashab qolmas. So'zni aylanib turgan muhabbat qayta jonlantirar. Aylanmay qo'ygan odamni muhabbat tark etgan bo'ladi. Muhabbatdan mosuvo harakatsiz qalb shavq to'la qalbni ko'rganda kuyadi. Unga yaqinlashsa, o'ziga o'xshatadi yo unga qo'shilib yana aylana boshlaydi. Ko'pincha o'ziga qo'shib oladi. E'tiborli bo'ling.

Muhabbati o'lganlardan uzoq turing. Ular har ishni aniq qilishadi. Lekin aylanmay qo'rganlar. Muhabbati tirik odamning energiyasi sizdagi aylanish davriyligini yana ham uzaytiradi.

Yaxshilab kuzating. Quvvat taralib turuvchi aylanalar bormi o'zi atrofingizda?

Jontemir

BOTINKA HAQIDA ERTAK

Tushib borar zinadan shahdam
davlatiga o'rangan bilqis...
qor yog'adi, deydi radiodan
yangiliklar o'qigan bir qiz.

Planshetni olib shu asno,
internetga bosaman "inter",
kiyinaman o'ranib, go'yo
adashmaydi "gidrometsentr".

Bekat bilan ikkimiz birga
kech kuzakda kutamiz ulov.
Termilgancha sizning qasrga,
o'tib borar yo'lakdan biroq.

Ozg'in, uzun, yupun va rangpar,
izg'irinda quritgan tinka,
qo'lida charm muqova daftar,
oyog'ida yirtiq botinka...

Avtobus ham kelar haytovur,
xizmatini keltirar bajo
va to'qqizdan oltiga dovur
meni ming bor o'ldirar dunyo.

Ammo bugun yog'maydi yana
siz intizor kutayotgan qor –
mo'ynalarga o'rab mastona,
sayrlarga olib chiqmas yor.

Bulutlar qor sepmayin atay,
jig'ingizga o'ynab qo'yar sal...
Qor yog'maydi
ozg'in bolakay
olmaguncha yangi poyabzal.

Mansur JUMAYEV

97*, umrim o'tib ketdi senda,
97 – hayotimni olgan kema.
Birga borib, birga qaytib kelayapman.
Sen to'xtama, yo'l tugama... sezib qolma.

97, buzilma sen, o'zgarma yo'l,
Ey, kattalar! Har kun ish deb hukm qiling.
Ey, tumovlar, ey ta'tillar, tasodiflar,
Yo'lovchining hayotiga rahm qiling!

97, qo'shiq aytma, sekin yurgin,
Bilsang yo'ling – menga har kun Puli Sirot.
Har bir odam bu olamga bir xabardir,
Borligimni unga aytma, qalbin uyg'ot.

Uyg'ot uning ko'zlarining qorasini,
G'ijirlama, shivirlagin joning chiqqur.
Qiyomatgoh – qoshlarining orasini
O'tguningcha sen-u mening jonim chiqur.

97, manov bekat buncha baxtli,
Bo'sh bekatday hayotimni to'ldirasan.
Axir senda ko'zlarining so'zlari bor,
KIMni o'rtab, NIMAlarni kuldirasan.
Nafasi bor, izlarining izlari bor,
97, bir kun meni o'ldirasan.

*97 – avtobus raqami

Shodmonqul SALOM

“ Nevroz bilan chegaralanishyapti... ”

“Agar dushman
orttirishni istamasangiz,
boshqalardan ustun
ekanligingizni aslo
namoyish qilmang”.
A. Shopengauer

“Targ‘ibotning eng
yomon dushmani
intellektuallardir”.
Yozef Gebbels

“Tug‘ilishdan diplomat
bo‘lib tug‘ilganman. Chunki
men 1-aprelda dunyoga
kelganman”.
Otto fon Bismark

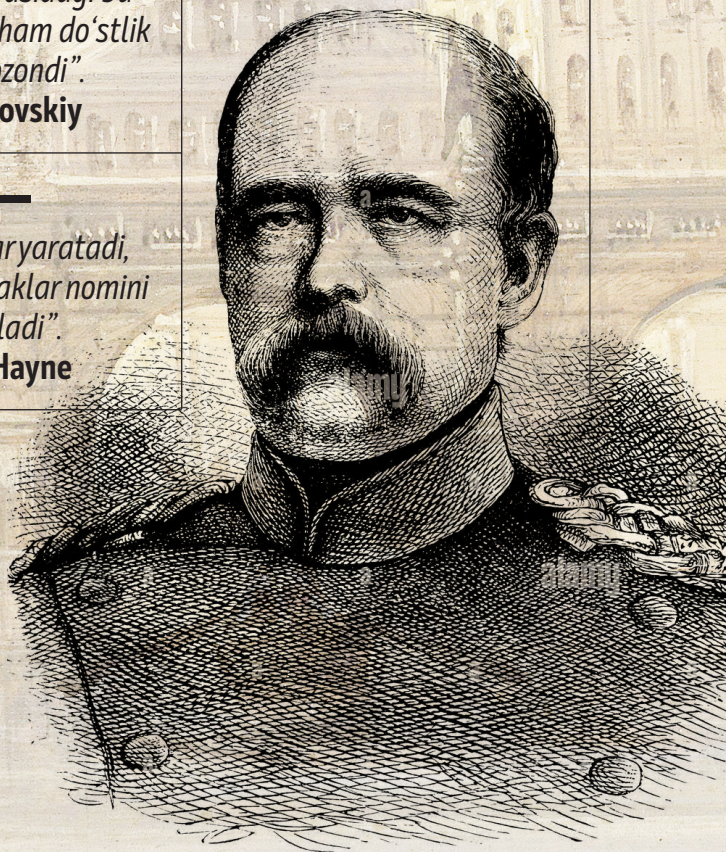
“Siz haqingizda juda ko‘p
tuhmat gaplarni eshitdim
va menda shubha yo‘q: siz
ajoyib insonsiz!”
Oskar Uayld

“Hokimiyat bilan
jinoyatchilik orasidagi bu
galgi kurashda ham do‘stlik
g‘alaba qozondi”.
Stas Yankovskiy

“Odamning narxi u nimaga
qarsak chalayotgani bilan
o‘lchanadi”.
Mark Avreliy

“Tarixni ayollaryaratadi,
ammo tarix erkaklar nomini
eslab qoladi”.
Haynrix Hayne

“Mening kasalim shundaki,
yigirma yil ichida
shahrimizda bitta aqlli
odamni topdim, u ham
bo‘lsa aqldan ozgan”.
Chexov. “6-palata”

“Qanchalik yaxshi bo‘lardi:
odamlar o‘ldirishni emas,
o‘lishni o‘rgansa”.

Seneka

“Agar ayol g‘azablansa,
nafaqat u nohaq, balki buni
o‘zi ham biladi”.

E. Remark

“Sen g‘azabing uchun
jazolanmaysan, seni
g‘azabing jazolaydi”.

Siddhartha Gautama

“U dunyodan qaytib
kelishning iloji yo‘q bo‘lsa,
demak bu yaxshi-ku”.

Zeno Klash

“Halollik va sadoqat
- qimmat sovg‘a, uni
noqobil odamlardan kutib
bo‘lmaydi”.

A.Chexov

“Insonlarga hayotning
qadriga yetishni o‘rgatish
kerak. Bu ishini esa o‘lim
yaxshi eplaydi”.

Vladislav Ostrovskiy

“Tarix bu - o‘lganlar, tiriklar
va hali tug‘ilmaganlar
orasidagi ittifoqdir”.

Edmund Byork

“Qadimgi greklarda fikr
yuritish katta tuhfa
hisoblangan. Keyin u baxt
deyildi.

Keyinroq kasallik deb
ataldi. Hozir esa jinoyat deb
baholanadi”.

Erix Mariya Remark

“Nodon bilan
bahslashyapsizmi, demak
ular ikkita ekan”.

Emanuel Essar

“Agar birov o‘lib, birov
qoladigan bo‘lganda
edi, o‘lmoq juda alamli
bo‘lardi”.

Jan de Labryuyer

“Agar oltmish besh yoshdan
oshgan odam seni biror
narsada ayblasa, u bilan
aslo bahslashma, aksincha,
aybdorman, tavba qildim,
boshqa takrorlanmaydi
degin”.

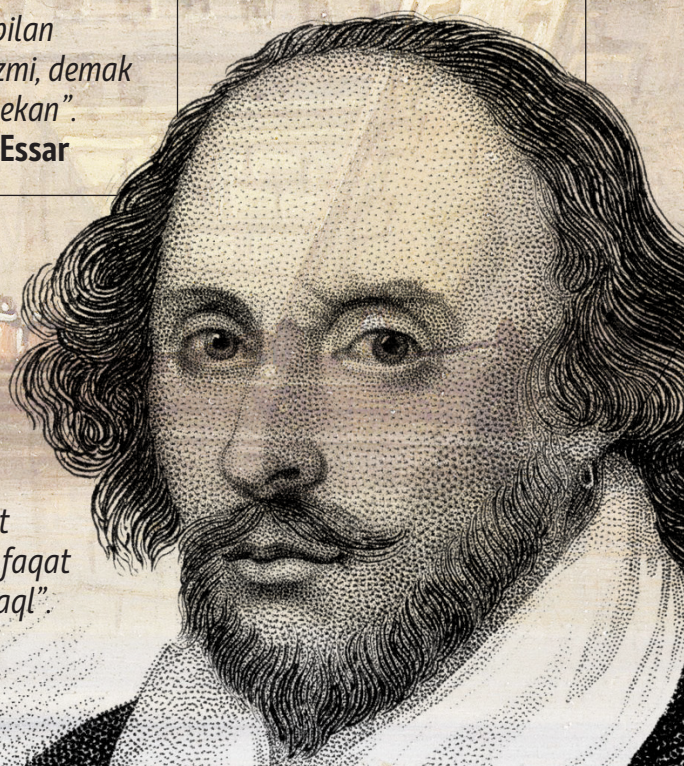
Agata Kristi

“Qariganda xotinim bilan
hech gaplashmadim.
Chunki uning gapini bo‘lgim
kelmasdi”.

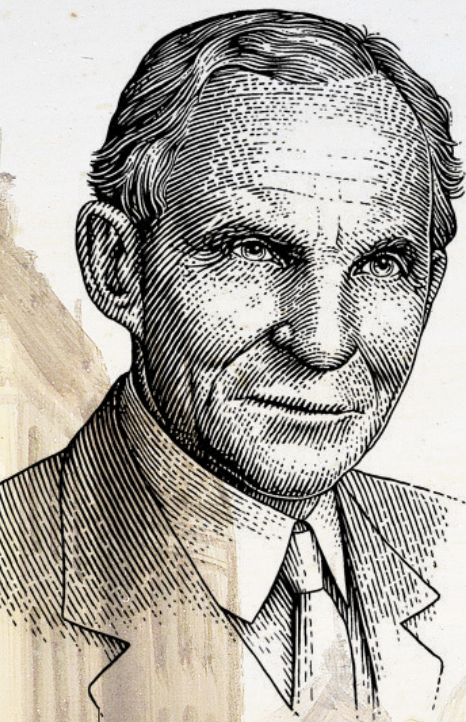
Rodney Denjervild

“Ona tabiat
donishmanddir, faqat
uning o‘g‘li beaql”.

Shekspir

Nimkosalar

*"Faqat pul keltiradigan
biznes - yomon biznes".*

Genri Ford

*"Diplomatiya - bu
bo'yinbog' tayyor
bo'lguncha itning boshini
silab turish san'atidir".*

Fletcher Knebel

*"Dunyoda ikkita fikr mavjud:
bittasi meniki, ikkinchisi
noto'g'ri fikr".*

Entso Ferrari

*"Ilgari aqlini yo'qotguncha
sevishardi, hozir esa
nevroz bilan chegaralanib
qolishyapti".*

Volfart

*"Qo'lga tushgan o'g'rilar
o'rganadigan fan
kriminologiya deyiladi.
Qo'lga tushmagan omadli
o'g'rilar haqidagi fan esa
politologiyadir".*

Larri Beynxart

*"Elchi - o'z mamlakati
foydasi uchun yolg'on
gapiradigan vijdonli
insondir".*

Genri Uotton

*"Seni baribir sotishadi. Shu
bois narxingni oshirib qo'y".*

Stanislav Yeji Lets

*"Demokratiya - bu
nimani o'ylayotgan
bo'lsang, o'shani gapirish,
hatto hech narsani
o'ylamayotgan bo'lsang
ham gapiraverishdir".*

Lorens Piter

*"Baribir hamma dilingni
og'ritadi. Shunday insonni
topish kerakki, iztirobingga
munosib bo'lsin".*

Bob Marli

*"Agar bu urushda yengilsak,
xotinimning familiyasi bilan
yangi urush boshlaymiz".*

Moje Dayan

*"Shaytonning eng kuchli
hiylasi shuki, u "Men
yo'qman", deb sizni
ishontiradi".*

Sh. Bodler

*"Har qanday ijodiy mehnat
zamidida isyon bor".*

Petr Kapitsa

*"Depressiya, o'z joniga qasd
qilish ko'pincha noto'g'ri
dieta oqibatida kelib
chiqadi".*

Charlz Bukovski

*"Baxt pulda emas, sotib
olgan narsalaringda".*

Merlin Monro

*"Sevgining ko'zi ko'r, ammo
nikoh ko'r ko'zni ochadi".*

Georg Kristof Lixtenberg

*"Ruhiy kasallar
shifoxonasidan tuzalib
chiqqaning - butunlay
sog'ayding degani emas,
shunchaki sen hammaga
o'xshab qolding".*

Paulo Koelo

*"Kulgili. Eng yuqori darajasi
sening eng past darajang
bilan teng kimsa seni
muhokama qilsa".*

Ingliz maqoli

*"Agar jurnalistlar ko'r,
kar va soqov bo'lganida
edi, ularning reportaji
obyektivroq bo'lardi".*

Stas Yankovskiy

*"Olomonning ko'zi va qulog'i
bo'ladi, ammo mushohada
va xotirasi sust".*

A. Shopengauer

*"Kimdir sizni yoqtirmay
qoldimi, demak siz unga
keragidan ortiq yaxshilik
qilgansiz".*

Lev Tolstoy

*"Vetnamdagi urush
millionerlarni
milliardarlarga, Iroqdagi
urush esa milliarderlarni
trillionerlarga aylantirdi.
Buni taraqqiyot deb
ataydilar".*

**Kurt Voynnegur, yozuvchi,
AQSh**

*"Har qanday odamni, unga
hech narsani tushuntirmay,
o'n yilga qamash mumkin,
u ko'ngli tubida nima uchun
qamalganini sezadi".*

Fridirix Dyurrenmatt

*"Kim jim turgan bo'lsa,
demak u gapirayotgan
odamdan ikki barobar ko'p
biladi".*

Hindular hikmati

*"Hatto o'lik baliq ham oqim
bo'ylab suza oladi".*

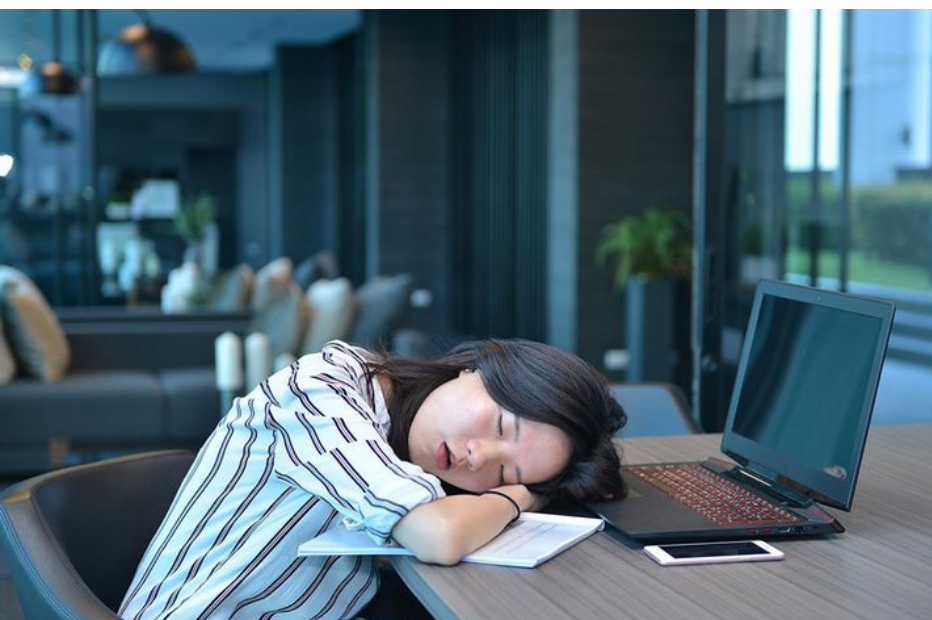
Hindular hikmati

UYQU VA SAMARADORLIK

Insonning ish faoliyatidagi unumdorlik ko'plab omillarga bog'liq bo'lsa-da, hozirgi ilmiy yondashuvlar eng muhim omil sifatida to'g'ri tiklanish va qisqa uyqu afzalliklarini alohida ta'kidlamogda. Bir qarashda tanaffus yoki uyqu ish vaqtini qisqartirgandek tuyuladi, biroq aksincha ongning tiklanishi, energiyaning qayta shakllanishi va shaxsiy motivatsiyaning ortishi aynan shu jarayonlarda sodir bo'ladi. Shu bois dunyoning turli mintaqalarida qisqa uyqu va vaqtli dam olish atrofida shakllangan o'ziga xos madaniyatlar mavjud. Ularning har biri qadimiy tasavvurlar, ijtimoiy hayot ritmi va milliy tartib-intizomdan kelib chiqib shakllangan bo'lib, bugun global ish muhiti uchun qimmatli tajriba bo'lib xizmat qilmoqda.

Ofisda o'tirgan holatda ruchka ushlagancha uxlab olish Yaponiyada odatiy

Xitoy – “xiuxi” madaniyati

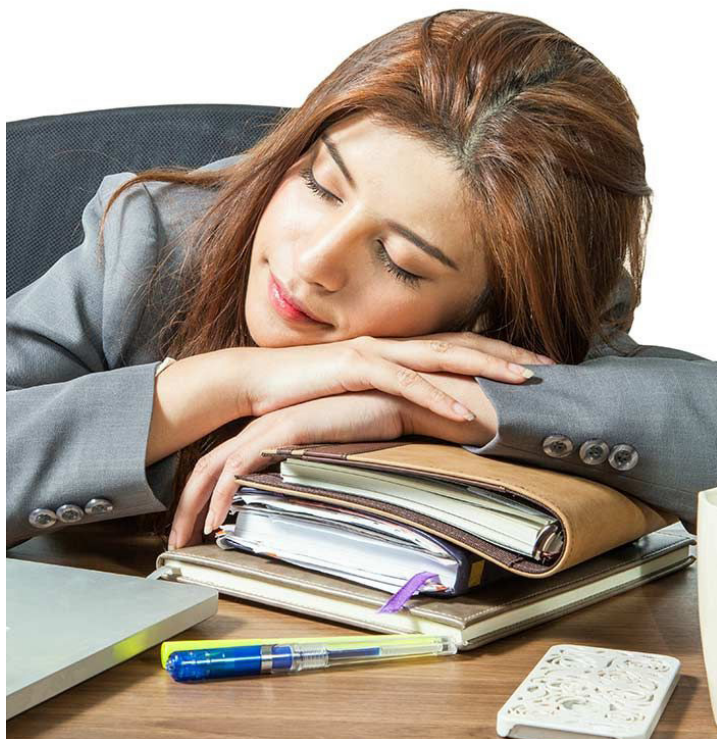
Xitoyda ish jarayonidagi qisqa uyqu “xiuxi”, ya’ni “dam olish, tanaffus qilish” ma’nosini anglatadi. Bu soʻz “xiu” – “toʻxtash, yumshash” va “xi” – “orom, tinchlik” ma’nolarining qoʻshilishidan kelib chiqqan boʻlib, qadimdan inson ruhiy va jismoniy holatiga sokinlik orqali muvozanat berish gʻoyasini ifodalaydi. Xitoy jamiyatida tushlikdan keyin uyquga yotish “wuxiu” odati juda qadimiy boʻlib, qishloq xoʻjaligi bilan shugʻullanadigan aholi uchun kunning eng issiq vaqtida tanani asrash va keyingi mehnatga tayyorlanishning eng maqbul usuli deb qaralgan.

Bugungi zamonaviy Xitoyda ham bu madaniyat kuchli saqlanib qolgan. Maktablar, universitetlar, hatto katta korporatsiyalarda xodimlar stolda qoʻllarini yostiqliq qilib, qisqa muddatli uyquga choʻmishadi. Buni ular uyat emas, aksincha sogʻliqni saqlash va ish unumdorligini oshirish strategiyasi deb bilishadi. Koʻplab xitoyliklar uchun “xiuxi” tananing qayta ishga tushishi, ongning tiniqlashuvi va ichki kuchning tiklanish jarayonidir. Aynan shu madaniyat bugun Xitoy ishchilarining yuqori chidamliligi va bir xil tempda uzoq vaqt ishlay olishiga sabab boʻlayotgani ham e’tirof etiladi.

Ispaniya – “siesta” an’anasi

Ispan xalqining tushlikdan keyingi uyquasi “siesta” deb yuritiladi. Bu soʻz lotincha “sexta hora” — “oltinchi soat”, ya’ni kunning yarmida olinadigan tanaffus degan iboradan kelib chiqqan. Oʻrta yer dengizi iqlimining issiq sharoitida kunning eng qizigan payti aynan shu vaqtda boʻlganligi sababli, ispanlar uchun siesta tanani issiqdan asrash, hushyorlikni tiklash va kunning ikkinchi yarmiga kuch yigʻishning tabiiy yoʻli hisoblangan.

Bugungi Ispaniyada ham koʻplab kichik shaharlarda doʻkonlar 2–3 soatga yopilib, odamlar uyiga qaytib dam oladi. Katta korporatsiyalarda esa klassik siesta an’anasining zamonaviy talqini, ya’ni qisqa uyqu xonalari, dam olish kapsulalari yoki sokinlik hududlari shaklida joriy etilgan. Ispanlar uchun siesta shunchaki uyqu emas, balki hayot ritmini muvozanatlashtirish, “tez-korlik bilan yashash” emas, balki “mazmun bilan yashash” tamoyiliga asoslangan madaniy qadriyatdir.

Yaponiya – “inemuri” madaniyati

Yaponiyada ish vaqtidagi uyqu tushunchasi “inemuri” deb ataladi. Bu soʻz “iru” – “hozir boʻlish” va “nemuru” – “uyquga ketish” feʼllarining qoʻshilishidan hosil boʻlib, “uyqu holatida boʻlsa ham, jamoadan uzilmaslik” mazmunini beradi. Yaponlarning mehnat etiketi bu borada oʻziga xos. Inemuri bu bekorchilik yoki dangasalik emas, balki kishining oʻzini ishga butunlay bagʻishlaganidan dalolat sifatida qabul qilinadi. Yaʼni inson shu qadar koʻp mehnat qilganki, hatto qisqa muddatli uyqu ham aynan oʻsha mehnat samarasi sifatida koʻriladi.

Ofisda stulda choʻzilib emas, balki tikka oʻtirilgan holatda, hatto qoʻl qurib ketmasligi uchun qoʻlga ruchka ushlagancha uxlab olish yapon ish madaniyatining ajralmas boʻlagi. Bu holat insonning jamoaga sodiqligi, oʻz vazifasiga masʼuliyati kuchliligidan darak beradi. Hatto baʼzi rahbarlar inemurini tabiiy holat sifatida qabul qilibgina qolmay, uni xodimning ortiqcha kuch sarflaganini anglatuvchi belgisi deb ham talqin qiladi. Shuning uchun ham Yaponiya dunyodagi eng koʻp ishlaydigan, biroq ayni paytda samaradorligi yuqori boʻlgan jamiyatlardan biri hisoblanadi.

**Samaradorlik
koʻproq ishlashda
emas, ong va
tananing
tiklanishida**

Dunyoda ish samaradorligi haqida soʻz ketganda koʻpchilik koʻproq vaqt ishlash, koʻproq vazifa bajarish, yuqori mehnat intizomi haqida oʻylaydi. Ammo yuqoridagi maʼlumotlar bizga buning aksini koʻrsatadi. Samaradorlik koʻproq ishlashda emas, balki ong va tananing toʻgʻri tiklanishida. Bu uch xalqqa xos atamalar turlicha maʼno va madaniy ildizlarga ega boʻlsa-da, ularning barchasini bitta gʻoya bogʻlab turadi, yaʼni insonning tabiiy ehtiyojlarini hurmat qilish va ish ritmini insonning oʻziga moslashtirish.

Bugungi tezkor hayotda qisqa uyqular koʻpincha dangasalik yoki vaqtni behuda sarflashdek koʻrinishi mumkin, lekin, aslida, ular insonning eng muhim kapitali, energiyasi, diqqat markazi va ruhiy barqarorligini tiklaydigan kuch manbaidir. Turli xalqlar tajribasi shuni koʻrsatadiki, vaqtni toʻgʻri taqsimlash va qisqa dam olish orqaligina mehnat unumdorligini haqiqiy maʼnoda oshirish mumkin.

Maftuna TOHIROVA tayyorladi

25 **Primqul** **OODIROV** oktabr – *tugʻilgan kun!*

Adib deydi...

* * *

Tarix unutilib ketadigan narsa emas. Ajdodlar boshidan kechirgan hodisalar, kechinmalar yuz, besh yuz yil oʻtgach ham avlodlar hayotida turlicha yoʻsinda takrorlanishi mumkin ekanki, bu oʻsha irsiyyoʻnalish, genlar orqali yuzaga keladi, deb oʻylayman. Bizning tarjimai holimiz oʻzimiz mansub boʻlgan davr bilan kifoyalanmaydi. Agar hayot daraxt boʻlsa, koʻzga koʻrinmaydigan ildizlari ajdodlarimizdan meros maʼnaviyatdan, boshqa omillardan oziq oladi. Shu maʼnoda har birimizning tarjimai holimiz ming yillarga teng tarixdan iboratdir.

* * *

Men sevgini olovga oʻxshataman. Bu olovning asosi – mehr. Quyoshning nurlari lupada bitta nuqtaga yigʻilsa, oʻsha joyni kuydirib yuboradi... Muhabbat ham shunga oʻxshaydi, insoniy tuygʻularni bir nuqtaga jamlaydi, yurakda yashirinib yotgan barcha maʼnaviy kuchlarni harakatga keltiradi. Muhabbat kelganda zaif odam ham oʻzini juda qudratli sezadi. Boshqa vaqt qoʻlidan kelmaydigan ishlarni muhabbatning kuchi bilan uddalay oladi.

* * *

Xalq boshidan kechirgan tarixiy hodisalar tilda jamlanib boradi. Shuning uchun har bir xalqning ona tili vatanining maʼnaviy timsoli hisoblanadi. Demak, tilidan ayrilgan xalq maʼnaviy Vatanidan judo boʻladi.

Inson ruhi yaxshi odamlarning soʻzidan, siymosidan, ijodidan taraladigan maʼnaviy ziyoga ham katta ehtiyoj sezadi.

* * *

Atrofimizdagi voqealar tadrijining haqiqatini bilishimiz kerak. Gap ochdikmi, shu haqiqatni toʻliq yetkazish lozim. Toʻla ochilmagan haqiqatni baʼzi birovlar oʻzining manfaatiga xizmat qildirmoqchi boʻladi. Bunga yoʻl berish mumkin emas. Haqiqatga ilohiy qudratning davomiday munosabatda boʻlishga burchlimiz.

Assalomu alaykum, dorning og'ochi. "Kuntug'mish"dan Akif BAG'IRga

Ko'nglim qorong'udir, tevarak tutun,
Yolg'iz boshim uzra uvillar shamol.
Ko'zlarimni g'ajir allaqanday tun,
Sen kimsan, nimasan, sen kimning boji?
Aqlimni g'ijimlar yalang'och savol,
Assalomu alaykum, dorning og'ochi.

Turkiylar, aytingiz bizda nima bor,
Bizda bor mute'lik, qullik, ozorlar,
Bizda bor qo'llardan ketgan ixtiyor,
Manhus kimsalarning talon-taroji.
Hayqirib yotibdi buyuk mozorlar —
Assalomu alaykum, dorning og'ochi.

Turkiylar, aytingiz bizda nima yo'q,
Bizda yo'q ittifoq, bizda yo'q birlik,
Oyoq ostindadir insoniy huquq,
Bu turkiy olamning qutlug' me'roji.
Oyoq ostindadir muqaddas hurlik,
Assalomu alaykum, dorning og'ochi.

Yovuzlar kuchlarin to'plab shaylanar,
Ichi to'la g'azab, qo'llarida tig',
Zamonlar aylanar, osmon aylanar,
Ona Turkistondir turklarning toji.
Aytingiz, qandayin yashaymiz ortiq,
Assalomu alaykum, dorning og'ochi.

Non so'rab kelganga joningni berding,
Sendadir matonat, sendadir toqat,
Qon so'rab kelganga shoningni berding,
Yurtingni berding sen qattol xiroji,
O'ldirsang o'zingni o'ldirding faqat,
Assalomu alaykum, dorning og'ochi.

Magar ohing bilan olamni to'ldir,
Tinglamas Allohing nolalarini.
Vahki, otangni ot, onangni o'ldir,
Ey, qora dunyoning qora muhtoji,
Bo'g'izla tolesiz bolalarini,
Assalomu alaykum, dorning og'ochi.

Rauf PARFI

Rassom Erkin Orolning
"Jang" kartinasi